200. Keskiviikkona 10 päivänä helmikuuta 1999

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

1) Hallituksen esitys uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi 7735

Hallituksen esitys 1/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/1998 vp
Lakialoite 16/1995 vp, 6, 11, 135/1998 vp
Toivomusaloite 1/1995 vp, 2, 3/1996 vp, 3, 4, 6, 8/1997 vp, 1—3, 5/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi Suomen Hallitusmuodon voimaantulojärjestelyistä .... „

Hallituksen esitys 75/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 11/1998 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi Ahvenanmaan itsehallintolain ja Ahvenanmaan maanhankintalain 17 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 147/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 12/1998 vp
Toivomusaloite 3/1995 vp, 2/1997 vp

4) Hallituksen esitys liikennerikoksia koskevan lainsäädännön uudistamisesta 7749

Hallituksen esitys 32/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 24/1998 vp
Lakialoite 34, 78/1996 vp
Toivomusaloite 15, 16/1995 vp

5) Hallituksen esitys sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisesta 7759

Hallituksen esitys 74/1998 vp
Lakivaliokunnan mietintö 25/1998 vp
Lakialoite 67/1997 vp

6) Hallituksen esitys laeiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 8 ja 9 §:n sekä käräjäoikeuslain 19 §:n muuttamisesta 7765

Hallituksen esitys 107/1998 vp
Lakivaliokunnan mietintö 26/1998 vp
Lakialoite 7/1997 vp

7) Hallituksen esitys Bulgarian kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 7766

Hallituksen esitys 270/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 20/1998 vp

8) Hallituksen esitys Filippiinien kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 7766

Hallituksen esitys 271/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 21/1998 vp

9) Hallituksen esitys Slovenian kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 272/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 22/1998 vp

10) Hallituksen esitys Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Jordanian Hasemiittisen kuningaskunnan välisen Euro-Välimeri-assosiaatiosopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 279/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 23/1998 vp

11) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain 76 §:n muuttamisesta 7767

Hallituksen esitys 281/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 69/1998 vp

12) Hallituksen esitys laiksi verohallintolain 13 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 282/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 70/1998 vp

13) Hallituksen esitys henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

Hallituksen esitys 96/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 26/1998 vp

14) Hallituksen esitys laeiksi väestötietolain ja rekisterihallintolain 2 §:n muuttamisesta 7768

Hallituksen esitys 192/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 27/1998 vp

Toinen käsittely

15) Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta 7768

Hallituksen esitys 82/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 38/1998 vp
Suuren valiokunnan mietintö 4, 4 a/1998 vp
Lakialoite 23/1995 vp, 50/1997 vp, 81, 93/1998 vp
Toivomusaloite 233/1995 vp

Ensimmäinen käsittely

16) Hallituksen esitys laeiksi lääketieteellisestä tutkimuksesta sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 ja 9 §:n muuttamisesta 7777

Hallituksen esitys 229/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 39/1998 vp

Mietintöjen pöydällepano

17) Hallituksen esitys laiksi Suomen ja Ruotsin kuntien välisestä yhteistyöstä 7785

Hallituksen esitys 191/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 28/1998 vp

18) Lakialoite laiksi kalastuslain 6 a §:n muuttamisesta ..... „

Lakialoite 87/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 18/1998 vp
Lakialoite 140/1997 vp, 10/1998 vp

19) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 17 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 285/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 40/1998 vp

20) Hallituksen esitys laiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 120/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 17/1998 vp

21) Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 7786

Hallituksen esitys 121/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 22/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aura, Biaudet, Bryggare, Gustafsson, Halonen, Jaakonsaari, Kaarilahti, Kallio, Kallis, Kiviniemi, Knaapi, Koskinen Jari, Lahtela, Luhtanen, Lämsä, Malm, Metsämäki, Mikkola, Ojala A., Peltomo, Puhjo, Ranta-Muotio, Rantanen, Rinne, Tahvanainen, Viitamies, Viitanen ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Kiviniemi, Luhtanen, Malm, Rantanen, Puhjo ja Biaudet.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä sairauden perusteella edustajat Gustafsson, Jari Koskinen ja Ranta-Muotio, virkatehtävien perusteella edustajat Halonen, Jaakonsaari, Malm, Metsämäki ja Rantanen sekä muun syyn perusteella edustajat Biaudet, Bryggare, Kallio, Kallis, Kiviniemi, Knaapi, Lahtela, Lämsä, Mikkola, A. Ojala, Peltomo, Puhjo, Tahvanainen, Viitamies, Viitanen ja Wideroos sekä
tämän kuun 12 päivään sairauden perusteella edustajat Kaarilahti ja Rinne.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 1/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/1998 vp
Lakialoite 16/1995 vp, 6, 11, 135/1998 vp
Toivomusaloite 1/1995 vp, 2, 3/1996 vp, 3, 4, 6, 8/1997 vp, 1—3, 5/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi Suomen Hallitusmuodon voimaantulojärjestelyistä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 75/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 11/1998 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi Ahvenanmaan itsehallintolain ja Ahvenanmaan maanhankintalain 17 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 147/1998 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 12/1998 vp
Toivomusaloite 3/1995 vp, 2/1997 vp

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1)—3) asia käsitellään yhdessä. Ensin sallitaan keskustelu asioista kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asioissa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista.

Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esityksiin n:ot 1, 75 ja 147 sisältyvät lakiehdotukset muodostavat sellaisen kokonaisuuden, että lakiehdotuksista on tehtävä päätös yhdessä samalla kertaa. Lakiehdotuksista on lisäksi päätettävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisessa perustuslainsäätämisjärjestyksessä, joten lakiehdotukset voidaan nyt, jollei muuta ehdotusta tehdä, ääntenenemmistöllä hyväksyä jätettäviksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jäljestä pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin taikka hylätä.

Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä esitysten yhteydessä käsitellyistä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! Lain ensimmäisessä käsittelyssä esitin harkittavaksi sitä, että laki voitaisiin jo tämän eduskunnan aikana saattaa valmiiksi, kuitenkin niin että se astuisi suunnitellusti voimaan maaliskuun alussa vuonna 2000. Ehdotus sinällään ei ole kovin suurta kannatusta saanut, mutta totean, että mielestäni näin olisi voitu aivan asiallisesti menetellä siitä huolimatta, että tilanne on näin, että olemme vaalikauden lopussa ja että asia lepäämään jätettynä voidaan muutaman kuukauden kuluessa käsitellä tässä salissa uudelleen. Toisaalta on niin, että viime vuosien aikana perustuslakien

muutokset ovat useimmiten tapahtuneet toisessa järjestyksessä eli siinä, että asiat on ensin julistettu kiireellisiksi ja samassa eduskunnassa kahden kolmasosan enemmistöllä hyväksytty, eli siitä on tavallaan muodostunut päätapa hyväksyä perustuslain muutoksia. Tosin on niin, että lähes kaikki suurimmat muutokset ovat menneet pitemmän kaavan mukaan. En voi kiistää, etteikö tässä yhteydessä ole suuresta muutoksesta kysymys. Siitä ei tässä yhteydessä kannata sen enempää puhua.

Toiseksi tämän asian keskustelujen yhteydessä on tietyllä tavalla huvittanut se, että monet — tai jotkut oikeastaan — ovat kaipailleet vahvaa johtajaa ja kuitenkin samat henkilöt ovat puhuneet heti seuraavassa virkkeessä demokratiasta. Minusta nämä eivät sovi yhteen. Demokratiahan merkitsee sitä, että siinä on kansalaisia, joilla on samanlaiset oikeudet ja mahdollisuudet toimia, kun taas vahva johtaja tarkoittaa sitä, että hänellä on alamaisia, ja se on aivan erilainen rakenne.

Lain valmistelujen yhteydessä lähinnä viime syksynä nousivat aika voimakkaaseen julkiseen keskusteluun niin sanotut sotilaskäskyasiat. Niiden osaltahan perustuslakivaliokunta muutti hallituksen esitystä niin, että perustuslakivaliokunnan esittämässä muodossa sotilaskäskyasioiden käsittelyn yhteydessä tulee olla myös ministerin tavalla tai toisella mukana. Se, miten se käytännössä tulee tapahtumaan, edellyttää uutta ja tarkempaa lainsäädäntöä, lainsäädäntöä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Kun sotilaskäskyasioita on käsitelty, on todettu, että ei ole selvää, ei ole selvästi määritelty, mitkä asiat ovat niin sanottuja sotilaskäskyasioita ja mitkä eivät ole. Tältä osin tarvitaan myös uutta lainsäädäntöä.

Tuon käsittelyn yhteydessä oli aika selvä jakolinja myös sillä tavalla, että nimenomaan armeijan pääesikunnan edustajat vastustivat sitä, että ministeriasia tuotaisiin sotilaskäskyasioiden yhteyteen, siis tietynlainen ministerivastuuasia. Kuitenkin juuri eilen oli aika huvittavaa tätä taustaa vasten se, että kenraali Hägglund pyysi apua valtioneuvostolta armeijan lentäjien asioitten ajamiseen. Kun Hägglund nimenomaan on ollut vastustamassa ministereitten tuomista tähän prosessiin mukaan, eikö hänen pitäisi nimenomaan nyt vaikuttaa ylipäällikön kautta näitten asioitten hoitoon? Ilmeisesti siinä on lähinnä kyse sotilaskäskyasioista. Ehkä tämäkin tapahtuma osoittaa sen, että se linjaus, minkä valiokunta tässä yhteydessä on ottanut, on aivan oikein. Kyllä ministereitten tulee tietää siitä, mitä armeijan puitteissa tehdään, minkälaisia päätöksiä presidentti tekee armeijan toiminnan suhteen.

Neljäntenä asiana totean sen, että valiokunta on ehdottanut kolmea erillistä lausumaehdotusta esityksensä lopussa. Ensimmäisenä näistä on seuraava, jonka luen: "Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää suhteellisen toteutumisessa eduskuntavaaleissa olevat ongelmat ja tarvittaessa valmistelee vaalilainsäädännön muutokset suhteellisuuden vahvistamiseksi ja toisaalta poliittisen kentän pirstoutumisen ehkäisemiseksi."

Luettu lausuma on aivan saman sisältöinen kuin se, minkä eduskunta syksyllä hyväksyi vaalilain yhteydessä, ja on toivottavaa, että vaalien jälkeen koottava hallitus ottaisi asian käsittelyynsä ja ryhtyisi esitettyihin selvitystoimiin. Kun juuri on jätetty seuraavien eduskuntavaalien vaalilistat ja siinä yhteydessä ovat tulleet esiin myös solmittavat vaaliliitot, on todettava, että nämä vaaliliitot ovat monessa mielessä aikamoinen sekasotku. Siellä on hyvin erilaisilla tavoitteilla olevia puolueita, jotka ovat solmineet keskenään vaaliliittoja, ja on jo valitsijan, kansalaisen, kannalta hyvin ongelmallista, että jos hän antaa yhdelle puolueelle äänensä, niin se saattaa mennä aivan vastakkaisia mielipiteitä edustavan toisen puolueen ehdokkaiden hyväksi. Tämä jo yksistään kyllä edellyttäisi, että meillä vaaliliittojärjestelmä muutettaisiin niin, että näin sekavia vaaliliittoja, kuin nyt on mahdollista muodostaa ei voitaisi tulevaisuudessa tehdä. Toisin sanoen kysymys on pitkälti siitä, mikä on kansalaisen, äänestäjän, niin sanottu kuluttajansuoja näissä asioissa.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, perustuslaki hyväksyttynä ja voimaan saatettuna muuttaa melkoisesti toimintamuotoja. Joka tapauksessa se on selvästi demokraattisempi kuin nyt voimassa oleva ja antaa myös mahdollisuuksia huomattavasti paremmin toimia myös lisääntyvän kansainvälisyyden maailmassa.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Minusta ed. Helle puuttui suhteellisuuden toteuttamiseksi erittäin tärkeään asiaan. Kysehän on hallitusmuodon, niin voimassa olevan kuin tulevankin, keskeisimmästä peruskivestä elikkä demokratian ja kansanvallan vahvistamisesta. Sitä ei todella voida hoitaa vaaliliittojärjestelmillä, joissa todella johonkin pohjoissavolaiseen tyyliin entinen SMP, perussuomalaiset ja kokoomus muodostavat vaaliliiton. Siinä on kyllä todella erikoinen rykmentti koossa, jossa kan-

salaisen tahto ja ääni ei todella tiedä, minne menee.

Parempi olisi äänikynnyksen alentamiseksi pikaisesti lähteä viemään eteenpäin vaalipiirien suurentamista. Uudellamaallahan on ihan erilainen tilanne kuin pohjoisessa tai Itä-Suomessa. Tällä olisi myös toinen myönteinen vaikutus kansanvallan vahvistamisen lisäksi: myös laajempi alueellinen sitoutuminen alueen kokonaiskehitykseen, kohtalonyhteyden tajuaminen esimerkiksi Itä-Suomessa vähän laajemmin kuin Ohtaansalmea ja Kuvansijokia myöten; kaikki tällainen asennoituminen vahvistuisi. Sillä olisi esimerkiksi tulevan Agenda-kauden suhteen ollut erittäin tärkeä vaikutus, jos siellä olisi tehty jo tämän tyyppisiä ratkaisuja.

Ed. V i r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaaliliittoasia tosiaan esitetään aina tällä lailla kansaa ja ihmisiä halveksivasti, niin kuin ed. Helle sen teki tässä, koska kun meillä on suhteellinen äänestystapa, niin tämähän on selvästi isojen puolueitten terroria kaikkia pieniä puolueita kohtaan. Annetaan se kuva esimerkiksi A-Studiossa, joka on Ylen ja jonka omistavat siis SDP ja keskusta ja kokoomus, että pääsee vaaliliiton kautta toisten äänillä joku sitten eduskuntaan. Meikäläinen oli Pirkanmaalla joku viides tai kuudes, ja olisin hakannut hyvin monet näistä, mutta silti tämä valehdellaan niin, että pääsee toisten äänillä eduskuntaan, kun on vaaliliitossa. Se on ainoa mahdollisuus pikku puolueille niin kauan kuin meillä on suhteellinen vaalitapa ja, voisiko sanoa, isojen puolueitten terrori tässä maassa. Minun mielestäni on ihan hölynpölyä ja kansan pettämistä yrittää väittää, että se on jotenkin oikeudenmukaisempi tapa. Se on todella vääristelevä. Vielä väitetään, ettei teidän kannata edes äänestää, kun te ette tiedä, mihin ääni menee. Samahan se isojen puolueitten sisälläkin on. Jotkut täysin ääliöt pääsevät läpi muiden siivellä.

Ministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Kansanedustaja Helle vastustaa vaaliliittoa. Minä haluan vain muistuttaa siitä, että vasemmistoliiton eduskuntaryhmä heitti kolme edustajaa ulos ryhmästä viime vaalien jälkeen, ja he ovat nyt mukana samoilla listoilla. Minusta se on jonkinlainen vaaliliitto myöskin. Elikkä jos tuomitsee muita, niin on tietenkin hyvä, jos katsoo omaa ryhmää ja oman puolueen toimintaa myöskin pikkuisen tarkemmin kuin ed. Helle nyt teki.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Helle kiinnitti huomiota lain voimaantuloon, kun keskustelua on herätetty siitä, mikä on lain kohtalo sitten, kun seuraava eduskunta tulee käsittelemään sitä ja sen tulisi se lopullisesti hyväksyä kahden kolmasosan enemmistöllä. Toisen käsittelyn yhteydessä käytetyt puheenvuorot kuitenkin antavat varsin selvän käsityksen siitä, että esityksen suhteen vallitsee laaja yksimielisyys. Niin kokoomuksen, keskustan, sosialidemokraattien kuin vasemmistoliiton ja vihreiden puolesta muun muassa on tuotu selvästi esille, että nämä ryhmittymät ovat valmiita hyväksymään lainsäädännön myös vaalien jälkeen.

Erityisesti on tietysti kiinnitetty huomiota sosialidemokraattien kantoihin, joissa on arveltu olevan epämääräisyyttä. Keskustelun aikana on ollut hyvä todeta, että sosialidemokraattien johto on sitoutunut kannattamaan lainsäädännön läpivientiä myös seuraavien eduskuntavaalien jälkeisen eduskunnan aikana.

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Norrbackille toteaisin, että hänen olisi ollut hyvä lukea se vaalilakiesitys, jonka tein viime keväänä. Sen pohjalta esimerkiksi ruotsalaisen kansanpuolueen menestys olisi paljon taatumpi kuin nykyisen systeemin mukaisesti.

Mitä tulee esimerkiksi siihen, mitä ed. Virtanen sanoi — että toisten äänillä ei tule valituksi, että se on höpöpuhetta — toisaalta hän totesi aivan vastakkaisen mielipiteen, että ainoa mahdollisuus on olla vaaliliitossa toisten puolueitten kanssa, jotta ääniä saisi. Siis juuri toisten äänillä ed. Virtanenkin täällä istuu. (Välihuutoja) Hän ei olisi omilla äänillään päässyt, vaan nimenomaan Pohjois-Hämeen vaalipiirissä ed. Virtanen tuli valituksi kristillisten äänillä. (Ed. Virtanen: Se on valhe!) Hän on siis erittäin siunattu edustaja tässä salissa. (Ed. Virtanen: Sekin on valhe!)

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Virtanen, kielenkäytössä valhe-sana on vakava sana tässä salissa. (Ed. Virtanen: Epätotuus!)

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! En käsittele kovin perusteellisesti hallituksen esitystä, koska ensimmäisessä käsittelyssä käytin pitkän puheenvuoron.

Ihan aluksi en malta olla sanomatta kuitenkaan eduskuntavaalitapaan omaa kantaani. Olen jo vuosia ollut sitä mieltä, että eduskunta-

vaalit voisi käydä niin, että koko maasta valittaisiin ensinnäkin sata edustajaa, jolloin kaikki mielipiteet tulisivat täällä edustetuiksi. Tarvittaisiin prosentin kannatus, jotta saisi edustuksen eduskuntaan. Toiset sata edustajaa valittaisiin yhden edustajan vaalipiireistä, jolloin myös kaikki alueet tulisivat edustetuiksi. Nämä 200 edustajaa olisivat saman arvoisia, ja määrä olisi sama kuin nytkin.

Sinänsähän tietysti jälkikäteen vaaleista voi aina spekuloida, kuka on milläkin äänillä tänne tullut. Vaikka itse sain viime vaaleissa 3 000—4 000 ääntä enemmän kuin omilla äänillä tuleminen matemaattisesti tarkoittaa, onhan selvää, että kyllähän sillä on merkitystä, missä yhteydessä on ehdokkaana ja mikä on vaalihetki. Tällainen keskustelu sinänsä on sellaista, että siitä, mikä nykyvaalijärjestelmässä on vaaliliiton osuus, mikä puolueen osuus ja mikä oma osuus, mitään täsmällistähän ei voi sanoa. Ei meillä kenelläkään, ei yhdelläkään puolueella, ei suurellakaan puolueella, ole ensi vaaleihin vielä yhtään ääntä, mikä asia olisi ehkä muistettava. Jälkikäteen on helppo käydä tätä keskustelua. Kiistatta vaalijärjestelmämme ei ole paras mahdollinen jo sen takia, että äänikynnyshän vaihtelee vajaasta 4 prosentista yli 10 prosenttiin, mihin ei ole mitään loogista perustetta.

Kaiken kaikkiaan Suomihan elää vielä murrosaikaa. Kun ajatellaan perustuslakia, jonka pitäisi olla pysyvä, kestää myös ajan ja suhdanteiden vaihtelut, silloin murrosaika ei ole tietenkään oikea aika perustuslakiuudistukselle. Tämä ajankohta on väärä. Uudistushankehan lähti liikkeelle jo 80-luvulla, jolloin elettiin vakaata aikaa, ainakin vakaata aikaa tähän verrattuna. Olisi pitänyt olla malttia keskeyttää uudistus ja lykätä sitä niin pitkälle, kunnes yhteiskunnallinen murros menee ohi ja kehitys vakiintuu. Tässä mielessä perustuslakiuudistus pitäisi nyt hylätä.

Tästä laista puuttuu myös suuri idea. Tämähän on tällaista nykykäytännön kirjaamista. Muutokset ja niiden perusteet ovat hyvin pitkälle päivänpolitiikkaan ja 90-luvun politiikkaan liittyviä, ja ne eivät välttämättä vähänkään pitemmällä aikavälillä osoittaudu kestäviksi. Voisi selkeästi sanoa, että tässä itse asiassa kirjataan lähimenneisyyttä, 70—80-lukua ja vähän 90-luvun alkua, sitä yhteiskuntaa, johon kuuluivat DDR ja Brezhnevin Neuvostoliitto. Luulen, että ei ole kovin kaukonäköistä eikä kunniaksi perustuslaillemme, että tavallaan jälkikäteen perustuslakiin kirjataan eräs historian vaihe, joka ei kaikilta osin varmasti ole pysyvä.

Jos ajatellaan perustuslakien keskeistä osaa, perusoikeusuudistusta, joka on nyt ollut voimassa vuodesta 95 asti, vuonna 94 sen edellinen eduskunta päätti, siihenhän liitettiin paljon toiveita, että perusoikeudet ja sosiaaliset perusoikeudet olisi toimivia. Kuitenkin tiedämme, että kun edellinen ja myös tämä eduskunta on joutunut tekemään säästöjä, koska on eletty yli tulojen, niin huolimatta siitä, että meillä on ollut perusoikeussäännöstö voimassa, jota on tässäkin tarkoitus edelleen muuttumattomana jatkaa, leikkaukset on tehty juuri kaikkein pienituloisimmasta päästä. Perusoikeudet, jotka on juhlallisesti perustuslakiin kirjattu, eivät ole toimineet. Tämähän on johtunut poliittisista syistä. Kun ei ole uskallettu leikata vähän parempituloisilta, joilla on vahvat etujärjestöt, ammattiyhdistysliike jne., on menty työmarkkinatuesta ja sairausvakuutuksen osalta esimerkiksi täysin tulottomien tuloja leikkaamaan. Nämä samat ryhmät, joilta on leikattu siitä huolimatta, että varmasti juuri heille perusoikeudet kuuluisivat — ja jos perustuslaissa jotain suojattaisiin, juuri heidän oikeuksiaan — eivät ole myöskään poliittisesti merkittäviä, koska he eivät käy äänestämässä.

Nythän viime päivienkin tietojen mukaan on näkyvissä, että äänestysprosentti saattaa painua jopa 50:een, mikä kuvaa kansalaisten toivottomuutta poliittisen elämän suhteen. Yleisestihän tiedetään, että nimenomaan ne ihmiset, jotka kaikkein eniten loppujen lopuksi olisivat yhteiskunnasta riippuvaisia, tarvitsevat eniten vahvaa yhteiskuntaa ja sen apua, käyvät kaikkein huonoimmin äänestämässä. Kaksi vuotta sitten pidettyjen kunnallis- ja eurovaalien osaltahan monissa vuokratalolähiöissä äänestysprosentit alittivat 30 prosenttia. En usko, että se, että tämä hyvin juhlallinen DDR:läistyyppinen perusoikeus on ollut voimassa perustuslaissa — ja siitä huolimatta näin on käynyt — ainakaan lisää politiikan uskottavuutta vaan päinvastoin.

Tietenkin DDR-vertaus on siinäkin mielessä hyvä, että DDR:n perustuslaissa oli myös sananvapaus ja kaikki muut juhlalliset vapausoikeudet, mutta kuten tiedetään, siinä valtiossa ei niitä juuri noudatettu. Siinä mielessä perustuslakimme olisi ollut 80-luvulla sisällöltään hyvin muodikas, mutta 90-luvulla kehitys on mennyt eteenpäin. Sinänsä perustuslaki ei tietysti voi olla mikään muotikysymys eikä vuosien kysymys. Oikeastaan mitä pysyvämpi perustuslaki on, sitä suurempi arvo sillä on.

Suureksi poliittiseksi kysymykseksi ovat nousseet nyt pääministerin ja presidentin valtasuh-

teet. Itse olen kannattanut aina Kekkosen ajoista asti vahvaa presidentin valtaa ja nähnyt, että tällaisessa tasavallassa, jossa ei koskaan kuningasvaltaa eikä varsinaista itsevaltaa ole ollut, kansan valitsema presidentti ja melko vahva presidentti on hyvä asia ja johtaa parempiin lopputuloksiin kuin pelkkä parlamentaarinen vallankäyttö. Minusta myös Suomen historia osoittaa, että näin on tapahtunut. On tietysti ollut hetkiä, jolloin presidentit olisivat voineet paremmin käyttää valtaansa, mutta virheet kuuluvat kaikkeen inhimilliseen toimintaan. Esimerkiksi on täysin väärä johtopäätös, jos mielestäni Suomen ylivoimaisesti parhaan presidentin Urho Kekkosen osalta tehdään johtopäätöksiä hänen muutaman viimeisen virkavuotensa johdosta. Se oli ihan toisten syy, että hänen virkakauttaan kaikilla järjestelyillä jatkettiin yli sen, mikä oli järkevää.

Suomen kansakin on siihen suuntaan toiveita lausunut, ja kansan toiveisiinhan on hyvin pitkälti perustunut se, että viimein saatiin presidentti, joka valitaan suorassa kansanvaalissa. Minusta on irvokasta, että nyt, kun tällainen presidentti on valittu, heti häneltä riisutaan valtaa. Tietenkin siinä voi nähdä sen, että johtavat poliitikot ja poliittiset puolueet haluavat säilyttää omaa valtaansa ja suoraan kansan valitsema presidentti tietenkin tosiasiassa kaventaa puolueiden valtaa ja jossain määrin myös hallituksen ja eduskunnan valtaa, jos presidentti haluaa valtaa käyttää. Meillä on tilaa vahvalle presidentille ja vahvalle eduskunnalle. Ei pitäisi antaa päivänpoliittisten tai henkilöihin, nykyiseen presidenttiin tai seuraavien presidentinvaalien ehdokkaisiin, liittyvien suunnitelmien sotkea perustuslakikäsittelyä.

Päinvastoin, itse pidän hyvänä nykyjärjestelmää, joka on hyvin paljon samanlainen kuin Ranskassa. Mutta jos tätä olisi pakko muuttaa, mieluummin muuttaisin sitä Yhdysvaltojen suuntaan, missä ei ole erikseen pääministeriä vaan presidentti hoitaa myös ne tehtävät, jotka meillä kuuluvat pääministerille. En myöskään pidä hyvänä, päinvastoin pidän erittäin huonona, että meillä on kaksi lähes tasavahvaa johtajaa. Siitä ei mitään hyvää seuraa. Näen myös, että kollektiivinen valta, niin tarpeellista kuin se on, on kuitenkin aina kylmää ja kovaa, koska siinä ei kukaan henkilö joudu suoraan vastuuseen. Siinäkin mielessä presidentin valta, josta hän kantaa suuren vastuun, on monessa tapauksessa vastuullisempaa ja inhimillisempää kuin esimerkiksi puhdas parlamentaarinen valta.

En toista enemmälti niitä perusteita, joita ensimmäisessä käsittelyssä esitin, minkä takia en kannata hallituksen esitystä ja vielä vähemmän valiokunnan mietintöä, jossa hallituksen esitystä on vielä olennaisesti presidentin valtakysymyksessä heikennetty.

Ehdotan, että eduskunta hylkäisi päiväjärjestyksen 1)—3) kohdassa oleviin hallituksen esityksiin sisältyvät lakiehdotukset.

Ed. Kiviniemi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A a l t o n e n : Arvoisa puhemies! Roomalaiset esittivät aikoinaan terveesti ihmettelevän kysymyksen: "Qui custodiet ipsos custodes?" — "Kuka valvoo itse valvojia?" Sillä on tarkoitettu muun muassa siviili- ja sotilasjohdon suhteita valtiossa, mutta kysymys voidaan käsittää yleisemminkin esimerkiksi näin: "Saako tavallisten ihmisten yläpuolella olla joku tai joitakin, jotka voivat viisaudessaan omin päin päättää yleisistä asioista, vai onko heilläkin oltava omat valvojansa, jotka tarkkailevat heidän toimiaan ja tarvittaessa puuttuvat niihin?"

Suomessa tähän kysymykseen vastattiin, kun valittiin demokraattinen tasavaltainen järjestelmä. Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Toimeenpanevan vallan käyttäjät ovat meillä riippuvaisia siitä, että he saavat toimilleen Suomen kansan edustajien hyväksymisen. Ilman sitä he eivät voi käyttää valtaa — vai voivatko?

Perustuslait ovat meillä kovin moniselitteisiä eräissä kaikkein keskeisimpiä poliittisia päätöksiä koskevissa asioissa, erityisesti ulkopolitiikan osalta. "Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää presidentti", sanoo vielä voimassa oleva hallitusmuoto. Aika jyrkästi ilmaistu siitä huolimatta, että heti seuraavaan hengenvetoon asetetaan presidentin vallankäytölle rajoituksia ja todetaan, että tehtäessä vieraiden valtioiden kanssa sopimuksia sekä sotaa ja rauhaa koskevissa kysymyksissä tarvitaan eduskunnan suostumus. Myös muutamissa muissa pykälissä säännellään presidentin ja ulkoasiainvaliokunnan toimivaltaa. Siis perustuslaki on ollut moniselitteinen ja sallinut väljyydessään erilaisia tulkintoja.

Arvoisa puhemies! Tekee mieleni hiukan arvioida kymmenen vuoden takaista ulkopolitiikan parlamentarisoimista koskevaa keskustelua nyt meneillään olevaan verrattuna. Toiminhan vuodet 87—91 ulkoasiainvaliokunnan puheen-

johtajana, joka valiokunta itse lausui selkeän pyrkimyksen vahvistaa eduskunnan ja valiokunnan asemaa. Tuo haluttiin tehdä niissä väljissä puitteissa, jotka voimassa olevat perustuslait antoivat. Puhuimme vähemmän perustuslain uudistuksesta. Enemmänkin pohdittiin todella sitä, miten väljien ja monenlaisia tulkintoja kokeneiden pykälien oloissa voitaisiin vahvistaa ulkopoliittisen päätöksenteon parlamentaarisia piirteitä.

Lähtökohta oli yhtäältä tunnistaa olosuhteet, joissa hallitusmuodon ulkopolitiikkaa koskevat pykälät olivat syntyneet: Täällä keskustelussa on aiemminkin puhuttu tsaarinvallan antamasta perinteestä, vuosisadan alkuun liittyvistä kuningaspyrkimyksistä, ja tärkeää oli tietysti myös se, että nuorella itsenäisellä valtiolla ei ollut minkäänlaisia kokemuksia oman ulkopolitiikan hoidosta.

Toisaalta halusimme tarkastella, miten olosuhteet, erilaiset persoonat — pääministerit, presidentit — ja tulkinnat olivat vaikuttaneet kulloiseenkin ulkopolitiikan käytäntöön. Ulkoasiainvaliokunnalla oli selkeä pyrkimys kokeilla valiokunnan toimivallan rajoja ja saada aikaan aito vuoropuhelu hallituksen ja eduskunnan välillä. Myös tapaamiset tasavallan presidentin kanssa saivat tuolloin säännönmukaisuutta.

Jos lyhyesti arvioisi eräitä kokemuksia, niin voisi sanoa, että kyllähän valtioelimet meillä olivat paaluttaneet toimivaltansa rajat varsin tiukkaan, ja vaikka yleisesti jo jonkin verran puhuttiin ulkopolitiikan parlamentarisoimisesta, niin ilman ongelmia tuosta ulkopoliittisesta dialogista ei selvitty huolimatta siitäkään, että tuolloin elettiin jo kylmän sodan loppuvuosia, aikoja, joiden henkeä liberalisoi naapurin glasnost ja perestroika. Tasavallan presidentin asema oli sotien jälkeisenä aikana liukunut vahvasti itsevaltaiseen suuntaan niin, ettei ulkopolitiikan parlamentarisoiminen eduskunnan oman aloitteellisuuden pohjalta ilman lakien muuttamista osoittautunut kovinkaan ongelmattomaksi.

Tärkeintä nyt esillä olevassa uudistuksessa on se, että presidentin toimivalta sidotaan parlamentaarisiin muotoihin. On puhuttu niin sanotusta parlamentaarisesta vastuukatteesta. Haluan kuitenkin tämän keskustelun yhteydessä korostaa sitä, etteivät eduskunnan ulkopoliittiset toimivaltuudet ole mitättömät nykyisenkään valtiosäännön oloissa. Erityisesti ulkoasiainvaliokunnalle on annettu sellaisenaan asema, jossa se voi tiiviistikin olla mukana vuoropuhelussa hallituksen kanssa.

Ulkoasiainvaliokunnan tehtävä on yhtäältä toimia valtiosopimuksia käsittelevänä erikoisvaliokuntana. Tämän tehtävän ongelmallisuuden me olemme monesti ja varsinkin aiemmin havainneet siinä, että valiokunta on silloin tällöin joutunut tapahtuneiden tosiasioiden eteen, kun se saa valmiiksi neuvotellun sopimuksen käsiteltäväkseen. Pyrkimys onkin ollut parantaa valiokunnan osaa muun muassa selontekomenettelyn kautta. Me olemme jo lähes kymmenen vuotta sitten ensimmäisen kerran edellyttäneet hallitukselta tietoa vireillä olevista, poliittista merkitystä omaavista valtiosopimuksista. Jotta tätä tehtävää voitaisiin hoitaa tehokkaammin, se vaatisi enemmän valiokunnalle voimavaroja.

Toisaalta ulkoasiainvaliokunta toimii hallituksen ja eduskunnan välisenä yhteistoiminta- ja yhteydenpitoelimenä, kuten valiokunnan ja hallituksen keskinäissuhdetta on luonnehdittu. Itse olen useinkin aiemmin puhunut ulkoasiainvaliokunnan suorittamasta parlamentaarisesta valvonnasta, mitä käsitettä tässäkin talossa on jonkin verran vierastettu.

Ulkoasiainvaliokunnan tärkein työkalu on ollut valtiopäiväjärjestyksen 48 §, ja uudenkin perustuslain oloissa tulee olemaan perustuslaissa vastaavan sisältöinen pykälä. Sen mukaan valiokunta on voinut pyytää hallitukselta selontekoja valtakunnan suhteista ulkovaltoihin. Tärkeätä on ollut ja on jatkossakin, että pykälä on niin kirjoitettu, että hallitus on velvollinen informoimaan myöskin valiokuntaa tärkeistä asioista antamalla oma-aloitteisesti selontekoja. Valiokunta voi harkintansa mukaan selonteon ja sen jälkeisen asiantuntijakuulemisen johdosta antaa asiasta hallitukselle lausunnon.

Yhä enemmän on viime vuosina pyritty harjoittamaan reaaliaikaista kansainvälisten tapahtumien seurantaa. Viime aikoina erityisesti on seurattu Venäjän kehitystä, ilman että olisi vaadittu kirjallisia selontekoja ja annettu kirjallisia lausuntoja.

Ulkoasiainvaliokunnan asema ei siis periaatteessa ole ollut heikko, mitä tulee säädöksiin ja valiokunnan mahdollisuuksiin. Mutta millaiseksi valiokunnan rooli sitten voisi muotoutua? Ensinnäkin se riippuu paljolti valiokunnan omasta tahdosta, asenteesta ja työteliäisyydestä ja toiseksi valiokunnan käytettävissä olevista resursseista.

Ulkoasiainvaliokunnan työssä on panostettava riittävästi ulko- ja turvallisuuspolitiikan hoidon edellyttämään asiantuntemukseen ja tarkkuuteen. Jos arvioidaan valiokunnan suhdetta

hallitukseen, niin minusta valiokunta ei saa olla vain hallituksen ja ulkoasiainministeriön informaatiomonopolin varassa. Sillä täytyy olla riittävät edellytykset omaehtoiseen tiedonhankintaan. Aika tavalla ikuisuuskysymys, johon ainakin media aika ajoin palaa ja on siitä usein saman kysymyksen esittänyt, on se, saako ulkoasiainvaliokunta riittävästi ja oikeaa tietoa ulkoasiainministeriöltä. Jos pähkinänkuoressa tähän jotain vastaa tänään, sanoisin, että nykyisenäkin avoimemman kansainvälisen yhteisön oloissa on pakko sanoa, että ulkoasiainhallinnonalan luonne ja perinne ovat näköjään sellaisia, että ulkoministeriön syvärakenteisiin on pesiytynyt itsepintainen pihtailumentaliteetti.

Kuluvan vaalikauden aikana ulkoasiainvaliokunta pyrki kehittämään vanhaa, kankeaa ja paljon aikaa vievää asiantuntijain kuulemisjärjestelmää. Valiokunta esitti palkattavaksi erityistä tutkijaa, jonka tehtävänä olisi ollut informaatio- ja asiantuntijajärjestelmän kehittäminen sekä ylläpitäminen. Jo talousarvion käsittelyn yhteydessä viime syksynä esitin ihmetykseni sen johdosta, että eduskunnan keskushallinto torjui valiokunnan yksimielisen esityksen. Talousarviokäsittelyssä toin esille, miten ulkoministeriön pääluokka oli ainoa budjetin pääluokka, jonka loppusumma tänä vuonna kasvaa. Se kasvaa muistaakseni 7 prosenttia. Kasvu on perusteltu. Se kuvastaa Suomen ulkosuhteissa tapahtuvaa tehtävien kasvua.

Eduskunta on siis hyväksynyt valtion talousarvion ja ulkoasiainhallinnon kasvavat menot, mutta omalla kohdallaan ei ole kyennyt käsittelemään resurssikysymyksiä niin, että ne olisivat oikeassa paikassa. Keskushallinnon alaisessa kansainvälisessä yksikössä on kyllä viitisentoista työntekijää, mutta ulkoasiainvaliokunnalle ei ole haluttu ohjata sen tarvitsemia resursseja.

Ulkoasiainvaliokunta on se toimielin, jonka tehtävänä on eduskunnassa käsitellä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Valiokunnalla on kaksi valiokuntaneuvosta, kaksi osastosihteeriä. Jo kymmenen vuotta, sanoisinko tarkkaan: seitsemän kahdeksan vuotta sitten, valiokunnalla oli kolme neuvostasoista avustajaa. Eduskunta ei ole halunnut parantaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta tärkeimmän toimielimensä ulkoasiainvaliokunnan työedellytyksiä, ja kuitenkin samaan aikaan täällä ollaan nyt tänään juhlallisesti hyväksymässä uutta perustuslakia, jossa korostetaan parlamentarismia ja tasavallan presidentin ulkopoliittisen toiminnan parlamentaarista vastuukatetta.

Hämmästelen viime viikon lehtitietoja, joiden mukaan keskushallinnon alaisuuteen tiedotusyksikköön suunnitellaan liutaa uusia virkoja. Minulla on aihetta kysyä, onko tiedotustoiminta tärkeämpää kuin eduskunnan varsinainen työ. Tiedotukseen näkyy löytyvän resursseja helpommin. Lehtiuutisissa puhuttiin myös siitä, miten tiedotusyksikkö ryhtyisi tiedottamaan enemmän myös valiokuntien työstä. Ajatus on minusta vieras ja täysin mahdoton. Kukaan sivullinen tiedottaja ei voi astua esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan oman tiedotustoiminnan hoitajaksi. Keskushallinnon voimavarojen paisuttelu samaan aikaan, kun valiokunnilla on resurssipulaa, panee kysymään, haluaako keskushallinto enemmän ohjailla valiokuntien työtä.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan rooli ulkopoliittisessa päätöksenteossa ei riipu yksinomaan siitä, miten perustuslain pykälät on kirjoitettu. Ensiarvoisen tärkeätä on se, millaiset aineelliset toimintaedellytykset valiokunnille on annettu.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Käsittelemme Suomen tärkeintä asiaa tänä päivänä eli uutta Suomen perustuslakia. Tässä yhteydessä mielestäni oli muutamia seikkoja, jotka eivät kuuluneet tähän käsittelyssä olevaan asiaan, ja, arvoisa puhemies, haluan oikaista ed. Aaltosen puheenvuoron eräitä osia.

Mitä tulee ulkoasiainvaliokunnan lisäresursseihin, niitä käsiteltiin kansliatoimikunnassa ja todettiin myöskin, että meillä johtaa tällä hetkellä ulkoministeriö ja maamme hallitus meidän poliittista toimintaamme. Valiokunta tekee sille kuuluvia tehtäviä, mitkä ohjataan valiokunnalle maamme hallitukselta.

Mitä tulee sitten ed. Aaltosen esittämään valiokunnan rahoitukseen, niin sehän koostuu aika pitkälti siitä, että kohdistuvat ulkomaanmatkoihin.

Totean tässä yhteydessä, että kun tiedotusyksikön asioita käsiteltiin, me tarvitsemme eduskuntaan uuden tiedotusyksikön. Siinä otetaan huomioon myös valiokuntien tarpeet ja se, että valiokunnat voivat olla osatiedottajina sitten, kun se työryhmän työ tulee kokonaisvaltaisesti esille.

Arvoisa puhemies! Vielä vastauspuheenvuorossani haluan todeta: Kaikkia valiokuntia pitää kohdella tasa-arvoisesti ja resursseja ohjata jokaiseen valiokuntaan, koska me tarvitsemme tulevaisuudessa varmasti yhä enemmän ja enemmän virkamieskuntaa sekä ulkoasiainvaliokun-

taan, mutta myös muihin valiokuntiin, kuten esimerkiksi valtiovarainvaliokuntaan.

Ed. T a r k k a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olisin halunnut puuttua ed. Aaltosen puheen siihen osaan, jossa hän käsittelee eduskunnan tiedotustoimintaa uudelleenorganisoivaa työryhmää. Olen siinä mukana, ja siellä käydyistä keskusteluista ja käsitellyistä papereista ilmenee mielestäni kyllä hyvin selvästi, että kysymys ei suinkaan ole siitä, että perustettaisiin suuri määrä uusia virkoja, vaan nimenomaan siitä, millä tavalla olemassa olevista resursseista saataisiin ulos tehoa nykyistä enemmän. Tämä lähtökohta on mielestäni hyvin terve ja järkevä.

Siellä on myös paljon keskusteltu valiokuntien tiedottamisesta, josta ed. Aaltonen myös mainitsi. Sen keskustelun selvänä valtavirtana ja määrätietoisena pyrkimyksenä on se, että valiokuntatyöskentelyn onnistumisen ehdottomana edellytyksenä on se, että valiokuntien kokoukset eivät ole julkisia ja että eduskunnan tiedottaminen valiokuntatyöskentelyn osalta alkaa siitä, kun mietintö on valmis. Silloin eduskunnan tiedottamisen tärkeimpänä tehtävänä on tuottaa tähän mietintöön sellaista kansantajuista, helposti ymmärrettävissä olevaa perustietoa siitä, mikä siinä oikein on uutta, mitä se tarkoittaa ja mitä se muuttaa. Käsittääkseni myöskään tätä pyrkimystä vastaan ei ole kovin helppo väittää.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Muutama sana ennen varsinaiseen hallituksen esitykseen paneutumista. Haluaisin todeta täällä käydystä keskustelusta, mitä ed. Helle omassa ensimmäisessä puheenvuorossaan ja käyttämissään vastauspuheenvuoroissa totesi vaaliliitoista ja nykyisestä vaalijärjestelmästä. Olen useamman kerran kuullut ed. Helteen näitä samoja esityksiä sisältäviä puheenvuoroja tässä salissa ja myös hänen lakialoitteensa, joka täällä joitakin aikoja sitten on ollut. Hän on ollut hyvin johdonmukainen koko ajan, mutta vaikka jokaisella edustajalla on omat ajatuksensa ja niitä täytyy kunnioittaa ja kun kerran jokaisella on oikeus niitä esittää, muistuttaisin vaan siitä, että myös vasemmistoliitto on vaaliliitossa. Ed. Helteen vieressä istuva ed. Wahlström on samasta vaalipiiristä kuin minä itse.

Sen verran kuin minä tunnen vasemmistoliiton ehdokkaita, joista tänään lehdestä luin, uskoisin näin, että olemme ed. Wahlströmin kanssa samaa mieltä, että kyllä heidänkin vaaliliitossaan on ääripäitä vähän samalla tavoin kuin muissakin vaaliliitoissa, jos puhutaan niistä ajatuksista, mitä yksittäisillä ehdokkailla on. En tiedä, onko ed. Wahlström samaa mieltä, mutta uskoisin, että hyvin pitkälle on ainakin kahdesta ehdokkaasta, jotka ovat heidän listallaan ja tiedämme heidän ajatuksiaan ja kirjoituksiaan lehdistä.

Arvoisa puhemies! Käsittelin laajemmin perussuomalaisten kantaa hallituksen esitykseen ja perustuslakivaliokunnan mietintöön Suomen uudeksi perustuslaiksi ryhmäpuheenvuorossani viime viikon tiistaina. En siksi lähde yksityiskohtaisemmin enää kertaamaan lain sisällössä mielestämme esiintyviä puutteita. Puutun vain kahteen olennaisimpaan lain heikkouteen.

Merkittävä huononnus laissa on nykyiseen verrattuna siinä, että presidentin valtaa on lähdetty rajulla kädellä kaventamaan vaalien jälkeisessä hallituksenmuodostamistilanteessa. Suuret puolueet haluavat tehdä presidentistä pelkän seremoniamestarin, jonka mahdollisuudet puuttua tapahtumien kulkuun ovat olemattomat, vaikka hän huomaisikin poliittisen pelin ja kähminnän ohjaavan tai haittaavan asiallisia hallitusneuvotteluja. Kentälle ei haluta enää puolueetonta erotuomaria, joka voisi lopettaa pelin. Hänen tehtäväkseen halutaan jättää vain puheenjohtajien tiedonantajan rooli, jossa hän lukee julki heidän kähmintänsä lopputuloksen.

Perussuomalaisten mielestä nyt kaavailtu käytäntö on kansanvaltaa halventava. Mielestämme se, että istuva presidentti ei mahdollisesti halua käyttää täysimääräisesti valtaoikeuksiaan, ei oikeuta karsimaan oikeuksia pysyvästi perustuslaista. Voi tulla aikoja ja tilanteita sekä presidenttejä, jolloin oikeuksia tarvittaisiin ja haluttaisiin käyttää. Lyhytnäköistä, omista etunäkökohdista kumpuavaa politiikkaa suurten puolueiden taholta — mielestäni sitä tämä on.

Korostin Suomen perustuslain lähetekeskustelussa lähes päivälleen vuosi sitten sitä, että perustuslakivaliokunnan tulisi vakavasti miettiä, mitä se voisi tehdä uskon palauttamiseksi suomalaiseen oikeuslaitokseen ja laillisuusvalvontaan. Samasta asiasta puhuin myös lain ensimmäisessä käsittelyssä viime tiistaina.

Mielestämme kansalainen on tänä päivänä liian avuton kohdatessaan epäoikeudenmukaisuutta, syrjintää tai laittomuutta enemmän taikka vähemmän viranomaisten, suuryritysten, pankkien, vakuutuslaitosten jne. taholta. Mielestäni tapahtuu jopa selviä oikeusmurhia.

Nykyiset laillisuusvalvontaelimet, Eduskun-

nan oikeusasiamiehen kanslia, Oikeuskanslerinvirasto ja Valtakunnansyyttäjänvirasto ovat usein liian passiivisia, joskus jopa välinpitämättömiä, ponnettomia, haluttomia ja ennen kaikkea hyvä veli -ketjuun mukautuneita joissakin tilanteissa ottaakseen kansalaisen hädän asiakseen. Oikeusturvassamme on paha hukkaputki, jonne ajautuu suuri osa kansalaisten oikeutetuista kanteluista ja valituksista. Tämän takia olemme vaatineet mainitsemieni laitosten yhdistämistä yhdeksi tehokkaammaksi, tinkimättömän rehelliseksi ja puolueettomaksi kansalaisoikeusvirastoksi. Tämän uudistuksen tekemiselle olisi nyt perustuslakia uudistettaessa ollut loistava tilaisuus. Näin ei kuitenkaan ole samaan ketjuun itsensä liittäneen välinpitämättömän eduskunnan toimesta haluttu menetellä. Siksi uusi perustuslaki jää tältä osin kylmäksi kansalaisten hädälle ja on näiltä osin yhtä huono kuin nykyinenkin. Tästä on käytännön esimerkkejä aivan viime päiviltä.

Viime viikon perjantaina sain Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta päätöksen, jossa erästä asiaa ei otettu edes käsiteltäväksi. Esimerkiksi tässä tapauksessa kyse oli siitä, että hoitava lääkäri eli tai hoitavat lääkärit, joita oli useampia, oli ehdottomasti sitä mieltä, että alaraajainvaliditeetti on varmasti yli 80 prosenttia. Asianomaisen viraston niin sanottu asiantuntijalääkäri totesi, että invaliditeetti on alle 60 prosenttia. Asiasta yritettiin kannella, mutta Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta todettiin, että tällaista asiaa ei oteta edes harkittavaksi.

Mikä tilanne on tällaisessa tapauksessa? Kehen voi luottaa enää silloin, kun asiantuntijalääkäri, jonka hoidossa potilas on pitkään ollut, arvioi, että invaliditeetti on sitä ja sitä ja asianomaisen viraston käyttämä asiantuntijalääkäri on toista mieltä, lääkäri, joka ei ole koskaan nähnyt edes potilasta? Kun me yritimme kanteluteitse selvittää tilannetta, niin tätä asiaa ei otettu edes tutkittavaksi. Tämän tyylisiä asioita on ainakin minun kohdalle sattunut lukematon määrä. Sen johdosta käytän ehkä rohkeaa sanaa hukkaputki määrätyissä oikeusturvatilanteissa.

Arvoisa puhemies! Tämän johdosta haluan sanoa, että tämän perustuslakiesityksen osalta huonoa ei kannattaisi vaihtaa toiseen huonoon. Tämän takia tulisi perustuslakiesitys hylätä ja palauttaa uuteen valmisteluun.

Arvoisa puhemies! Ed. Kuisma esitti tämän lakiesityksen sekä päiväjärjestyksen 2) ja 3) kohdan mukaiset lakiesitykset hylättäviksi. Kannatan hänen ehdotustaan.

Ed. I t ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka sanoi, että presidentille ei jää mitään roolia hallituksen muodostamisessa ja presidentti ei voi toimia enää tuomarina, jos suuret puolueet kähmivät. Tuntui vähän siltä, että ed. Vistbacka ei ole ollenkaan lukenut sitä, mitä täällä ehdotetaan. Nimenomaan presidentille jää se rooli, jos eduskunnassa puolueet eivät pääse yhteisymmärrykseen, että hän rupeaa välittämään ja hakemaan sitä muotoa. Presidentille jää merkittävä rooli silloin, jollei parlamentarismi toimi. Mutta ensin annetaan parlamentarismille mahdollisuus ja sen jälkeen presidentti voi tähän kuvaan tulla.

Ed. Vistbacka puhui siitä, kuinka suuret puolueet vain kähmivät, että laki on tehty vähän tältä pohjalta. Hän näki kuitenkin niin, että jos suurten puolueiden puheenjohtajat käyvät keskusteluja hallituspohjasta, se on kähmintää. Jos presidentti puhuu siitä, se on kansanvaltaa. Minun käsitykseni näistä asioista ovat täysin erilaiset.

Ed. W a h l s t r ö m (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Voi olla monenlaisia perusteluja esittää hylättäväksi tätä perustuslakia, mutta kiinnitin huomioni muutamaan ilmaisuun, jota käytettiin. Ed. Kuisma puhui inhimillisestä vallasta kuvatessaan presidentin valtaa. Ed. Vistbacka, joka Kuismaa kannatti, puhui siitä, että valta olisi puolueetonta. Minusta pitäisi silloin, kun perustuslakia käsitellään, ainakin siinä tilanteessa, pitää erillään ihmiset ja instituutiot. On olemassa instituutio nimeltä tasavallan presidentti. Se voi olla inhimillinen tai epäinhimillinen aivan samassa suhteessa kuin eduskunta. Mutta jos sanotaan, että inhimillisyys tulee siitä, että on yksi ihminen tekemässä päätöstä, silloin voitaisiin sanoa, että eduskunta on 200 kertaa inhimillisempi kuin instituutio nimeltä tasavallan presidentti.

Minusta parlamentarismin äärimmäistä halveksuntaa on se, että puhutaan kähminnästä silloin, kun perustuslaki antaa mahdollisuuden puolueiden tai eduskuntaryhmien välisiin neuvotteluihin, joissa etsitään sitä optimaalista ratkaisua, jota kansa vaaleissa on tavoitellut. Siitähän on todellakin kysymys, eikä siinä välttämättä silloin tarvita tuomaria.

Minusta kokonaisuudessaan perustuslakiuudistus on oikean suuntainen, mutta, niin kuin vasemmistoliitto ja sen edeltäjä SKDL on ollut linjaa vetämässä, minun näkemykseni on se, että Suomi on tasavalta. Suomen kansalaiset ovat niin kypsiä jo tällaiseen tasavaltaiseen hallitus-

muotoon, että tsaarin korviketta ei enää meillä tarvittaisi ja presidentin valta voisi olla hyvin paljon muodollisempaa kuin se tämän perustuslakiuudistuksen jälkeenkin on.

Ed. Luhtanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Käytin sanaa kähmintä ehkä väärässä yhteydessä, mutta se on lähtenyt liikkeelle siitä, kun olin tässä talossa edustajana vuosina 90 ja 91 ja silloin tulivat julki ne kassakaappisopimukset, jotka tehtiin ennen vaaleja siitä, mitkä puolueet menevät hallitukseen. Kun se asia paljastui, silloin oma käsitykseni oli, että tasavallan presidentti puuttui tavalla taikka toisella siihen, että se ennakkosopimus, joka oli tehty ikään kuin vaaleista välittämättä, ei toteutunutkaan.

Arvoisa puhemies! Epäilen suuresti, että olisi suurempia mahdollisuuksia toteuttaa sen suuntaisia menettelytapoja kuin silloin yritettiin. Sitä tarkoitin nimenomaan suurten puolueiden mahdollisella kähminnällä, koska ainakin siihen sopimukseen kerrotun mukaan osallistui suuria puolueita.

Ed. Tarkka: Rouva puhemies! Tämä perustuslain käsittely on ollut havainnollinen esimerkki suomalaisesta keskustelukulttuurista. Puhutaan yhdestä asiasta ja muusta sitten oikeastaan ei. Jokainen sanoo siitä sen saman kannan, ja se on sitten keskustelua. Tähän asti melkein kaikki ovat puhuneet presidentin asemasta. Hänelle uudessa perustuslaissa annettu rooli hallitusneuvotteluissa on saanut yleisen kannatuksen, ja minustakin se on perustuslakivaliokunnassa asettunut aika oikealle kohdalle.

Presidentin asemaa EU:n turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa ja Suomen edustautumista unionin huippukokouksissa on tähän asti käsitelty kiertelemällä ja kaartelemalla kuin kissa kuumaa puuroa, mutta nyt näkemykset ovat äkillisesti kirkastuneet. Yleisesti hyväksytyksi tulkinnaksi on äkkiä noussut se päättely, jolla puolitoista vuotta sitten herätin yleistä paheksuntaa. Kirjoitin jo silloin eräissä lehtiartikkeleissa, että presidentti tulkitsee hallitusmuotoa väärin ja omaksuu perustuslain vastaisen menettelyn valituttamalla itsensä unionin huippukokouksiin.

Kun vuonna 95 voimaan tullut hallitusmuodon uusi 33 a § siirsi kaikki EU:ssa tehtävät päätökset pääministerin vastuulle, se siirsi pääministerille myös unionissa päätettävät turvallisuuspoliittiset asiat, varsinkin kun 33 a §:ssä erikseen mainitaan siitä, että sen säännös on poikkeus vanhasta pykälästä, jossa presidentti todetaan ulkopolitiikan johtajaksi.

Se lausuma, jonka presidentti saneli valtioneuvoston pöytäkirjaan uutta säännöstä vahvistaessaan, oli asiallisesti ottaen ilmoitus, että hän ei aio noudattaa vahvistamaansa perustuslain kohtaa. Pidin kummallisena, että oikeuskansleri, pääministeri ja eduskunta alistuivat presidentin mielivaltaan. Sain tästä toteamuksesta ankaraa mutta melko huonosti perusteltua kritiikkiä. Sen pääsisältönä oli se, että presidentti on aina oikeassa, teki hän mitä tahansa, ja niinhän se olikin Kekkosen aikana. Silloin herran pelko oli viisauden alku.

Pitkän aikaa oli syntymäisillään perustuslaillinen taistelu presidentin ja eduskunnan välillä, mutta se taistelu näyttää rauenneen ennen alkuaan. Nyt käyty keskustelu osoittaa, että eduskunnassa on vallalla hyvin voimakas mielipide, jonka mukaan presidentin pitää noudattaa perustuslakia ja pääministerin kuuluu edustaa Suomea huippukokouksissa. Tuntuu vaikealta kuvitella, että presidentti voisi enää viime viikolla täältä kuultujen puheiden jälkeen kävellä perustuslain ja eduskunnan yli.

Tämä lopputulos on hyvä, ja olen siitä tyytyväinen, mutta koko prosessissa on myös lievää hymyilyä herättäviä piirteitä. Mielipidemittaukset osoittivat muhevia kannatuslukuja presidentti Ahtisaarelle silloin, kun vain harva uskalsi sanoa ääneen, mitä hallitusmuodon 33 a §:ssä selvästi luki. Nyt Ahtisaaren kannatuslukemat ovat alhaalla ja laskusuunnassa. Niinpä arimmatkin uskaltavat nyt lukea selväsanaisen pykälän niin kuin se on. Tuntuu siltä, että kansanedustajat haluavat lukea mielipidemittauksia mieluummin kuin lakitekstiä.

On hyvä, että vanhan hallitusmuodon 33 a § ja uuden perustuslain 93 § luetaan nyt oikein, mutta tämän kokemuksen jälkeen vähän kuitenkin vielä huolestuttaa. Mitenkähän pykälä sitten luetaan, jos presidentti Ahtisaaren kannatuslukemat kääntyvät taas nousuun? Suhdannekierron katkaisemiseksi voisi olla hyvä, että vaalien jälkeen uuden hallituksen ohjelmassa määritellään lainkohdan tulkinta. Hallitusohjelmaan pitäisi kirjoittaa, että pääministeri edustaa Suomea huippukokouksissa ja sillä siisti.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä on tälle tulkinnalle niin tukevat ja selväsanaiset perus-

teet, että asia olisi voitu kirjoittaa itse lakiinkin. Kun se jäi sinne nyt kirjoittamatta, se voidaan hyvin ja välttämättä täytyisi kirjoittaa edes hallitusohjelmaan.

Uuden perustuslain muokkaama hallituksen muodostamisessa noudatettava menettely ja monet tätä pienemmät uudistukset siirtävät valtaa presidentiltä pääministerin ja hallituksen suuntaan ja siis eduskunnan valvonnan piiriin, ja tämä on mielestäni oikea suunta. Monet tuntuvat kuitenkin pelkäävän, että presidentin valtaoikeuksien karsinta rapauttaa arvokkaan instituution ja että siinä menetetään pysyvästi jotakin hyvin arvokasta. Tämä pelko on mielestäni kyllä aiheeton.

Jos presidentti on tiedoiltaan, näkemykseltään ja karismaltaan vahva persoonallisuus sekä henkilökohtaisesti että poliittisesti, hänellä voi edelleen olla ratkaiseva merkitys hallituksen päätösten valmistelussa, vaikka muodollista valtaa olisi vähän vähemmän kuin ennen. Onhan arvokasta, että hallituksen sisäisissä pohdinnoissa sen rinnalla ja yhteistoiminnassa sen kanssa vaikuttaa arvovaltainen ja näkemyksellinen valmentaja. Presidentillä voi olla hyvinkin suuri tosiasiallinen vaikutusvalta, jos hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa luovat luontaisesti sellaisen asetelman. Jos presidentillä taas ei ole tällaisia ominaisuuksia, voi olla hyväkin, että ei ole myöskään muodollista valtaa.

Yhden teeman keskustelukulttuuri hautasi perustuslain kahdessa ensimmäisessä käsittelyssä alleen, mielestäni periaatteellisesti vähintään yhtä tärkeän asian kuin presidentin valtaoikeuksien pykälätulkinta. Merenkulkualalla jo pitkään vallinnut järjestäytymispakko on kahdella tavalla iso ongelma. Ensinnäkin siinä poljetaan avoimesti perusoikeuksia, jotka ovat perustuslain filosofisesti kaikkein keskeisimpiä kohtia. Se, että niiden polkeminen voi jatkua vuosikymmeniä kenenkään asiaan puuttumatta, osoittaa, että oikeusjärjestelmämme on puolustuskyvytön kaikkein arimmalla alueella. Jotakin on vialla, jos kaikki tämä pääsee tapahtumaan, ilman että siitä seuraa mitään.

Tilanteen uuteen harkintaan on nyt eväitä enemmän kuin ennen. Äärimmäiseen varovaisuuteensa virkavelvoitteisesti sidottu oikeuskansleri on kirjoittanut häneltä saamassani lausunnossa, että merenkulkualan järjestäytymispakko voi loukata perusoikeutena turvattua järjestäytymisvapautta. Oikeusministeri osoitti kirjalliseen kysymykseeni vastatessaan, että negatiivinen järjestäytymisvapaus on turvattu kahdella perustuslain tasoisella ja seitsemällä tavallisen lain tasoisella säännöksellä. Lisäksi SAK on ilmoittanut avoimeen kirjeeseeni vastatessaan, että se haluaa keskittyä positiiviseen järjestäytymisvapauteen, ja Merimies-Unionin puheenjohtaja on kertonut, ettei ole kuullutkaan mistään sellaisesta, että laivaväen olisi muka pakko kuulua johonkin ammattiliittoon.

Nämä asiat yhteensä tarkoittavat sitä, että perusoikeuksia poljetaan avoimesti ja tietoisesti eikä siitä seuraa mitään. On ikuinen häpeä eduskunnalle, jos se nyt perustuslakia uudistaessaan suostuu sivuuttamaan tämän epäkohdan sokkona, kuurona ja kädet selän taakse sidottuina. Jos tilanteeseen ei reagoida, perustuslain perusvapauksia koskeva ydinkohta saa uuden tulkinnan. Jos emme nyt tee mitään, perustuslakiin kirjattu järjestäytymisvapaus ei ole enää perusoikeus, vaan ehdollinen mahdollisuus.

Vaikeneminen vahvistaisi nykyisen tilan, jossa ammattiliitto asettuu perustuslain yläpuolelle. Ammattiyhdistysliikkeellä on jo ennestään tukeva niskalenkki paitsi eduskunnasta myös perustuslaista. Jos emme tee mitään, tämä kuristusote tiukkenee.

Tästä syystä esitän, että eduskunta hyväksyisi lausuman, jolla varmistettaisiin se, että piittaamattomuus vanhan hallitusmuodon perusoikeussäännöksiä kohtaan estetään. Kaikkia nyt hyväksyttävän uuden lain perusoikeuksia on noudatettava alusta alkaen.

Rouva puhemies! Ehdotan hyväksyttäväksi seuraavaa lausumaa:

"Eduskunta edellyttää, että ennen perustuslain voimaantuloa hallitus selvittää ammatillisten keskusjärjestöjen kanssa, toteutuuko perusoikeutena perustuslaissa turvattu järjestäytymisvapaus käytännössä myös negatiivisen järjestäytymisvapauden osalta, ja jos tarvetta ilmenee, ryhtyy tarvittaviin toimiin asiaintilan saattamiseksi perustuslain mukaiselle kannalle."

Ed. H e l l e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkan puheenvuoron alkuosan päälinjauksiin voi hyvällä syyllä yhtyä. Toisaalta siinä haiskahti hieman omahyväisyyttä, kun ed. Tarkka totesi, että kun hän puolitoista vuotta sitten kirjoitti erään artikkelin, niin nyt muut ovat tulleet samalle linjalle koskien vuoden 94 viimeisenä päivänä tapahtunutta presidentin kirjausta käsityksistään lain perusteluista.

Muistutan ed. Tarkalle, että kyllä asiaan silloinkin puututtiin. Puututtiin myös siihen, mikä oli eräs seurannainen presidentin lausumasta.

Toukokuun viimeisenä päivänä pääministeri ja presidentti tekivät sopimuksen siitä, mitä tämä tarkoittaa. Se on samaa sarjaa minun mielestäni. Olen samaa mieltä siitä, että se menettely ei ollut perustuslain mukainen kummassakaan tapauksessa.

Toisaalta ihmettelin myös sitä, että ed. Tarkka esittää, että seuraavan hallituksen ohjelmaan otettaisiin perustuslakitulkintoja. Sepä olisi aika hauska perustuslakituomioistuin, jota ed. Tarkka täällä on ajanut.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Joku täällä lausui vastauspuheenvuorossaan, että vahva presidentti on demokratian este. Minä en näe kyllä asiaa sillä tavalla lainkaan. Nimenomaan terveellä tavalla vahva presidentti on demokratian tae. Heikko presidentti on taas hirmuvallan puoltaja. Monta kertaa heikko presidentti syyllistyy hirmuvaltaan, ja myös hallintotapa on silloin ei demokratia, vaan hirmuvalta. Se on nähty monissa Afrikan maissa ja monessa muussakin paikassa.

Mennään tuohon vanhaan talonpoikaismalliin, mistä olen joskus sanonut, että jos on heikko isäntä talossa, niin emäntä ja rengit hyppivät pöydällä. Emäntä nyt saakin hyppiä, ei siinä mitään, jos on ihan asian ihminen, mutta jos rengitkin hyppivät pöydällä, se on huono asia. Se on aivan sama asia, jos on heikko isäntä, sellainen talo ei koskaan menesty. Eikä menesty myöskään sellainen valtio, jossa on heikko presidentti, heikko isäntä.

Mutta presidentin täytyy olla tietysti terveellä tavalla vahva. Kuka on sitten terveellä tavalla vahva, on tietysti toinen asia. Sanoisin näin, että kaikista puutteistaan huolimatta Kekkonen oli aikanaan terveellä tavalla vahva presidentti. Sen jälkeen meillä ei vahvaa presidenttiä ole ollutkaan. On menty alaspäin koko ajan presidenttijärjestelmässä, valitettavasti, mutta ei sen tarvitse silti sitä merkitä, että se auttaisi, jos presidentiltä viedään valta. Valitaan hyvä presidentti ja annetaan hänelle valtaa, niin silloin talossa on isäntä. Se on myös, ed. Helle, demokratian perusta. (Ed. Wahlström: Hyvä tsaari ja huono tsaari!)

Mitä tulee perustuslakiin, niin sehän on sellainen korkeimman ja ylemmän asteen julistus. Siinä on kerätty yhteen toiveet siitä, miten kaikki voisi olla, jos kaikki on parhaimmillaan. Kyllä se nähdään, kun luetaan perustuslakia.

Siellä puhutaan tasavertaisuudesta lain edessä. Me tiedämme varsin hyvin, mitä tuo tasavertaisuus on. Eivät ihmiset ole koskaan tasavertaisia lain edessä. Se on mahdottomuus, mutta näin sen pitäisi tietysti olla.

Meillä pitäisi olla myös itsenäinen lainsäädäntövalta, tuomiovalta ja hallitusvalta. Tänä päivänä ei niin ole, koska Euroopan unioni on syönyt jo puolet näistä mainituista instituutioista.

Meillä pitäisi olla myös sellaiset kansanedustajat kuin 29 §:ssä sanotaan, että on vain perustuslaki, joka määrää sen, mitä hän tekee, ja kukaan ei voi siihen vaikuttaa. Eduskuntaryhmistä siellä ei puhuta juuri mitään, taitaa olla yhdessä paikassa. Siitä huolimatta eduskuntaryhmien ryhmäkuri syrjäyttää kansanedustajan perustuslakiin sisältyvän sitoutumattomuuden. Näin se on. Jos mies sanoo, että teen näin, niin on joitakin jäkäpäitä, jotka tekevät niin kuin haluavat, mutta näin se todellisuudessa on. Etten olisi ihan tyhmä, sanon, rouva puhemies, että ymmärrän ryhmäkurin kyllä, koska ilman sitä ei voida hallita. Mutta se täytyy hoitaa sillä tavalla, että kansanedustajilta ryhmissä kysytään etukäteen, kuinka se asia on, ja sitten vasta asiaa viedään eteenpäin, eikä kysytä sinä päivänä, kun täytyy painaa nappia.

Näin ollen perustuslaki on julistus siitä, miten kaikki parhaimmillaan voisi olla, mutta sitä hyvin harvassa kohden toteutetaan ja harvassa kohdassa se toteutuu.

Joka tapauksessa olettaisin, että perustuslain pitäisi olla lähtökohdiltaan suunnilleen totuuden mukainen, mutta se ei ole. Perustuslaki, joka on käsiteltävänä, ei ole totuuden mukainen. Palaan vielä siihen, mistä aikaisemmin äänestettiin viime viikolla. Siellä sanotaan, että lainsäädäntövaltaa hoitelee Suomessa eduskunta, tuomiovaltaa riippumattomat tuomioistuimet, hallitusvaltaa hoitavat valtioneuvosto ja tasavallan presidentti. Eivät hoida suvereenisti, vaan puolet siitä vallasta menee Euroopan unioniin. Sen olisi pitänyt näkyä perustuslain 3 §:n 4 momentissa selkeästi, että näin on. Jos aikanaan erotaan Euroopan unionista, se on sitten tarpeeton pykälä ja menettää merkityksensä.

On sanottu, että se estäisi meidän eroamisemme. Sehän on naurettava ajatus, siis rajoittaa meidän itsenäisyyttämme, niin kuin ed. Puhjo sanoi, loppujen lopuksi sitäkin vähää itsenäisyyttä, mitä meillä vielä on. Siinä hän oli kyllä oikeassa, mutta hän ei suostunut selittämään, mitä hän sillä jäljellä olevalla itsenäisyydellä tarkoittaa.

Perustuslain pitäisi ilman muuta olla toimiva. Perustuslain pitäisi toimia sekä normaaleissa oloissa että epänormaaleissa oloissa. Useat puheenvuoron käyttäjät, perustuslakivaliokunnan

jäsenetkin, ovat sanoneet, että tämä on hyvä perustuslaki normaalioloja varten. Mutta kuten olen joskus sanonut: Entäs sitten niskavuori, kun tulee ne huonot ajat, epänormaalit ajat?

Voi tulla paha sisäinen kriisi, joka ei ole ehkä niin paha, että siinä perustuslain tukea tarvittaisiin, mutta entä, jos tulee ulkoinen paine? Ajatellaan, että joudumme sotilaallisen hyökkäyksen kohteeksi. Se ei ole enää normaali tilanne. Silloin sanomme hyökkääjille, että vänta lite sano ruottalainen, odottakaas vähän, meillä menee pari vuotta, kun teemme uuden perustuslain, sellaisen joka toimii epänormaaleissakin olosuhteissa. (Ed. Helle: Ettekö ole lukenut mietintöä?) — En minä koskaan mitään lue, mutta kuten huomaatte, en tarvitse mitään paperia, mutta puhun kuitenkin asiasta. (Ed. Wahlström: Välillä vierestä!) — Välillä vierestä, mutta se tekee ihan herkullisen asian. Mutta mikä tässä asiassa nyt on pieleen mennyt, ed. Wahlström? Koettakaa ajatella asiaa totuuden mukaisesti.

Joka tapauksessa perustuslain täytyisi olla sellainen, että se toimii myös epänormaaleissa oloissa, ja tämä perustuslaki ei kyllä toimi. Se johtuu osin siitä, että meillä on aina ollut presidenttivetoinen parlamentarismi, hyviä presidenttejä, ainakin Kekkoseen saakka, ja se on sellainen perustuslaki, jossa on olemassa henkilö, joka astuu muiden yläpuolelle, isäntänä talossa silloin, kun kansakunta vaatii johtajaa, aivan samalla tavalla kuin aikanaan Paasikivi lähti menemään vai kuka nyt lähtikin Helsingin rautatieasemalta ennen sotaa Moskovaan. Häntä oli kaikki kansa saattelemassa. Siihen mieheen luotettiin. Hän oli silloin astunut muiden yläpuolelle.

Sellainen meillä täytyisi olla tulevaisuudessa ja tänäkin päivänä. Mutta ei sellaista tämän lainsäädännön jälkeen enää ole. Presidentti-instituutio voitaisiin oikeastaan käytännössä lopettaa. Siitä on vain raaneet enää jäljellä. Esimerkiksi hallituksen muodostamisessa seuraava vaihe on se, että kaikenlaiset kabinettipoliitikot tekevät, niin kuin vuonna 87, kassakaappisopimuksia. Presidenttivalta, vahva presidentti, estää sellaiset kassakaappisopimukset ja ohjaa sillä tavalla, että parlamentarismi toimii hallituskuvioissa. Nykyisin presidentti on vain sellainen, jolle käydään sanomassa, näin me olemme sopineet, kosketa tuohon sormellasi, jätä siihen sormenjälkesi, että se on täällä kuljetettu. Muuta merkitystä hänellä ei ole. Mitä me sellaisella presidentillä teemme, joka ei pysty hallitusneuvotteluihin enää vaikuttamaan?

Rouva puhemies! Tämä perustuslaki on sen lainsäädäntötyön tulosta, mitä täällä on yleensäkin harrastettu viime vuosina, että lyöty lait hajalle ja muuttamisen tarkoituksessa muutettu ja tehty uutta, kymmenen kertaa huonompaa kuin oli aikaisemmin. Kaiken lainsäädännön kohdalla on tässä eduskunnassa sinä aikana, kun minä olen ollut eduskunnassa, 12 vuotta, on näin tapahtunut, erityisesti Lipposen hallituksen aikana. Hajoita ja hallitse -systeemi. Lait lyödään hajalle, tehdään uudet välittämättä lainkaan siitä, ovatko ne toimivia vai eivät.

Rouva puhemies! En keskustasta tiedä. Keskusta varmaan äänestelee tämän puolesta, mutta minä tulen äänestämään vastaan eli äänestän edustajien Kuisman ja Vistbackan näkemysten pohjalta lain hylkäämisen puolesta enkä ole millään tavalla liittoutunut sen paremmin Kuismaan kuin Vistbackaankaan, vaan ajattelen asian omalla järjelläni.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jälleen kerran ed. Aittoniemi toi esiin jeremiadin, valitusvirren, siitä, että vahva presidentti Suomesta poistuu kuvasta. Totta kai Kekkonen oli vahva. Hänhän veturinkuljettajien lakon lopetti uhkaamalla kertausharjoituksilla ja kenties, jos tällä hetkellä olisi vallassa, lopettaisi lennonjohtajien lakon ja olisi käynyt samalla tavalla. Edelleen Kekkonen hajotti eduskunnan.

Vielä toteaisin Kekkosesta sen, että silloin presidentin valinnassa oli erinomaisen hyvä, että valitsijamiehet hänet valitsivat, koska silloinen ulkopolitiikka oli aika lailla kiveen lyöty ja silloin piti naapurillekin suhteellisen miellyttävä henkilö valita. Näin olin minäkin arvoisan puhemiehen kanssa valitsemassa, Urhoa, viime kaudelleen. Tai taisi olla niin, että vain istuimme rinnakkain, vaikka yritimme valita eri henkilöä. Minä olin Kekkosen takana.

Seuraavat presidentit, nämä heikot, niin kuin ed. Aittoniemi totesi: Mauno Koivisto valittiin demokraattisesti, vaikkakin valitsijamiesvaalien pohjalta, hyvin selkeällä valitsijamiesten lukumäärällä, ja seuraavalla kerralla oli jo puolittain suora kansanvaali. Ahtisaari valittiin todella suoralla kansanvaalilla. Kyllä kansa on nämä äänestänyt. En tiedä, olisiko Kekkonen suoralla kansanvaalilla koskaan tullut valituksi ainakaan myöhempinä vuosinaan.

Aika on mennyt tuon ajattelutavan ohi, että tarvitsemme vahvan presidentin. Me haluamme demokraattisen presidentin, niin kuin on istuva ja oli häntä edeltänyt presidentti. Meidän pitää

mennä, ed. Aittoniemi, todella länsimaiseen demokratiaan, kulkea muiden mukana. Emme tarvitse tsaaria. Meille on hyvin tärkeää, että meillä on arvovaltainen presidentti, joka hyväksyy ne demokraattiset menettelytavat, mitkä valtiosääntö hänelle tehtäväksi antaa.

Ed. Jääskeläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen kyllä oppinut, että, ed. Aittoniemi, teidän kanssanne ei kannata kinata asioista, mutta kun on tämän asian kolmas ja viimeinen käsittely, on pakko pari sanaa käyttää.

Tuli mieleen, halusitteko vahvistaa parlamentin arvovaltaa tai kenties ei, se jäi vähän epäselväksi. Silti nyt kuitenkin on totuus, että eduskunta on siinä mielessä korkeimman vallan haltija Suomessakin, että se edustaa kansakunnan yhteistahtoa iloineen ja ongelmineen. Tietysti olemme puhuneet paljon lainsäädännön eettisestä pohjasta, joka on tietysti hyvin tärkeä asia, mutta sittenkin eduskunta on se, joka edustaa kansaa. En tiedä, ketä tarkoititte rengeillä; en ainakaan kansanedustajana enkä eduskunnan jäsenenä suostu tuohon nimitykseen. Ehkä ette meitä tarkoittanutkaan, meitä itseämme täällä.

Ihan lyhyesti: Kristillisessä liitossa ei ole ryhmäkuria. Jos haluatte joskus pyrkiä ryhmämme jäseneksi, jos siinä asiassa on ongelma, niin tällaistakin sitten löytyy.

Vielä EU-jäsenyydestä: Olen kyllä hyvin onnellinen siitä, että se tehtiin kansainvälisenä sopimuksena ja nyt se pysyy kansainvälisenä sopimuksena. Olisi kyllä erittäin kummallinen muutos, jos se tuotaisiin perustuslain 2 §:ään, ikään kuin vahvistettaisiin sen asemaa ja merkitystä siellä. En, ed. Aittoniemi, todellakaan ymmärrä teidän ajatuksenne kulkua tässä asiassa, ed. Aittoniemi, en todellakaan.

Ed. Malm merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Niin, vahva presidentti on demokratian tae. Siitä ei päästä mihinkään.

Kristillisten joukkoon en ole liittymässä. Sekin tässä tiedoksi.

Mitä tulee parlamenttiin ja presidenttiin, parlamentilla on tämän nykyisenkin, voimassa olevan perustuslain mukaan oma vahva tehtävänsä ja ollut aina, mutta sen rinnalla on presidenttiinstituutio ja asiat ovat sujuneet hyvin.

Mitä tulee ed. Vähänäkkiin, minä jo pitkään luulin, että hän kannattaa sitä, että tasavallan presidentti kieltäisi lakot, lennonjohtajien lakot ja muutkin. En minä tiedä, tarkoittiko hän tätä, tuskin hän tarkoitti. Mutta saattaisi kyllä olla, että näin mielettömät lakot, mitä nämä lennonjohtajat tällä hetkellä Suomessa pitävät, saattaisivat olla jos Kekkonen olisi presidenttinä, loppuneet kyllä ihan hyvässä sovussa. Se saattaisi ihan olla kyllä näinkin.

Mitä tulee Kekkoseen presidenttinä, mehän elimme silloin erilaista aikaa. Se oli tietynlaista epänormaalia aikaa. Sen tietävät nämä vanhat mestaripoliitikot ed. Wahlström ja ed. Hellekin, jotka ovat pitkän linjan poliitikoita, tietävät, että ne olivat epänormaaleja aikoja, jolloin tarvittiin vahva presidentti. Jos siinä vaiheessa näin jälkeenpäin tarkastellen tuli häneltä joitakin ylilyöntejä, niin ok. Se saa olla, että niitä on tullut. Se on kuitenkin parempi, kuin että olisi ollut toimintavajausta, koska noina aikoina toimintavajaus olisi saattanut johtaa kansallisiin menetyksiin. Kekkonen oli epänormaalien aikojen presidentti, erinomainen. Toimi myös muina aikoina, ei vain epänormaaleina, ja toimisi tänä päivänä vielä terveenä ollessaan paljon paremmin kuin muut.

Ed. Rantanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. J. Leppänen: Arvoisa puhemies! Tämä käyty keskustelu perustuslakiuudistuksesta osoittaa mielestäni sen, että kysymyksessä ei todellakaan ollut vain nykyisten perustuslakien yhteenkokoaminen tai kodifiointi niin kuin siitä tämmöistä nimitystä käytettiin, vaan tässä oli merkittävästä uudistuksesta kysymys. Puheenvuoroissa on laajasti keskusteltu monista peruskysymyksistä. Päähuomio on kuitenkin kohdistunut korkeimpien valtioelinten välisiin toimivaltasuhteisiin, jotka olivat jo ennakkoonkin julkisessakin keskustelussa hyvin paljon esillä.

Monet ovat näiden käsittelyjen aikana epäilleet tasavallan presidentin vallan kaventamisen tarkoituksenmukaisuutta erityisesti koskien valtioneuvoston muodostamista ja siinä pääministerin valintaa. En käy toistamaan enkä argumentoimaan, puolustamaan perustuslakivaliokunnan mietintöä, jo täällä yksimielisesti toisessa käsittelyssä päätettyä muotoilua, mutta totean vain sen, että keskustelu osoittaa, että tehty kompromissi, joka perustuslakivaliokunnassa

sondeerattiin ja sorvattiin, oli todellinen kompromissi. Käyty keskustelu minusta lisää kompromissin arvoa, ja siinä mielessä se taitaa muodostua lähes historialliseksi.

Mitä tulee ed. Tarkan analyysiin, kun hän puheenvuorossaan esitteli edustajan valinnasta huippukokoukseen, siinähän perustuslakivaliokunta ja nyttemmin sitten koko eduskunta toisessa käsittelyssä hyväksyi sen tulkinnan, jota tekin siteerasitte silloin edellisellä kerralla. Se tulkintahan tarkoittaa sitä, että valtioneuvosto päättää edustuksesta. Niin se on päättänyt ennen ja niin se päättää tämän uudistuksen jälkeenkin.

Kun yhteistyö Euroopan unionissa on hallitusten välistä yhteistyötä, niin minusta johdonmukaista on, että valtioneuvosto päättää edustuksesta. Se voi tietysti päättää halutessaan, että tasavallan presidentti edustaa, mutta se voi päättää myös sen, että pääministeri edustaa huippukokouksessa. Nykyinen käytäntö, että pääministeri on joka tapauksessa aina paikalla, on minusta johdonmukainen myös tässä mielessä, enkä käy knoppologista keskustelua tässä yhteydessä niistä kahdesta lautasesta sen enempää. Minusta meidän pitää tässäkin edustaa pitempää linjausta ja katsoa, mitä tulevaisuudessa kulloinenkin valtioneuvosto tekee.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä on tyytyväinen siihen, että perustuslakia ei viedä kiireellisenä läpi. Ei edes vakavissaan ole pyritty kiireellisyyteen. On perustuslain arvon mukaista, että se käsitellään normaalissa perustuslain säätämisjärjestyksessä. Samalla toteutuu aidosti vaalien yhteydessä mahdollisuus kansalaiskeskusteluun, joka perustuslain säätämisjärjestyksen yksi merkittävä elementti on.

Meistä edustajista ja kaikista ehdokkaista sitten riippuu hyvin pitkälle se, kuinka merkittäväksi keskustelunaiheeksi perustuslakiuudistus vaaleissa nousee, mitenkä me tuolla vaalikentillä otamme näitä asioita esille. Meillä on hyvin merkittävä osuus siinä, ja samalla voimme hakea myös sieltä oikeutusta sitten tulevassa eduskunnassa puolustaa tätä esitystä.

Toivottavasti mahdollisimman suuri yksimielisyys tässä kolmannessa käsittelyssä osoittaa kansalaisille myös sen, että me, tämä nyt istuva eduskunta, pystymme yksituumaisuuteen merkittävissä asioissa.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Tarkan tekemää lausumaehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1)—3) asian käsittely keskeytetään.

4) Hallituksen esitys liikennerikoksia koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys 32/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 24/1998 vp
Lakialoite 34, 78/1996 vp
Toivomusaloite 15, 16/1995 vp

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, joista toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät neljä lakiehdotusta sekä lakivaliokunnan mietinnössään ehdottama viides lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Liikennerikoksia koskeva hallituksen esitys tekemällä tekee Suomen kolmesta miljoonasta autoilijasta rikollisia. Tämän pitäisi ymmärtää jokaisen, joka aikoo hyväksyä tämän lakipaketin. Tavallisen kansalaisen mielestä rikoksen tekeminen edellyttää hyvin pahaa tahtoa ja hyvin harkittua tahallisuutta. Hallituksen esittämä liikennerikollisuuslakipaketti kuitenkin syyllistää rikolliseksi pääsääntöisestikin aivan tahattomasti tehdyistä liikennevirheistä jopa esimerkkiluettelon mukaan, esimerkkiluettelon, joka on sattumanvarainen, yksipuolinen, jota liikennevaliokunta, tämän alan asiantuntijavaliokunta tässä eduskunnassa, piti ala-arvoisena, mutta jonka lakivaliokunta on niellyt silmät ummessa, kuten lakivaliokunta on niellyt kaiken muunkin silmät ummessa hosumalla ja ainakin käsittelemänsä asian laajuutta ja merkitystä ymmärtämättä. Vain yksi lakivaliokunnan osaamattomuuden osoitus on hallituksen esitykseen sisältyvän rikos-, sakko- ja työttömyyshaavin hyväksyminen kritiikittömästi, nimittäin ylinopeuden, jolla asiallisesti katsoen ei ole mitään tekemistä liikennerikollisuuden kanssa.

Liikennerikoksia koskeva hallituksen esitys manifestoi ylinopeuden rattijuoppouteen verrattavaksi rikokseksi. On paikallaan vielä kerran selventää maamme korkeimmalle päättävälle elimelle eduskunnalle, mitä ylinopeus tarkoittaa, mitä se merkitsee ja mitä eroa ylinopeudella ja tilannenopeudella on ja mitä väärä tilannenopeus merkitsee.

Ylinopeus on pelkästään tekninen termi. Se on termi, joka kuvaa säädetyn, määrätyn nopeusrajoituksen ylittävää nopeutta. Sinänsä ylinopeus ei aiheuta yhtään mitään. Sitä vastoin onnettomuuksia aiheuttava nopeus on sellainen, jota auton ajaja ei hallitse vallitsevan kelin, liikenneympäristön, auton ominaisuuksien ja oman ajotaitonsa yhdistelmänä. Sitä nimitetään vääräksi tilannenopeudeksi. Väärä tilannenopeus aiheuttaa liikenneonnettomuuksia yhtä lailla sekä vallitsevan nopeusrajoituksen ylittävillä kuin myös sen alittavillakin nopeuksilla.

Lehtiuutisissa varsin tavallinen otsikko "Liukas keli suisti auton ojaan" on vitsi, jolle nauretaan. Liukas keli ei suista autoa ojaan. Auton ajaja, joka ei hallitse autoaan vallitsevalla kelillä, on se, joka suistaa auton ojaan. Aivan samanlainen vitsi on väite, että ylinopeus aiheuttaa liikenneonnettomuuksia. Kun poliisijohtaja Veijalainen on julkisuudessa ja myöskin liikennevaliokunnassa kuultuna ilmoittanut, että puolet kuolemaan johtaneista liikenneonnettomuuksista johtuu ylinopeudesta, silloin on pidettävä sekä lausuntoa että ehkä poliisijohtajaakin vitsinä.

Tämä on vain yksi esimerkki siitä, mihin ollaan menossa tällä liikennerikollisuuslakipaketilla.

Tästä asiasta menen vielä toiseen. Mielestäni ja, uskallan sanoa, Suomen 850 ansiolentäjän mielestä — ja nyt siirryn ilmailun puolelle — rikollisen ilmaliikennejuopumuksen raja olisi pitänyt asettaa 0 promilleen, kuten tämä raja käytännössä on koko maapallolla ilmaliikenteessä. Se, että se on tähän lakiin merkitty 0,5 promilleksi, on eräänlainen johdonmukaisuus, mutta kuitenkin asia, joka ei tunnusta olemassa olevaa tosiasiaa ilmaliikenteen osalta.

Sitten vesiliikenteeseen. Edelleen on täysin mahdotonta ymmärtää, että purjejollan ja soutuveneen ruorissa hallituksen esitys ja lakivaliokunta hyväksyvät rajattoman juopumustilan saaristomme kapeilla väylillä jopa jättikokoisten autolauttojen ja nopeakulkuisten moottoriveneiden joukossa.

Pidän myöskin lakivaliokunnan anteeksiantamattomana virheenä sitä, että se ohittaa huomioimatta millään tavalla liikennevaliokunnan sille tästä asiasta antaman lausunnon, samoin kuin ed. Myllyniemen todella käytännön kokemukseen ja asiantuntemukseen perustuvan lakialoitteen n:o 34/1996 vp, jota eduskunnan enemmistö on allekirjoituksellaan tukenut.

Pitemmittä puheitta, rouva puhemies, ehdotan, että nämä liikennerikoksia koskevat lakiehdotukset hylätään.

Ed. Puhjo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Olen tämän lain aikaisemmassa käsittelyssä käyttänyt lyhyen puheenvuoron, jossa olen kritisoinut hallituksen lakiesitystä niistä näkökohdista, joita minulla henkilökohtaisesti on. Ne liittyvät hyvin pitkälle siihen kokemukseen, jota itse olen runsaan kymmenen vuoden aikana joutunut saamaan tien päällä monta kertaa.

Yksi seikka on nimenomaan se, että en voi ymmärtää sitä, että kun yleinen tendenssi on rangaistusten osalta, että niitä on yleensä lievennetty, niin nyt, kun on kyse liikenteestä, minun ymmärtääkseni rangaistuksia korotetaan erityisesti normaalin liikenteen vaarantamisen osalta. Liikennevaliokunta pitkän harkinnan jälkeen oli omassa lausunnossaan toista mieltä kuin hallituksen esitys, mutta lakivaliokunta on päätynyt hallituksen esityksen kannalle.

Toki lakivaliokunta omassa mietinnössään toteaa muun muassa: "Lakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoituksena ei ole yleisesti korottaa tieliikenteessä tehtyjen rikosten rangaistustasoa." Itse en valitettavasti tahdo uskoa tähän sen johdosta, että rangaistusasteikkoa nostetaan eli enimmäisrangaistusta ankaroitetaan kuuteen kuukauteen. Silloin kun sitovia määräyksiä tulee sisäasiainministeriöstä poliisille, yleensä niitä noudatetaan aika tunnollisesti, jopa liiankin tunnollisesti omasta mielestäni, eli ei oteta huomioon lainkaan niitä olosuhteita, joissa teko on tapahtunut.

Minun mielestäni ei riitä se peruste, että pitää ottaa rikoslakiin näitä asioita. Nythän säilyy kuitenkin vielä tieliikennelain 103 §:n liikennerikkomussäännöstö. Minä en ymmärrä, miksei tämän toisen asteen osalta olisi voinut samalla tavoin entistä "liikenteen vaarantamista", nykyinen otsikko on "liikenneturvallisuuden vaarantaminen", sisällyttää sillä tavoin tieliikennelain puolelle, vaan se piti nyt siirtää ikään

kuin periaatteen vuoksi rikoslain puolelle 23 lukuun.

Oma tulkintani on se, että tästä rikoslain 23 luvun 1 §:stä johtuen ei voida tuomita ylinopeudesta läheskään sillä tavoin, kuin tähän saakka käytännössä on minun tietojeni mukaan tuomittu, koska täällä nimenomaan sanotaan liikenneturvallisuuden vaarantamisen osalta se seikka, että teko "on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle", nimenomaan "toisen turvallisuudelle".

Eniten minua hämmästyttää se, että liikenneturvallisuuden vaarantamisen törkeämmän asteen eli törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisenkin osalta puhutaan kyllä toki toisen henkilön vaarantamisesta, että on vaaraa toisen hengelle tai terveydelle, mutta sitten, kun luetellaan näitä seikkoja, joiden perusteella teko täyttää törkeämmän tekomuodon kriteerit, uskoisin näin, että näistä asioista tullaan kyllä oikeudessa riitelemään monta kertaa: onko teko, esimerkiksi ylinopeus, tosiaan aiheuttanut vaaraa toisen turvallisuudelle. Jos tiellä ei ole liikenteessä ketään muita sillä hetkellä, kun liikkuvan poliisin tutkaan ajetaan huomattavalla ylinopeudella, kuinka voidaan väittää, että on aiheutettu vaaraa toisen turvallisuudelle?

Vanhassa liikennelain pykälässä, mikäli muistan oikein, todettiin vain, että "aiheuttaa vaaraa", ja se tulkittiin käytännössä sillä tavoin, että jos aiheutti vaaraa, vaikka toisia ei ollut, niin aiheutti ainakin itselleen vaaraa. Tämän perusteella pystyttiin tuomitsemaan sitten myös liikenteen vaarantamisesta. Mutta nyt, kun täällä kummassakin, sekä tavallisessa tekomuodossa että törkeämmässä, todetaan se, että toisen hengelle ja turvallisuudelle, oma tulkintani on se, että käytännössä mitä ilmeisimmin liikkuva poliisi joutuu noudattamaan ja käyttämään koko ajan tieliikennelain 103 §:ää, ettei tule turhia oikeudenkäyntejä, nostamaan siellä päiväsakkojen lukumäärää sen verran korkeaksi, että ei tarvitse mennä niin sanotun rikoslain puolelle.

Minun mielestäni tässä on selviä ongelmia nimenomaan käytännön elämää silmälläpitäen. Itse en ole ollut lakivaliokunnassa paikalla kuulemassa asiantuntijoita, mutta nämä käsitykset, jotka itse olen tässä nyt esittänyt, perustuvat siihen, mitä liikennevaliokunnassa asiantuntijoita kuultaessa tuli esille. En ole ymmärtänyt ehkä jostain syystä, mikä on ollut se peruste, että näin on pitänyt tehdä.

Arvoisa puhemies! Sen johdosta, että itse ainakin ymmärrän niin, että tämä hallituksen esitys, nimenomaan siinä muodossa, joka lakivaliokunnalta on tullut ulos, aiheuttaa käytännössä sellaisia ongelmia, joista saattaa olla suuri vaara, kannatan ed. Bremerin tekemää hylkäysehdotusta.

Toki tässä esityksessä on hyviä asioita nimenomaan rattijuopumuksen osalta, mutta niin kuin ed. Bremer totesi, ilmailuliikenteen osalta on hieman omituinen tilanne se, että laki vetää rajan 0,5:een, mutta kuitenkin käytännössä toisen lain perusteella nollaraja on käytössä. Niiden kokemusten perusteella, joita minulla itselläni on ainakin edellisen pääjohtajan ajalta Ilmailulaitoksesta, aina ei valitettavasti ole voinut luottaa siihen hallintomenettelyyn, mitä siellä on käytetty. Nykyisen pääjohtajan aikakautta en niin hyvin tunne kuin edellisen.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Itsekin 20 vuotta olen liikenteen parissa tehnyt työtä. Niin kuin edellä edustajat Bremer ja Vistbacka ovat kertoneet, jotka ovat myös liikenneasiantuntijoita, tämä lainsäädäntö on puutteellista ja tällaisena parempi hylätä.

Itse asiassa liikennerikokset ovat tietysti rikoksia, mutta antaa väärän signaalin, jos ne kaikki siirretään, niin kuin tässä esitetään, rikoslakiin. Tietenkin jokin rattijuoppous jne. ovat todellisia rikoksia, mutta ehkä tässä saavutetaan suurempi vahinko, annetaan ihmisille väärä kuva, mitkä niitä rikoksia ovat.

Toisaalta itseäni on häirinnyt myös se, että vaikka meillä puhutaan poliisipulasta, niin kun itse ajelee 60 000—70 000 kilometriä vuodessa, huomaa, että meillä on poliiseja paljon. Ainakin niitä riittää tien varteen lämpimään autoon pistoolitutkan varteen. Sehän on helppoa työtä. Ei likaannu jalat eikä tarvitse paljon ajatella. Kun tutka näyttää lukeman, niin kirjoittaa sakkolapun. Olen joskus poliisille sanonut, eikö teillä muita töitä ole. Hyvin nenäkäs vastaus oli kansanedustaja-aikana, että kyllähän niitä olisi, mutta kun te eduskunnassa olette näin päättäneet. En tiedä, millä päätöksellä eduskunta on antanut poliisille sellaiset ohjeet, että poliisityön pääpaino olisi jossain liikennevalvonnassa ja sielläkin tällaisissa pienissä ylinopeuksissa. Sitäkin valvontaa tarvitaan, mutta tietysti todelliset rikokset ovat toinen asia. Tässä mielessä tämäkin uudistus antaa väärää käsitystä siitä, mitä todella eduskunnassa pidetään todellisena rikoksena ja mikä on liikennerikkomusten suhde asiaan.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! On selvää, että sellaisen, joka jää tieliikenteessä kiinni ja saa rapsut, mielestä poliisi on väärässä paikassa. Sen pitäisi olla jossakin muualla, 100 kilometrin päässä. Se on ihan luontainen ajattelu. Minä olen vähän sitä mieltä, että jos minä poliisimiehenä olisin ja joutuisin tuolla tien päällä vastakkain edustajien Bremer ja Kuisma kanssa, meillä olisi varmaan hyvin hankala asiakassuhde näissä asioissa.

Mitä tulee lakivaliokunnan käsittelyyn, siellä on liikennevaliokunnan lausunto käsitelty. Siellä on kuunneltu runsaasti asiantuntijoita, jotka ovat näistä asioista lausuneet sanansa. Siellä ei ollut mitään muuta väittelyä näistä asioista kuin ehkä vääntöä hiukan rattijuopumuksen rangaistusmaksimin nostamisesta kolmesta kuuteen kuukauteen. Onneksi se kuitenkin meni läpi sellaisenaan. Kyllä me arvostimme siellä liikennevaliokuntaa, mutta se on vain yksi valiokunta näiden joukossa. Sen lausunto otetaan mukaan käsittelyssä ja sillä siisti.

Minun mielestäni lakivaliokunnan mietintö on erinomaisen hyvää työtä, niin kuin lakivaliokunta aina tekee. Seuraavassa asiassa, kun käsitellään sakkoa, rikesakkoa ja muuntorangaistusta, mennään vallan sellaiselle alueelle, jolla ruvetaan keskustelemaan, missä on todella epäonnistunutta lainsäädäntöä.

Ed. Lax: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemi ominaiseen tyyliinsä osasi pähkinänkuoressa sanoa melkein kaiken olennaisen. Haluaisin kuitenkin ehkä joitakin näkökohtia tuoda esille, koska eri syistä minulla ei ole ollut tilaisuutta osallistua siihen väittelyyn, jossa on yritetty väittää, että lakivaliokunta on huonosti paneutunut asiaan ja että eduskunta nyt ei ollenkaan ymmärrä, mistä on kysymys, että valiokunnat ovat kovin napit vastakkain jne. Tällainen kuva ehkä on luotu, mutta niin kuin jo ed. Aittoniemen puheenvuorosta kävi ilmi, todellisuus asian käsittelyssä on ollut aivan toinen.

Lakivaliokunta on pystynyt käyttämään aikaa asian käsittelyyn ja päässyt perehtymään siihen kunnolla. Vivahde-eroja on ehkä liikennevaliokunnan lausunnon ja meidän mietintömme välillä, mutta mitään merkittäviä mielipide-eroja ei ole. Liikennevaliokunnassa on myös useita jäseniä, jotka ovat lakivaliokunnan jäseniä. Voi sanoa näin, että, sanoisinko, lakia tukevat ne tavanomaiset harmaat kansalaiset ja virkamiehet, jotka joko soveltavat lakia taikka käyttävät autoa työkaluna ja arkisena välineenä, ja vieläpä lainvalmistelijatkin.

Se täytyy muistaa, että tämä on osa meidän rikoslainsäädäntömme kokonaisuudistusta. Kirjoittamistapa ja vankeusuhkaisten rangaistussäännösten keskittäminen rikoslakiin ovat olleet johtavat periaatteet. Nämäkin säännökset on ollut kirjoitettava samalla lailla kuin muu rikoslainsäädäntö, josta asiantuntijat, soveltajat ovat antaneet varsin myönteisiä kommentteja.

Sitten on ollut tällainen ryhmä, sanoisinko, autoilun aktivisteja, harrastajia, entisiä kilpaajajia tai sellaisia, joille auto on sydämen asia aivan eri lailla. He ovat tuoneet latauksia keskusteluun. Haluan vain todeta, aivan niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, että lukuisista asiantuntijoista ylivoimainen valtaosa on suhtautunut ymmärtäväisesti tähän lainsäädäntöön, ja jopa Autoliiton edustaja valiokunnassa oli hyvin vaisu. Ei hän esittänyt ollenkaan niitä kärkeviä puheenvuoroja, mitä me olemme kuulleet myös tässä salissa, ei ollenkaan.

Ehkä on hyvä nyt kuitenkin vielä muistuttaa siitä, että tähän keskittämiseen liittyy myös se, että kaikki liikennemuodot ja niihin liittyvät rikokset, siis vankeusuhkaiset rikokset, keskitetään tähän, puhuttiin maantieliikenteestä, raideliikenteestä, ilmailuliikenteestä taikka vesiliikenteestä. Näissä perusteluissa ja asteikoissa on nimenomaan näitä huomioitu, että voidaan järkevästi lakia käyttää ja rangaistuksia tuomita näiden asteikkojen puitteissa ottaen huomioon, että esimerkiksi ilmailu ja jonkin soutuveneen kuljettaminen ovat vähän eri kastissa myös rikosoikeudellisessa mielessä.

Sitten ihmettelen vähän ed. Vistbackaa edelleen tai ymmärrän, että hän ei ole ollut lakivaliokunnassa mukana viime aikoina ja hänellä on yhden miehen ryhmän jäsenenä niin hirveän monta rautaa tulessa, että tuntuu vähän siltä, että tämän uuden rikoslainsäädännön systematiikka ja juridiikka on jäänyt vähemmälle huomiolle, koska nytkin me puhumme abstraktisista vaarantamisrikoksista nykyisten liikennerikosten osalta. Tämä on oikeastaan vain kirjoitustapa, joka muuttuu, ja asiantuntijoiden mukaan selkiintyy.

Sitten haluaisin kuitenkin sanoa, kun edelleen jaksetaan ilmailusta puhua, että tässä mukamas jollakin lailla ilmailu pannaan eri kastiin, että päinvastoin sakkouhkaisina ovat kaikki promillet, nekin alle 0,5 promillen tapaukset, joihin ei liity minkään näköistä vaarantamista. Heti, kun on abstraktinen vaarantaminen kyseessä, ropise-

vat jo kovemmat pykälät päälle. Ei muulla tavoin kuin tietämättömyyden tai vääristämisen halun pohjalta oikeastaan voida näitä kritisoida.

Lakivaliokunnassa osataan eri näkemyksiä esittää silloin, kun siihen on syytä. Nyt on valiokunta ollut harvinaisen yksituumainen.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Lax lakivaliokunnan puheenjohtajana on tietysti velvoitettu kehumaan lakivaliokunnan tulosta riippumatta siitä, mikä on tulos. Totean, että tulos puhuu puolestaan. Se on eittämätön todistus siitä taidosta, millä sitä on käsitelty. Sitä ei muuta mikään, ja varmemmaksi vakuudeksi, kun ed. Lax täällä totesi, että ilmailussakin alle 0,5 promillen juopumus on sakkouhkainen, siinäkin hän todistaa tietämättömyytensä siltä osin, että se ei suinkaan ole sakkouhkainen vaan Ilmailulaitos toteuttaa siinä itseään ja korjaa lentolupakirjan hyllylle.

Valitettavasti se tilanne on sellainen, mistä juuri yritetään päästä pois. Sitä ei kukaan tiedä, on täysin pärstäkertoimesta ja tapauksesta kiinni, kuinka kauan se ilmailulupakirja, joka on monella miehellä leipäkortti, ainoa ovi toimeentuloon sekä itselle että perheelle, on hyllyllä. Tämä on ongelma ja syy siihen, että jokainen ansiolentäjä Suomessa toivoisi, että 0 promillea tulisi rikoslakiin niin, että saataisiin nämä asiat käräjäoikeuden käsittelyyn, koska koetaan, että silloin on paljon suurempi oikeusturva kuin Ilmailulaitoksen kourissa ja Ilmailulaitoksen mielivallan alaisena.

Nyt sitten se, mikä minua tässä lakipaketissa eniten surettaa, on ammattiautoilijan asema. Nimittäin ammattiautoilija kuitenkin ajaa 100 000, jopa 200 000 kilometriä vuodessa, jos ollaan raskaassa liikenteessä Euroopan teillä. Jo 60-luvun lopulla parlamentaarinen liikennekomitea otti lähtökohdakseen amerikkalaisen tutkimuksen, jossa todetaan, että kaupunkiliikenteessä autoilija syyllistyy keskimäärin 2,5 liikennerikkomukseen maililla, se on tilastotietoa. Ruotsalainen tutkimus 1992 sanoo ihan samalla tavalla todeten kuitenkin minuuteissa tämän virhealttiuden. Ruotsalainen tutkimus sanoo, että autoilija tekee kaupunkiliikenteessä keskimäärin yhden liikennevirheen minuutissa. Jotta te ymmärtäisitte tämän, voin sanoa, että eihän liikennekilpailuja voitaisi pitää edes, jos joku osaisi ajaa täysin virheettömästi liikenteessä. Eihän silloin mitään miinuspisteitä ylipäätänsä tulisi. Pitää muistaa, että ne, jotka osallistuvat liikennekilpailuihin, ovat kuitenkin alansa erikoistuntijoita ja tuntevat säännökset, lait, kaikki sillä tavalla, että yrittävät mestariajajan tapaan välttyä näiltä liikennevirheiltä, ja silti tulee virhepisteitä liikennekilpailussa.

Nyt sitten tässä on ratkaisevaa se, että monet tutkimukset todistavat, että ei ole oleellista eroa ammattiautoilijan ja yksityisautoilijan välillä, ei ole oleellista eroa virhealttiudessa sellaisen välillä, joka ajaa 18 000 kilometriä vuodessa tai 180 000 kilometriä vuodessa. Se, joka on ammatikseen tien päällä, tekee välttämättä ja väistämättä enemmän virheitä. Nyt, kun jaetaan rangaistuksia, niin pyritään ottamaan huomioon se, jos ihminen ajaa poikkeuksellisen paljon, mutta jokainen ammattiautoilija tietää nahoissaan, luissaan ja ytimissään ja myöskin perhe toimeentulon osalta, että tämä ei toteudu.

Tällä tavalla, kun vedetään nyt niin kireäksi liikennerikoslakipakettia, että käytännöllisesti katsoen kolme miljoonaa autoilijaa Suomessa voi vahingossa syyllistyä liikennerikokseen, heistä voi tulla rikollisia, kaikkein kipeimmin tämä koskee ammattiautoilijoihin, jotka kuitenkin ovat vakavammin tien päällä kuin yksikään yksityisautoilija. Tämä tässä on ongelma, ja tästä syystä tämä lakipaketti on harkitsematon. Tätä asiaa olisi lakivaliokunnankin pitänyt puntaroida, ja tästä syystä tämä ei tässä muodossaan ole kelvollinen hyväksyttäväksi.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan vain yhden asian sanoa ed. Bremerin puheenvuoron johdosta. Minä ymmärrän, että ammattilentäjät haluavat oikeutta. Olen tietysti hyvin iloinen, jos he kokevat, että yleinen alioikeus on heidän luottamuksensa arvoinen. Minä ymmärrän tämän problematiikan, ja lakivaliokuntakin sen ymmärtää, mutta rikoslaki ei ole se keino, jolla ratkaistaan ne asiat.

Ed. Bremerillä menevät nyt puurot ja vellit sekaisin. Rikosoikeudelliset tehosteet, sanktiot, ovat yksi asia ja hallinnollinen problematiikka on toinen. Niitä ei voida nyt samassa lakipaketissa ratkaista. Asia on vain näin meidän oikeusvaltiosystematiikkamme mukaan.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lakipaketin perusteluissa on esimerkkiluettelo sellaisista tyypillisistä rikoksista, joita on pidettävä liikennerikoksina. Ed. Laxilta menevät nyt minusta puurot ja vellit sekaisin, kun hän arvioi ilmaliikennettä ja kuitenkin on myös lakivaliokunnan osalta hyväksynyt sen esimerkkiluettelon, jota liikennevaliokunta piti

vääränä, että se on siellä, ja piti sattumanvaraisena ja hyvin heikkona esityksenä.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle: Itselläni ei ole ollut koskaan poliisin kanssa mitään hankaluuksia eikä kiivaita keskusteluja, päinvastoin. Sillä argumentilla minun mielipidettäni ed. Aittoniemi ei voi mitätöidä. En ole koskaan myöskään julkisesti arvostellut poliisia. Olen saanut muutamia ylinopeussakkoja, mutta ei minulla mitään ongelmia ole koskaan ollut poliisin kanssa. Jos sellaista perustelua käyttää, pitäisi paremmin perehtyä tosiasioihin. Mutta kun täällä käsitellään tätä asiaa ja viittasin poliisin lausuntoihin minulle, sen takia otin poliisin roolin esiin.

Ed. Laxille: Ei myöskään paina hänen argumenttinsa, että hän vetoaa asiantuntemukseen. Itsekin olen kymmeniä kertoja ollut eduskunnassa asiantuntijana jo 70- ja 80-luvulla. Luulen, että olen paljon parempi asiantuntija tänä päivänä kuin silloin nuorena juristina. Siinä mielessä ei minuun tee vaikutusta se, että vedotaan joihinkuihin asiantuntijoihin. Minusta ed. Bremer tai ed. Vistbacka ja monet muut ovat ihan niin hyviä asiantuntijoita kuin näissä asioissa löytyy. Ehkä eduskunnan ulkopuolelta ei löydy sen parempia. Asioista voidaan tietysti olla eri mieltä.

Itse olen jo SAK:n oikeudellisen valiokunnan puheenjohtajana, jona toimin kymmenen vuotta, perehtynyt hyvinkin perusteellisesti rikoslain kokonaisuudistukseen. Sekään peruste ei minusta ole sellainen, joka puoltaisi liikennelainsäädäntöä tässä muodossa. Tämä on sellaista kaavamaista lainsäädäntöä, joka perustuu tällaiseen yhdenmukaistumisajatukseen, joka 80-luvulla keksittiin, että pannaan kaikki lait väkisin samaan muottiin. Ei siihen ole mitään todellista systemaattista perustetta, etteikö liikennerikkomuksia voisi edelleen vanhalla tavalla säädellä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Varsin turvallisin mielin odotan vastaista oikeuskäytäntöä näissä asioissa. Tilanne on nyt tässä talossa se, että rikoslainsäädäntöön liittyvät asiat on uskottu jo pitkään lakivaliokunnalle. En minä halua ollenkaan väheksyä muiden asiantuntemusta, mutta me puhumme nyt aika kapeasta oikeuden alasta, joka on oma erikoisuutensa. Minusta on kyllä väärin aivan näin ylimalkaisin perustein jollakin lailla vähätellä niitä yhteiskunnassa muuten hyvinkin arvostettuja asiantuntijoita, joita lakivaliokunta on kuullut tässä asiassa.

Jos ed. Kuisma kritisoi keskittämisperiaatetta ja muuta, niin minusta olisi kyllä silloin hyvä, että hän osoittaa perustavaa laatua olevia virheitä siinä rikoslainsäädännössä, joka jo on toteutettu tämän mukaan. Totta kai aina on tarkistamisen varaa, mutta mitään perustavaa laatua olevaa kritiikkiä ei kukaan ole pystynyt tätä systematiikkaa vastaan esittämään.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! En halua pitkittää kovinkaan paljon, mutta nyt, kun ehkä menisi yli kahden minuutin, tulin korokkeelle, ettei puhemiehen tarvitse huomauttaa.

Kun ed. Lax eli lakivaliokunnan puheenjohtaja on paikalla, muutaman asian haluan tuoda vielä kerran esiin. Hän voi sitten valiokunnan puheenjohtajana valaista minua ja kertoa nimenomaan, mikä on lakivaliokunnan käsitys asiantuntijoiden kuulemisen jälkeen ollut. Lähinnä toivon tätä sen vuoksi, että tämä mahdollisesti selventää asioita eduskunnan pöytäkirjan kautta, kun mitä ilmeisimmin, epäilen näin, saattaa olla, että tulee joissakin käytännön tilanteissa ongelmia, jos asioita saatetaan rangaistusmääräysmenettelyn jälkeen oikeusistuimen käsittelyyn.

Ensinnäkin eräs seikka, joka minua hämmästyttää verrattuna yleiseen pykälän kirjoittamistapaan. Valiokunnan puheenjohtaja varmasti muistaa vanhan ajan törkeän varkauden kuvaukset, mitä ne olivat. Siellä oli pitkä luettelo, jossa muun muassa yhtenä kohtana oli, että jos kedolta nukkuvalta jne. anastaa, se oli törkeä varkaus. (Ed. Aittoniemi: Se oli törkeä homma!) — Se oli törkeä homma, aivan oikein ed. Aittoniemi. — Minua ihmetyttää se, että nyt palataan liikennerikosten osalta ikään kuin saman suuntaiseen menettelyyn. Täällä luetellaan tekomuotoja: huomattavasti ylittää sallitun enimmäisnopeuden, ryhtyy ohittamaan näkyvyyden ollessa turvalliseen ohitukseen riittämätön tai ohituksen ollessa muutoin kielletty jne. (Ed. Aittoniemi: Siinä on kaikki se, mikä suunnilleen tarvitaan!) — Mutta minkä johdosta näitä pitää luetella tässä? Eikö lakivaliokunta luottanut poliisin harkintakykyyn siltä osin, että kun on sellainen tilanne, poliisi harkitsee kokonaisuuden arvioiden, että tilanne on törkeä?

Arvoisa puhemies! Toinen asia, joka minua

ihmetyttää nimenomaan, kun pohtii 1 §:n sanamuotoa eli liikenneturvallisuuden vaarantamista, on se, kun todetaan, että "joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle". Törkeässä tekomuodossa todetaan, että "vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle". Kun verrataan vanhaa tieliikennelain 98 §:ää liikenteen vaarantamisesta, jossa todetaan, että "on omiaan aiheuttamaan vaaraa liikenneturvallisuudelle, hänet on tuomittava liikenteen vaarantamisesta". Tätä pykälään käytettiin aika usein ylinopeusjutuissa. Siellä ei ollut edellytyksenä, että on aiheutettu vaaraa toisen turvallisuudelle. Lakivaliokunta on mietinnössään perustellut ilmeisen oikein tämän, että uudistuksella korotetaan perustunnusmerkistön soveltamiskynnystä, jolloin perussäännöksen mukaan rangaistavat teot ovat aikaisempaa keskimäärin törkeämpiä.

Arvoisa puhemies! Ehkä lakivaliokunnan puheenjohtaja nyt selvittää minulle, jolloin se tulee myös merkityksi eduskunnan pöytäkirjaan, mitä tarkoittaa, jos henkilö syyllistyy huomattavaan ylinopeuteen taikka ryhtyy ohitukseen mutta ei aiheuta vaaraa toiselle, ei toisen turvallisuudelle, niin kuin sanoo 1 §, eikä myöskään toisen hengelle tai terveydelle. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Mutta täällä sanotaan, että toiselle. Se ei riitä, ed. Aittoniemi, silloin, kun pykälässä sanotaan, että toiselle, toisen hengelle tai terveydelle. — Minä en voi ymmärtää, että silloin tämän pykälän mukaan voidaan tuomita, jos ei pystytä osoittamaan, että vaaraa on aiheutettu.

Arvoisa puhemies! Tätä kohtaa olisin halunnut selvennettäväksi ja sitä olen kritisoinut eli sitä, onko tarkoitus nyt, että kun ei ole liikenteessä esimerkiksi muita ajoneuvoja, niin aina sakotustilanteissa on käytettävä tieliikennelain 103 §:ää. Silloin, kun on kyse perustunnusmerkistöstä, aina pitää katsoa, että on aiheutettu vaaraa toiselle. Silloin voidaan mennä rikoslain puolelle, jossa maksimirangaistus on kuusi kuukautta.

Arvoisa puhemies! Tämä minua on eniten hämmentänyt, ja sen johdosta olen kannattanut ed. Bremerin tekemää esitystä.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Vielä ed. Laxille, että en ole vähätellyt lakivaliokunnan kuulemia asiantuntijoita, mutta minusta ed. Laxinkin täytyisi miettiä, onko tässä suhteessa lakivaliokunta välttämättä ollut oikealla tiellä, kun se on lähtenyt asiantuntijavaliokunnan kanssa eri linjoille, jos otetaan huomioon ed. Bremer ja ed. Vistbacka ja miksei minutkin. Kyllä meillä kaikilla erittelemättä on pitkä kokemus liikenteestä ja myös liikennelainsäädännöstä. Jos me esitämme kritiikkiä eri lähtökohdista ja eri kokemuksista, niin se kai eniten osoittaa sitä, että tässä on korjaamisen varaa.

En myöskään ole rikoslain kokonaisuudistusta muutoin arvostellut. Totean vain, että kokonaisuudistuksen nimissä ei olisi ollut viisasta liikennerikoslainsäädäntöä näin laajasti kytkeä rikoslakiin, päinvastoin. Minusta se on omiaan hämärtämään sitä koko rikoslain kokonaisuudistusta, joka sinänsä on ollut omien kokemuksienikin mukaan hyvinkin hyvä projekti.

Ed. L a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse asiassa en halua myöskään tätä pitkittää enkä aio kyllä syntyihin syviin mennä.

Esille tuli, miksi tässä on luettelo, miksi on kirjoitettu näin. Myös ed. Vistbackan viimeiset kysymykset saavat vastauksensa pitkälti siitä, että perusoikeusuudistuksemme edellyttää täsmällisempää käytännön ohjausta. Rikosoikeudenkäyntiuudistukset, menettelyuudistukset edellyttävät myös paljon tarkempaa perustelua. Kirjoitustapa, jolla myös tämä on toteutettu, vie siihen, se ohjaa selvemmin. Se ei kyllä poista ollenkaan poliisimieheltä harkintavaltaa näissä asioissa, mutta se luo paljon, sanoisinko, hienomman arviopohjan, miltä hän hakee tukea milloin minkäkin pykälän pohjalta. Tässä ei voi lähteä siitä, että jok'ikinen tilanne, joka on ollut vain yhdessä pykälässä, on nyt kokonaan toisessa pykälässä, vaan tässä on tapahtunut myös liukuva muutos. Ei se ole ainakaan kuultujen lain soveltajien mielessä herättänyt epäilyksiä.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Kuuntelin huoneessani keskustelua ja arvioita siitä, mikä voi olla poliisin harkintavalta ja miten se voi toteutua.

Ajattelin nostaa esille oman kokemukseni toissa kesältä Montanan osavaltiosta USA:ssa, jossa ilmeisesti ainoana USA:n osavaltiona ei ole yleistä korkeinta nopeusrajoitusta ollenkaan, mutta jossa kuitenkin käytäntö on sellainen, että ylinopeudesta voi saada hyvinkin ankaran sakon. Eli koko nopeudenvalvonta perustuu oikean tilannenopeuden harkintaan, siihen että niin poliisi omalta osaltaan kuin autoilijat omalta osaltaan arvioivat sitä, mikä on oikea tilannenopeus.

Kun kyselin heidän kokemuksiaan, onko tämä järjestelmä toiminut, onko se ollut perustel-

tu uudistus, kun se oli ollut muutaman vuoden voimassa, niin siihen oltiin ainakin niiden henkilöiden kohdalta, joita saatoin haastatella, hyvinkin tyytyväisiä. Se vain tarkoitti sitä, että kuivalla, hyvällä kelillä nopeus voi olla hyvinkin korkea, mutta pimeässä, sateella, liukkaalla kelillä samalla tiellä ylinopeussakon saattoi saada varsin alhaisestakin nopeudesta. Eli tällainen järkevä sekä autoilijoiden että poliisin kannalta liikenteen vaarantamisen näkökulma oli pääsääntö ja ainakin sen kokemuksen mukaan hyvin toimiva. Eli ei välttämättä tarvita tällaista niin yksityiskohtaista sääntelyä.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Liikenneonnettomuuksissa menetetään erittäin paljon ihmishenkiä, tulee paljon loukkaantumisia, aineellisista vahingoista puhumattakaan. Liikenneturvallisuuden parantaminen on siis äärettömän tärkeä asia, ja siinä tarvitaan monia keinoja. Tarvitaan varmasti muun muassa sitä, että valistusta lisätään. Tarvitaan sitä, että rangaistussäädökset ovat riittävät.

Mutta se, missä tämä keskustelu täälläkin on menossa koko ajan vinoon, on se perusasia, että se ainoa todellinen keino, jolla vaikutetaan liikenneturvallisuuden osalta sitä parantavasti, on vauhdin vähentäminen liikenteessä. Ed. Bremer protestoi tätä vastaan ja vie sen takia vinoon tätä keskustelua kokonaisuudessaan. Meillä voi olla hurskaita toiveita. Meillä voi olla hienoja muita perusväitteitä, mutta kaikki tilastot, kaikki tutkittu tieto, osoittaa, että vauhti vaikuttaa eniten siihen, minkä verran liikenneonnettomuuksia tulee. Jos vauhtia vedetään pois, niin liikenneonnettomuudet vähenevät. Se on perussääntö. Se on nyrkkisääntö, jonka jokainen liikennealan ihminen tietää, mutta kaikki eivät halua olla siitä tietävinään, ja se on minusta vastuutonta suorastaan.

Ed. B r e m e r : Rouva puhemies! Ed. Tennilä jälleen puhui sillä tavalla kuin vain Tennilä voi, täysin tietämättä tai ymmärtämättä, mitä eroa on ylinopeudella ja vauhdin vähentämisellä. Ne ovat kaksi täysin eri asiaa. Hän on oikeassa siinä, että vauhdin vähentäminen on ihan oikein. Mutta ylinopeus, josta on keskusteltu, se, ed. Tennilä, onkin tekninen termi, ja silloin kun puhutaan vauhdin vähentämisestä, ollaankin tilannenopeudessa, mikä on oikea tilannenopeus, mikä on väärä tilannenopeus, ja te puhutte siitä, että ihminen arvioi väärin tilannenopeuden. Jos tarkoitatte tällä ylinopeutta, niin kuinka paljon onnettomuuksia syntyy siitä, että ihmiset ajavat toinen silmä nopeusmittarissa ja toinen silmä tiellä, kun molempien silmien pitäisi olla tuolla tien päällä?

Ed. Lax totesi päinvastoin kuin ed. Korkeaoja. Ed. Korkeaoja esitti, että poliisi myös käytännössä toteuttaa harkintavaltaa Montanassa ja monella muullakin paikkakunnalla Euroopassa. Ed. Lax sanoi, että tämä laki ei poista poliisin harkintavaltaa. Tässäpä se ongelma onkin, ed. Lax. Tämäkin teidän pitäisi tietää, kun käsittelette tällaista liikenneasiaa, että silloin kun poliisille annetaan selvät kaavat, taulukot, joiden mukaan pitää mennä sakotuksessa, niin silloin riistetään poliisilta se harkintavalta, joka poliisilla pitäisi olla ja jota vielä kaiken lisäksi poliisin pitäisi käyttää, sitä harkintavaltaa, eikä vain katsoa taulukoita.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Ed. Tennilälle: Eivät nämä asiat ihan näin yksinkertaisia ole. Jokainen me tietysti tiedämme, että mitä vähemmän nopeutta, sitä vähemmän onnettomuuksia. Jos mennään johdonmukaisesti, niin jos nopeus on nolla, niin ei ole yhtään onnettomuutta, mutta ei ole yhtään liikennettäkään. Eli tässähän se tulee, että tietysti liikenne-nimikin sanoo, että tarkoitus on liikkuminen. Nopeuden vähentäminen on tietysti ristiriidassa koko liikenteen tarkoituksen kanssa. Nollanopeudella ei tule yhtään liikenneonnettomuutta, mutta ei ole yhtään liikennettä. Valitettavasti asiat eivät ole näin yksinkertaisia.

Sitten voi todeta, että liikennettähän yleensä ei pidetä tärkeänä asiana eduskunnassa tai poliitikkojen mielessä, mutta täytyy muistaa se, minkä takia olisi syytä näitäkin asioita katsoa hyvinkin tarkkaan. Se, että mikään muu lainsäädäntö ehkä ei koske niin jokapäiväisesti ja niin suurta ihmisjoukkoa kuin liikennelainsäädäntö, käytännössä kaikkia. Se ei ole yksin autoilijoiden asia. Meillähän tutkimusten mukaan 95 prosentilla ruokakunnista on oma auto käytössään, ja sen takia on erittäin tärkeää, että liikennelainsäädäntöä ei tehdä toisella kädellä jonkun kokonaisuudistuksen pienenä osana, vaan tämä on itse asiassa lainsäädäntöä, jonka kanssa kaikkein eniten tavallinen kansalainen on joka päivä tekemisissä.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Vielä tähän peruskysymykseen. Ed. Kuisma nyt tietysti kärjisti tämän asian ihan jo mahdottomiin, kun sanoi, että pannaan liikennenopeus nollaan. Totta kai liikenne on liikkumista. Mutta se, mitä

voidaan säädellä, on vauhti, ja joka kiistää sen, että vauhdin vähentämisellä voidaan vaikuttaa onnettomuuksia vähentävästi, sivuuttaa olennaisimman asian. Tässä en periksi anna yhtään. Kaikki tutkittu tieto osoittaa samaa. Ei kai näitä liikennerajoituksia, nopeusrajoituksia, olisi muuten säädettykään.

Tässä voidaan tietysti saivarrella, mikä on ylinopeutta, mikä on muuta, mitä ed. Bremer kielitaituroinnin kautta tuossa harjoitti, mutta perusasian pitäisi olla selvä. Meillä on tarvetta, tulen tähän johtopäätökseen, alentaa liikennenopeuksia. Se pitää uskaltaa sanoa sen, joka haluaa, että liikenneturva paranee. Sitten on tietysti ne ultraliberaalit, joihin ed. Kuisma nykyään kuuluu, jotka ovatkin sitä mieltä, että antaa palaa vaan.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Liikenneturvallisuus on tärkeä asia, ja sen eteen pitää tehdä kaikki voitava, niin kuin on sanottu. Yhdyn siihen, että liikennelainsäädäntöä ei saa tehdä toisella kädellä. Suomessa kuoli liikenneonnettomuuksissa 1 200 suomalaista vuonna 1974 ja 1994 kuoli vain noin 400 suomalaista. Tietenkin 400:kin on liikaa, mutta se on huomattava parannus 20 vuodessa, ja loukkaantuneiden määrässä ero on samaa suuruusluokkaa.

Syynä tähän kaikkeen on, että meillä on paremmat autot, paremmat tiet, meillä on pyörätiet, meillä on jalankulkuväylät, meillä on turvavyöpakko, meillä on kypäräpakko ja meillä on nopeusrajoitukset. Ne ovat tärkeitä tekijöitä, joilla yhteiskunnallisin keinoin on parannettu liikenneturvallisuutta ja samalla kansanterveyttä.

Ed. B r e m e r : Rouva puhemies! Siinä se riemu syntyy, kun ed. Tennilän vaatimus vauhdin alentamisesta Lapin läänissä toteutetaan vielä nykyistä karskimminkin. Siellähän on ollut tendenssinä se, että siellä poikkeuksena muusta maasta nostetaan jopa talvirajoituksia 80:sta 100:aan. Ed. Tennilä, te olette ihan oikealla tiellä. Jatkakaa tällä tavalla. Teistä tulee hyvin suosittu siellä.

Mutta ennen sitä toivoisin, että oppisitte lopultakin, mitä eroa on vauhdilla, tilannenopeudella, vauhdin suhteella tilannenopeuteen ja toisaalta ylinopeudella. Ne ovat kolme erilaista käsitettä, joissa vauhti liittyy oikeaan tilannenopeuteen silloin, kun vauhti on sopiva; vauhdin ihmiset toden totta monta kertaa aliarvioivat. Siinä mielessä te olette täysin oikeassa, mutta ryhtykää ymmärtämään kolme peruskäsitettä oikein. Siitä se liikennetietous alkaa.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Minäkin kiinnitän ed. Tennilän puheenvuoroon huomiota ja ihmettelen sitä, että hän yksioikoisesti puhuu nopeusrajoitusten tarpeesta. Oikea tilannenopeus on se, mitä todella tarvitaan. Tiedämme, että nyt hyvin paljon perusnopeustiestöllä ajetaan kesät talvet kelistä riippumatta 80:tä. Kesällä tuo nopeus on kohtuullinen. Voi olla, että se jossain tapauksessa voisi olla korkeampikin, mutta useissa tapauksissa talviliikenteessä 80 on liian suuri nopeus. Mutta kiinteä, kesät talvet ja yöt päivät sama nopeusrajoitus johtaa siihen, että ajetaan tilanteesta riippumatta samaa nopeutta, ja se on liikenteen turvallisuuden kannalta huono asia. Eli meidän pitäisi päästä joustavampaan nopeusrajoituskäytäntöön ja sillä tavalla parempaan tilannenopeuskäytäntöön.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Vielä lyhyesti ed. Korkeaojalle toteaisin, että kyllä nopeusrajoitukset ovat erilaiset kesällä ja talvella Suomen teilläkin. Kannattaa katsoa kylttejä tien laidassa. Ehkä ne jäävät huomaamatta, kun on tottunut ajamaan sitä pientä ylinopeutta, niin kuin useimmat suomalaiset taitavat ajella. (Ed. Korkeaojan välihuuto) — Kyllä, mutta sitä vaihdellaan vuodenajan mukaan.

Ed. Bremerille totean vielä tästä Lapin tilanteesta, että ei se liikenneturva meilläkään ole kunnossa. Esimerkiksi porokolareita on tavattoman paljon. Pikkuisen ovat pudonneet, mutta vielä ainakin toissa vuonna vuodessa kuoli autoon törmäämisen seurauksena 3 000 poroa. Ei silloin ole enää pienistä asioita kysymys meidänkään isoilla etäisyyksillämme. Siellä on toiset ongelmat. Se on hirmuinen määrä kolareita.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Nyt, kun puhutaan liikennerikoksista ja -rikkomuksista, mielestäni eräs ongelma teillä on, että siellä on erinopeuksisia ajoneuvoja eli tavallaan liikennevirta ei mene yhtenäisesti vaan syntyy väkisin ohituksia silloin, kun on ajoneuvoja, joitten ohjenopeus on alempi. Se aiheuttaa monta kertaa ongelmia.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee Lapin poro-onnettomuuksiin, satuin olemaan kerran autossa, ja kyllä silloin aika hiljaa mentiin, kun porolaumasta yksi hyppäsi siihen eteen. Saattaa olla, että niitä onnettomuuksia tulee, vaikkei nopeus olisi kovinkaan paljon yli 40:tä kilometriä tunnissa, koska silloin, kun itse satuin istumaan autossa, nopeus ei ollut varmastikaan 50:tä kilometriä tunnissa.

Ed. Bremer: Rouva puhemies! En malta olla vielä kertaalleen yrittämättä selvittää ed. Tennilällekin näitä peruskäsitteitä. Oulun — Kuusamon päätiellä oli pitkään 80 kilometrin nopeusrajoitus pitkillä suorilla Pudasjärvelle soiden yli mentäessä. Joka siellä silloin ajoi 110:tä, sai paitsi sakot myöskin merkinnän jopa liikenneturvallisuuden törkeästä vaarantamisesta. Samalle tielle tuli — hupsis — 100 kilometrin nopeusrajoitus, kun pohjoisessa yleisesti lisättiin näitä nopeuksia. Silloin se 110:tä ajava ihminen olisi selvinnyt huomautuksella. Se ei yhtäkkiä samalla tiellä ja samoissa olosuhteissa olisi ollutkaan enää liikenteen törkeää vaarantamista. Onko tässä mitään logiikkaa? Ei ole. Sitä varten täytyy ymmärtää, mikä ero on ylinopeudella ja tilannenopeudella. Ylinopeus on sallitun, määrätyn nopeusrajoituksen ylittäminen. Se on kieltämättä liikennevirhe. Se on virhe, mutta se ei automaattisesti tarkoita liikenteen vaarantamista, vaan liikenteen vaarantaminen, liikenneturvallisuuden vaarantaminen, syntyy tilannenopeudesta.

Kerron vielä tästä samasta tieosuudesta. Kaksi vuotta sitten, kun pääsiäisliikenne oli parhaimmillaan menossa ylös hiihtokeskuksiin, syntyi niin hirvittävä lumimyrsky, että siellä 80:n tieosuudella Pudasjärveltä eteenpäin Kuusamoon oli aivan pääkallokeli. Samana päivänä kun tämä hirvittävä lumimyräkkä syntyi ja juuri parahikseen kovin liikenne sinne ylös oli meneillään, Tielaitoksen mestarit olivat edeltä käsin vain päättäneet kalenterista, että tuona päivänä muuttuu turvallinen nopeus 80:stä 100:aan. Siellä käytiin muuttamassa kilpiä. Silloin olisi saanut ajaa 100:aa siinä hirvittävässä lumimyräkässä, kun itse väitän, että joka 60:täkin ajoi, vaaransi jo erittäin vakavasti liikenneturvallisuutta. Siellä madeltiin lasiliukkailla teillä, niin liukkailla, että siellä tosiaan kävelyvauhti oli se vauhti, mitä yleisesti pidettiin. Siis me puhumme aivan eri käsitteistä: ylinopeus ja oikea tilannenopeus.

Pitäisi saada myöskin poliisi ymmärtämään samoin kuin kaikki liikennekasvattajat, että oikea tilannenopeus riippumatta nopeusrajoituksesta on se tärkeä asia. Onnettomuuksia voi sattua väärällä harkinnalla, väärällä tilannenopeudella yhtä lailla annetun, määrätyn nopeusrajoituksen alapuolella kuin yläpuolella. Nämä ovat sellaisia peruskäsitteitä, joita pitäisi ymmärtää, ja myöskään poliisin, kun sakottaa ylinopeudesta, ei pitäisi harkitsemattomasti tai ajattelemattomasti pamauttaa paperiin, että "liikenneturvallisuuden vaarantaminen", koska se on ihan eri asia. Ylinopeus on ylinopeus, siitä sakot, okei, mutta liikenneturvallisuuden vaarantaminen on ihan eri asia. Liikenneturvallisuuden vaarantaminen on se, mikä vie ammattiautoilijoilta ajokortit. Kuitenkin siinä ylinopeudessa voi monta kertaa olla niin, että siinä ei ole ollut mitään vaarantamista.

Ed. Tennilä, jos 3 000 poroa kuolee, tietysti se on tragedia kaiken kaikkiaan, mutta kun liikenneturvallisuudesta puhutaan, niin kuolemat ovat sellaisia, jotka poistuvat kansantaloudesta. Liikenneonnettomuudet ja loukkaantuneet olisi oikeampi mitta liikenneturvallisuudelle. Loukkaantumisia sattuu tänä päivänä asutuskeskuksissa huomattavasti enemmän kuin maanteillä. Jos halutaan liikenneturvallisuutta todella parantaa, niin pitäisikin ottaa loukkaantumiset mittariksi, jolloin katse automaattisesti kääntyisi kaupunkiolosuhteisiin ja taajamaliikenteeseen, joissa on eniten tekemätöntä työtä liikenneturvallisuuden hyväksi tällä hetkellä. Siellä sitä on todella paljon, Helsingistä alkaen.

Nyt sitten vielä näistä poroista en malta olla sanomatta, ed. Tennilä, että "näkeminen" ja "näkyminen" on kaksi kaikkein tärkeintä asiaa. Siellä pohjoisessa on todella suuria ongelmia näkemisen kanssa ja porojen osalta. Nythän siellä on tienreunoja parturoitu, ihan 10—20 metriä tien sivuilta leikattu kaikki pois, jotta olisi mahdollista nähdä ajoissa esimerkiksi poro, kun otitte sen puheeksi. Siellä ajetaan järjestelmällisesti kielletyillä sumuvaloilla. Minä hyväksyn sen, koska se parantaa näkyvyyttä ja se lisää turvallisuutta.

Mutta, ed. Tennilä, lähtekää minun taakseni, kun minä sanon, että nyt on aika jo vihdoinkin saneerata näkemisen ja näkymisen edellytyksiä Suomessa alkaen heijastimista, jotka ovat jääneet pois ihan kokonaan jostain syystä. Se ei ole enää muotia, ei vaatteissa eikä irtoheijastimina, kun pankeilla ja vakuutusyhtiöillä ilmeisesti ei enää ole varaa niitä kustantaa.

Vuoden 78 mallisessa Volkkarin Golfissa on samat valot kuin vuoden 98 mallin Golfissa, vaikka 20 vuoden aikana on tullut kaasupurkausvalot, on tullut kaikenlaiset valoparannukset, heijastinparannukset, elektronisesti ohjautuvat heijastimet. Laki, nämä referenssiluvut, ovat olleet samoja 20 vuotta. Näkeminen ja näkyminen olisivat nyt sellainen teema, joka pitäisi ottaa esille!

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Jos oikein käsitin, niin ed. Bremerin mukaan siellä

Oulun—Kuusamon tiellä, kun nopeusrajoitus nostettiin 100:aan, olisi pitänyt palauttaa kaikille niille sakot, jotka silloin 80:n aikana niitä saivat, jos ed. Bremerin ajattelutapaa noudatetaan.

Mitä tulee sitten poliisin sakotusjärjestelmään, niin poliisi tietysti ottaa huomioon siinä vaiheessa, kun sakot kirjoitetaan, nimenomaan päiväsakkojen määrässä, minkälainen on ollut liikenteen vaarantaminen tilanne huomioon ottaen. Onko ollut liukas, myräkkä, paha mutka, vilkasliikenteinen risteys ja kaikki? Eihän se poliisikaan mikään idiootti ole, ettei se voi näitä asioita huomioida. Totta kai se huomioi, vaikka tietysti on näin kuin ed. Bremer aikanaan sanoi, että ei siinä paljon ajattele, kun aamulla lyödään kuittivihko kouraan partiolle ja sanotaan, että tulette takaisin sitten vasta, kun on 200 000 markkaa sakkoja kädessä. Kyllähän se tietysti tätä harkintapuolta hiukan heikentää, mutta joka tapauksessa poliisi suhtautuu sakottaessaan ja rikkomusta arvioidessaan hyvin tarkasti siihen, mikä on se vaarantamismomentti siinä asiassa, sillä paikalla jne. Se on aivan varma, ja näin on oikein, ja näin se toki tapahtuu.

Täytyy kyllä sanoa, että minä arvostan ed. Bremeriä ihmisenä, persoonallisuutena, mutta kyllä hänen juttujensa tuopissa on neljä viidettä osaa kuohua ja vähän asiaa pohjalta löytää. Kun ne kuohut siitä päältä pyyhkäisee, niin mitään ei kyllä jäljelle jää, ei tänäänkään. Olen kyllä vilpittömästi yrittänyt miettiä näitä asioita, mitä hän on esittänyt.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Asian käsittely keskeytetään.

5) Hallituksen esitys sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 74/1998 vp
Lakivaliokunnan mietintö 25/1998 vp
Lakialoite 67/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Kun juuri keskusteltiin näihin liikennerikoksiin liittyvistä asioista, olen kyllä sitä mieltä, että jos sieltä jotakin pientä löytyy, niin kyllä se kalpenee sen rinnalla, mistä nyt on kysymys: sakkojärjestelmästä ja rikesakkojärjestelmästä.

Tämä hallituksen esitys täten toteutettuna, kuin sitä nyt ollaan hyväksymässä, rikkoo perustuslakiakin vastaan, jonka mukaan ihmisten täytyy olla tasavertaisia lain edessä. Toisin sanoen samanlaisista rikoksista tai rikkomuksista tulee samanlainen rangaistus kaikille. Sitä tässä loukataan verisesti.

Sakko- ja rikesakkojärjestelmähän ovat rangaistuksia, jotka vaikuttavat ihmisen varallisuuden kautta sillä tavalla, että — jos nyt kansanomaisesti sanotaan — sekä rikasta että köyhää, saatuaan rangaistuksen samanlaisesta teosta, kumpaakin, harmittaa yhtä paljon ja sisäisesti kumpikin vannoo, että en ikuna maailmassa enää tee tätä rikkomusta, kun noin paljon jouduin siitä maksamaan.

Nyt, kun sakkojärjestelmässä päiväsakkojen määrä tietysti lasketaan sen mukaan, minkälainen on se rikos tai rikkomus, johon epäilty on syyllistynyt, hän saa 5, 10, 15, 20 päiväsakkoa jne. tästä rikkomuksestaan, mutta päiväsakon rahamäärä sitten arvostellaan tietysti sen mukaan, onko ihminen vähätuloinen vai suurituloinen. Joka saa 120 000 markkaa kuukaudessa palkkaa ja omaisuutta, hänen päiväsakkonsa rahallinen arvo saattaa olla monta sataa markkaa, saattaa olla enemmänkin, kun taas sen, joka saa työttömyyskorvausta 1 900 markkaa käteensä, päiväsakon arvo on vain 20 markkaa tänä päivänä ennen tätä lakiuudistusta.

Nyt tämä, että näiden päiväsakkojen rahallisen määrän arvioinnissa siirrytään tulojen osalta bruttojärjestelmästä nettojärjestelmään, on sikäli hyvä, että siellä näin ollen ensin katsotaan, paljonko ihminen tienaa, ja sitten otetaan siitä verot ynnä muut pois. Laskentaperuste on sitten siitä 120 000:sta, jota rikkaalla ihmisellä käytin esimerkkinä, se mitä siitä jää vähennysten jälkeen jäljelle. Sama tietysti on vähäosaisen ihmisen, työttömän ihmisen, jolle ehkä jää 1 900 markkaa kuukaudessa käteen aivan samalla tavalla.

Mutta bruttojärjestelmästä nettojärjestelmään siirtyminen luonnollisesti jopa kolmanneksella pienentää varakkaan ja hyvin ansaitsevan ihmisen päiväsakon rahallista arvoa, päiväsakon

hintaa. Jos se on ollut 300 markkaa tähän saakka, nyt se on enää 200 markkaa. Sen sijaan vähäosaisella ja vähätuloisella ihmisellä, työttömällä esimerkiksi, joka saa 1 900 markkaa käteensä kuukaudessa, nousee päiväsakon rahallinen arvo 20:sta 40 markkaan eli 100 prosenttia, kaksinkertaiseksi, kun hyväosaisella ihmisellä se alenee yhden kolmasosan. Tähän ei ole mitään perusteita. Tämä on täysin epäsosiaalinen ja epäoikeudenmukainen järjestelmä ja muutos. Tämä on perustuslainkin vastainen aivan selkeästi. Se ei toteuta tasa-arvoisuuden ja tasaveroisuuden periaatetta.

Hiukan erilainen on kuitenkin tämä rikesakkojärjestelmä, jossa sekä isotuloisella että pienituloisella samasta teosta on sama rangaistus, rikesakko 300, 500 tai 700 markkaa. Nyt rikesakon määrä nostetaan 700 markkaan, ja sillä saa ajaa sitten 5 kilometriä enemmän ylinopeutta kuin tähän saakka. Sekin on epäoikeudenmukainen, mutta vaikeasti järjestettävissä. Jos kerran rikesakkojärjestelmää aiotaan käyttää, ei siihen ole mitään muuta tehtävää kuin tämä, että kaikilla on rikesakko sama, rikkaalla ja köyhällä, hyvätuloisella ja vähätuloisella. Mutta sitä, että mennään nostamaan ylinopeuden määrää, sitä määrää ylinopeutta, mitä saa rikesakolla ajaa, pidän hiukan arveluttavana.

Joka tapauksessa, jos otetaan sakkojärjestelmä huomioon, otetaan rikesakkolain muutokset huomioon, molemmat yhteensä ovat sellaisia, että koko lakipakettia ei missään tapauksessa minun mielestäni voida hyväksyä.

Ed. Kankaanniemi esitti toisessa käsittelyssä, että päiväsakon vähin rahamäärä olisi nostettu 30 markkaan, ei 40 markkaan, niin kuin nyt esitetään. Olin tietysti kannattamassa sitä, mutta vaikka se olisi silläkin tavalla hyväksytty, siitä huolimatta sakkojärjestelmässä epäarvoisuus on kohtuuttoman suuri.

Minä myönnän sen, että jos lähdetään katselemaan, millä tavalla tätä asiaa nyt sitten pitäisi korjata, äärettömän vaikeata se on, niin kuin lainvalmistelijankin taholta, mutta ei se kuulu tähän asiaan. Emme me voi minun mielestäni tällaisia asioita hyväksyä, vaan nämä pitää palauttaa oikeusministeriöön uudelleen arvioitaviksi. Kun suurituloisten päiväsakon rahallinen määrä merkittävästi laskee, niin olisi pitänyt se nyt ymmärtää, ettei mennä siinä tapauksessa vähätuloisen ihmisen päiväsakon määrää nostamaan penniäkään, jos sitä ei olisi laskettukaan. Todellisuudessa, jos olisi haluttu olla oikeudenmukaisia, olisi laskettu köyhän ihmisen päiväsakon hinta 15 markkaan. Silloin tästä olisi voitu saada jollakin tavalla kelvollinen. Mutta kun se nostetaan kaksinkertaiseksi, niin se on mahdottomuus.

Rouva puhemies! Olen joka käsittelyssä tästä asiasta puhunut ja ihmettelen, onko tässä eduskunnassa koskaan hyväksytty näin epäoikeudenmukaista lakia, jos tämä hyväksytään. Mutta yhteiskunta on mennyt tällaiseksi. Ei juuri tuolta kentältäkään oteta yhteyttä, vaikka tiedetään, että tällaisia tukee, eivät ihmiset ole enää yhteyksissäkään, ovat menneet niin apaattisiksi, eivät huolehdi enää omista oloistaan ja omista asemistaan. Tämä on tietysti huolestuttavaa tämäkin.

Rouva puhemies! Joka tapauksessa kun näistä ei saa kalua tekemälläkään, minä ehdotan, että koko lakikokonaisuus, joka nyt on tässä käsittelyssä, hylätään.

Ed. Biaudet merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisesitys on ollut täällä useaan kertaan keskusteltavana, niin kuin tapa on, ja valiokunnassa sitä käsiteltiin suhteellisen perusteellisesti. Täytyy kyllä sanoa, että tämä on harvinaisen epäoikeudenmukainen kokonaisuus. Toisaalta tiedämme, että nykyinen järjestelmäkään ei ole kovin hyvä. Se on vanha ja osoittanut monia epäkohtia. Sen korjaamisen aika ja paikka on.

Kun tätä kokonaisuutta ajattelee, todellakin tulee eteen se, että tämä on epäsosiaalinen, niin rajusti epäsosiaalinen, että syvästi täytyy ihmetellä, että hallitus, jossa myös vasemmistopuolueet ovat mukana, on tällaisen esityksen antanut ja viemässä läpi. Myönnän sen, että toisessa käsittelyssä esittämäni muutos ei tätä järjestelmää kokonaisuudessaan olisi muuttanut. Se olisi kuitenkin ollut kaikkein pienituloisimpien osalta huomattavasti oikeudenmukaisempi kuin tämä hallituksen todella kylmä linja. Kun alinta päiväsakon rahamäärää nyt nostetaan 20 markasta 100 prosentilla eli 40 markkaan, sitä on täysin mahdoton millään perustella, että näin tehdään niiden ihmisten kohdalla, jotka ovat kaikkein heikoimmassa taloudellisessa asemassa tässä yhteiskunnassa. Heitä on paljon. Täytyy muistaa, että tämä ei koske vain liikenneylinopeuskysymyksiä, vaan myös muita rikoksia, joista sakkoja määrätään.

Kuitenkin niin valiokunnassa kuin nytkin olen valmis hyväksymään tämän kokonaisesityksen siitä huolimatta, että tuo esitykseni toisessa käsittelyssä hylättiin. Katson, että tässä on sen verran järjestelmän uudistusta ja parannustakin, että se voidaan hyväksyä, mutta ei millään kiitosmaininnoilla, vaan arvosanalla approbatur enintään.

Erityisesti päiväsakon määrän laskentatavan muutos, joka johtaa hyvätuloisten sakotuksen merkittävään alenemiseen, on kohtuuton ja toisaalta se, että alin päiväsakon määrä kaksinkertaistetaan, myös johtaa kohtuuttomuuksiin. Tältä osin tämä ei kiitosta ansaitse.

Miltä osin sitten mennään parempaan suuntaan? Totean, että ehkä yksi merkittävimpiä parempaan suuntaan meneviä asioita on sittenkin se, että rikesakon soveltamisala laajenee sillä tavalla, että voidaan nopeasti, joustavasti ilman raskasta byrokratiaa ja ilman oikeudenkäyntejä määrätä rikesakkoa nykyistä laajemmin. Siitä oli aivan selvät myönteiset lausumat asiantuntijoilta kautta linjan. Se on viisasta meidän tilanteessamme, että poliisin voimavaroja vapautuu liikennevalvonnan tehostamiseen. Tämä merkitsee eteenpäinmenoa tältä osin. Kun mennään nettotuloperiaatteeseen, niin sekin on selkeämpi ja parempi kuin nykyinen järjestelmä sakotuksen pohjana. Näiltä osin siis katson, että on sen verran myönteistä tässä asiassa, että se voidaan hyväksyä.

Kuitenkin, arvoisa puhemies, ensinnäkin on lakivaliokunnan mietintöön sisällytetty yksi ponsilausuma, jossa edellytetään, että kun poliisilta sakotusjärjestelmien muuttumisen johdosta vapautuu voimavaroja, niin niitä tulee käyttää liikennevalvonnan tehostamiseen. Tämä on valiokunnan yksimielinen lausumaehdotus ja ihan paikallaan. Näen, että liikennevalvontaa tehostetaan, jotta ei sakotuksen keveneminen johda ainakaan sen takia väljempään käyttäytymiseen, että valvonta ei olisi riittävää. Toki kaikki tiedämme, että tämä lausuma on aika hurskas toive. Poliisin voimavarat ovat niin vähissä, että liikennevalvonnan tehostamiseen ei paljon varmastikaan lisää saada, vaikka tämä järjestelmä nyt tältä osin ehkä aika merkittävästikin yksinkertaistuu.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä ei ole riittävästi mielestäni käyty valiokunnassa eikä täällä isossa salissa keskustelua näiden sakotusjärjestelmän muutosten vaikutuksista liikenneturvallisuuteen. Kuitenkin liikenteen osalta koko sakotusjärjestelmän, nopeusrajoitusten ja niiden valvonnan ja rikkomisesta seuraavien rangaistuskäytäntöjen tavoite on liikenneturvallisuuden ylläpitäminen, ja tästä ei ole käyty riittävästi keskustelua eikä ole myöskään valiokunta ottanut siitä lausumaa.

Siksi, arvoisa puhemies, on jaettu edustajien pöydille tekemäni ehdotus perustelulausumaksi, jossa erityisesti kiinnitetään huomiota liikenneturvallisuuden kehitykseen, joka saattaa heikentyä erityisesti sen tähden, että rikesakon käyttöalaa laajennetaan 15:sta 20 kilometriin. Voi ajatella, että jossakin taajama-alueella tämä nosto nostaa suhteellisesti jo varsin paljon nopeuksia, ja silloin myös liikenneturvallisuuteen tulee suora selvä heikentävä vaikutus tästä. Toisaalta myös siirtyminen nettotuloperusteeseen ja päiväsakkojen voimakas aleneminen vaikuttavat siihen, että rangaistusuhka lievenee erityisesti hyvätuloisten osalta, ja silloin kun näin käy, ajonopeudet melko varmasti nousevat ja näin liikenneturvallisuus heikkenee.

Siksi, arvoisa puhemies, ehdotan, että esityksen perusteluissa lausuttaisiin seuraavaa:

"Päiväsakko- ja rikesakkojärjestelmän uudistus saattaa johtaa tieliikenteessä ajonopeuksien kasvuun, kun sakotuksessa siirrytään ns. nettotuloperusteeseen ja kun rikesakon käyttöala laajenee. Nämä tekijät merkitsevät useissa tapauksissa sakon määrän tuntuvaa alenemista.

Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkoin seuraa uudistuksen vaikutuksia ajonopeuksiin ja ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi, mikäli liikenneturvallisuuden kehitys sitä edellyttää."

Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tämä lausuma hyväksytään.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Heti aluksi haluan kannattaa ed. Aittoniemen hylkäysehdotusta.

Pidän lakiesitystä täysin kohtuuttomana nimenomaan sen johdosta, että päiväsakon vähimmäismäärää korotetaan sataprosenttisesti, ja myöskin siksi, että rikesakon suuruus nousee 67 prosenttia eli 700 markkaan. Ihmettelen hieman sitä, että tämä uusi linja nimenomaan liikennerikosten osalta on tämän suuntainen. Edellisessä asiassa me käsittelimme tieliikennelain pykälien siirtämistä rikoslakiin. Siellä oli huomattavia korotuksia ja niitä on myös tämän hallituksen esityksen osalta. Eli onko todella niin, että liikennettä halutaan käyttää valtion kassan täydentäjänä todellisesti, kun rangaistuksia korotetaan näin huomattavassa määrin ja nimen-

omaan sillä tavoin, että rahaa kertyy enemmän ja enemmän?

Ihmettelen hieman ed. Kankaanniemen lausuman sisältöä. Toiseen kappaleeseen voisi yhtyä, mutta ensimmäinen on aika epäselvä ainakin itselleni, kun vertaa siihen, mitä täällä käsiteltiin äsken edellisessä asiassa. (Ed. Kankaanniemi: Se on eri asia!) — Ei ole, ed. Kankaanniemi. Tässähän puhutaan nimenomaan koko järjestelmästä ja siellä puhuttiin vielä siitä, että rangaistuksia siirrettiin tieliikennelaista rikoslakiin. Nimenomaan liikenneturvallisuuden vaarantaminen, entinen liikenteen vaarantaminen, siirrettiin tieliikennelaista rikoslakiin ja nostettiin maksimia kuuteen kuukauteen. Kun te totesitte puheenvuorossanne esimerkiksi taajamista, niin siellähän täyttyy nimenomaan liikenneturvallisuuden vaarantaminen ja törkeä vaarantaminen sen teon kuvauksen perusteella, mitä pykälässä sanotaan, että "toisen hengelle ja terveydelle". Tältä osin hieman ihmettelen ed. Kankaanniemen perusteluja ensimmäisen kappaleen osalta.

Mutta olen aivan samaa mieltä nimenomaan toisen kappaleen osalta siitä, mitä liikenneturvallisuuden kehitys edellyttää, kun tällaisia lakeja täällä tehdään. Mutta hieman olen eri mieltä ensimmäisen kappaleen osalta, kun otetaan huomioon, kuinka paljon korotettiin entisen liikenteen vaarantamisen osalta hieman sanamuotoa muuttamalla rangaistusasteikkoa, kun sama teko siirrettiin rikoslain puolelle.

Ed. Bremer: Rouva puhemies! Ed. Vistbacka, ei kannata kovin paljon ihmetellä edustajien Aittoniemen ja Kankaanniemen puheita. He hehkuttavat nyt täysillä vaalipuheita, joissa asiapitoisuus on aika hintelissä kantimissa.

Ed. Aittoniemeltä olisin halunnut kysyä, miksei myös ed. Kankaanniemeltä, onko nyt niin, että köyhä ja rikas varas saavat samasta rikoksesta saman tuomion. Eikö se ole yhtä väärin? Kuitenkin näin on, että ei kysytä rikkautta eikä varallisuutta, vaan varas saa samasta teosta saman tuomion periaatteessa. Samoin kun puukottajan, raiskaajan tai ylipäätään rikollisen asiaa käsitellään oikeudessa, niin mistähän syystä siellä ei sitten kysytä, oletko rikas vai köyhä, ja määritellä rangaistus sen mukaan?

Näinhän on kaikkialla maailmassa, että samasta rikkeestä ja rikkomuksesta tulee sama rangaistus. Miksi siis liikennerikkomuksissa Suomessa — päinvastoin kuin Saksassa, päinvastoin kuin muissa EU-maissa, vain Suomessa — katsotaan, että liikenteessä rikas tuomitaan raskaammin kuin köyhä? Eikö tämä nyt ole johtanut juuri siihen, että köyhä voi ajaa hullun lailla siinä missä rikkaan kannattaa antaa vaimon tai opiskelijapojan ajaa ja itse istua takapenkillä? Onhan tässä meidän kehityksessämme jotain aivan kieroutunutta.

Todellisuudessa jokainen, rikas ja köyhä, panee elämässään suun säkkiä myöten sen verran kuin osaa. Myös rikas järjestää elämänsä tulojensa ja velkojensa mukaan. Kuitenkin sakkorangaistuksissa rikkailta viedään suhteessa käteenjääviin tuloihin ja velkoihin paljon enemmän kuin köyhältä. Onhan siis täysin hassua väittää, että tässä on jonkinlaista tasa-arvoa tai samanlaisuutta, tai edes väittää, että mukamas rikas, miten nyt sitten määritellään rikas, pääsisi helpommalla kuin köyhä. Todellisuudessa tavassa jaella liikennerangaistuksia rikkaampi asetetaan paljon heikompaan asemaan kuin köyhä. Ihmekös sitten, että hallituksen esityksen mukaan tuloja vailla oleva ei kostu sen koommin siitä, ajaako hän 15 vai 40 kilometriä ylinopeutta, ei siitä sen kummempaa synny.

Edustajat Kankaanniemi ja Aittoniemi ovat kyllä täysin väärässä, tekisi mieli sanoa, saivarrellessaan populistisesti vaalien alla, että rikkaat saavat muka helpotuksia hallituksen esityksen sakotusmuutoksella. Siirtyminen nettopalkkaan rangaistuksen perusteena ei muuta tilannetta millään tavalla. Päiväsakon rahamäärä ei keskeisimmissä tuloluokissa paljonkaan alene, kun kuukausipalkka jaetaan esityksen mukaan nykyisen 90:n sijasta 60:lla ja kuitenkin progressiivisuus säilytettäisiin kiinteällä 1 500 markan vähennyksellä.

Sitten vielä hallituksen esityksestä. Nykyinen rikesakko esitetään 0—15 kilometrin ylityksistä. Sitä pitäisi korottaa peräti 67 prosenttia, jos rikkomus on tapahtunut enintään 60 kilometrin tuntirajoituksen piirissä, ja 33 prosenttia 70 kilometrin ja sitä korkeamman tuntirajoituksen piirissä. Itse asiassa sekä rikesakkokäytäntö että päiväsakkokäytäntö nostavat maksettavaa määrää.

On ihan väärin levittää sellaista väitettä, että jokin alenisi. Itse asiassa ainoa, missä edustajat Aittoniemi ja Kankaanniemi ovat oikeassa, on vähimmäismäärän korotus. Siitä voidaan keskustella, mutta on ihan turha vetää mitään yhtäläisyyksiä rikkaisiin sen takia. Todellisuudessa tässä kyllä entistä ankarammin kerätään veroja valtiolle, uutta liikenneveroa, tai sanotaan nyt vanhaa liikenneveroa, mutta eri nimellä, ei liikenneveron nimellä, vaan sakon nimellä.

Liikennerikollisuutta, sakkoja ja rikesakkoja koskevien lakipakettien toisessa käsittelyssä puutuin ylinopeuteen poliisin sakkohaavina lisäverotuksenomaisesti käyttämän budjettiin hyväksytyn 330 miljoonan markan sakkotulojen keräämiseksi. Minä kerroin silloin, kuinka poliisi liikenneturvallisuusvalvonnan kaapuun verhoten suorittaa tätä rahastusta valtiovarainministeriön laskuun kuin verottajan oikeana kätenä ikään. Kerroin esimerkin arkisesta todellisuudesta, kuinka poliisi hankkii sakkorahat urakkaluontoisena työnä, jolla ei ole mitään tekemistä liikenneturvallisuuden valvonnan kanssa.

Ed. Aittoniemi on ottanut tehtäväkseen suojata ja peitellä poliisin arveluttavaa toimintaa tällaisen ylimääräisen liikenneveron kerääjänä tekemällä asiasta kirjallisen kyselyn. Ed. Aittoniemi, jos olisitte oikeasti halunnut tietää totuuden, olisitte tullut kanssani keskustelemaan todellisuudesta ylikomisario Sepän kanssa, jonka nimen mainitsin täällä. Olisitte saanut varmasti kuulla Sepältä, että olen täysin oikeassa. Hän olisi itse voinut vakuuttaa teille, että asiat poliisin kohdalla ovat yhä edelleen yhtä hullusti kuin silloin, kun ed. Aittoniemikin oli poliisina. (Ed. Aittoniemi: Kyllä ne silloin olivat kunnossa vielä!)

Tehtyään asiasta julkisen kirjallisella kysymyksellä ed. Aittoniemikin tietää, ettei sisäasiainministeriö enempää kuin poliisi tai ylikomisario Seppäkään voi muuta kuin kieltää jyrkästi kaiken, sehän on aivan selvää. Poliisin suorittava porras kuitenkin tietää tilanteen. Sanon sitaatin, joka minulle tuli puhelimessa heti Iltalehden ilmestymisen jälkeen, kun poliisi vakuutti: "Te, ed. Bremer, olette enemmän oikeassa kuin osaatte ymmärtääkään." Tämä on suora sitaatti puhelinkeskustelusta sen jälkeen, kun ed. Aittoniemen kirjallinen kysely kohahdutti julkisuutta Iltalehdessä. Nyt, ed. Aittoniemi, annan teille aiheen uuteen kirjalliseen kysymykseen tämän asian tiimoilta.

Konalantie on kaksikaistainen molempiin suuntiin. Sunnuntaiaamu, kello 9, ei ristin sielua missään, ei risteävää liikennettä ja nuori poliisimies tutkan kanssa. Menin kysymään häneltä, eikö teitä hävetä seistä tässä tutkan kanssa sunnuntaiaamuna, kun ei ole minkäänlaista liikennettä. Poliisimies vastasi — ja ed. Aittoniemi, hänen nimeään en paljasta, mutta nimi on tiedossa, voimme mennä varmistumaan yhdessä asiasta — että kyllä hävettää, mutta minkäs teet, kun käsky käy, niin tänne on tultava ja kerättävä rahaa. Näin sanoi poliisi, ja me voimme mennä tämän poliisin luo huomispäivänä juttelemaan ja hän tulee vahvistamaan tämän asian. Tällaista tapahtuu jatkuvasti, ed. Aittoniemi.

Onko tällä mitään tekemistä liikenneturvallisuuden kanssa, korotettujen sakkojen, rikesakkojen, kanssa? Minusta ei ole, ja tästä syystä, pelkästään jo tästäkin syystä, koko asiaa pitäisi pohtia perusteellisesti uudestaan. Nyt sakko-, muuntorangaistus- ja rikesakkolaki on pelkästään verottajan oikea käsi, liikennevero, joka ei kulje liikenneveron nimellä.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Itse en myöskään näe, että liikennerikkomuksia ja sakotusta pitäisi pitää rahastuskeinona. Sellainen se kyllä on, vaikkei minulla ihan niin konkreettista näyttöä poliisien kertomana ole kuin ed. Aittoniemellä, mutta saman suuntaista. Tietysti omin silmin olen sitä nähnyt, ja se on monella tapaa väärin.

Siinä mielessä, vaikka uudistuksessa on paljon hyvää ja nettosakkoperiaatetta itse kannatan, pelkään, että nyt kun rikesakon käyttöä laajennetaan, yhä enemmän tulee luvalliseksi ajaa rahalla ylinopeutta, ja tämähän on ihan väärä ajatus. Minusta silloin lakien pitäisi olla joustavia ja sisältää harkintavaltaa, että vain todellisista, selkeistä rikkomuksista rangaistaan ja rangaistaan tuntuvasti. Tämän pitäisi koskea liikennettä. Nythän meillä todella rangaistaan ihan toisella perusteella ja tavallaan silloin, kun se on helppo toteennäyttää, ja poliisin työ näyttää tehokkaalta.

Vaikka en ole ehkä ihan kaikista perusteista samaa mieltä kuin ed. Kankaanniemi, niin kuitenkin hänen lausumaehdotuksensa se varsinainen osa, missä eduskunta edellyttää, että seurataan, mitä tämä vaikuttaa, on ihan paikallaan tässä yhteydessä. Kannatan ed. Kankaanniemen ehdotusta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kuulin, että ed. Bremer olisi sanonut, että köyhä ja rikas saa tapostakin saman rangaistuksen. Se on kokonaan toinen asia. Siinähän heidän yhteytensä on suora yhteys rangaistuksen kautta tekoon, mutta silloin, kun ihminen saa sakkorangaistuksen, joka vaikuttaa varallisuusarvojen kautta, silloin tietysti täytyy olla erilaiset maksuperusteet. Toisin sanoen rikkaan täytyy maksaa milli, kun köyhä maksaa tonnin, jotta se vaikuttaisi ihmisen mieleen rangaistuksellisesti. Ei tässä pitäisi mitään epäselvää olla.

Tämä poliisin asia on selvitettävä ja se selvitetään varmasti, koska eihän haluta kuulla tällaisia

väitteitä. Tosin olen kuullut, että on lausuttu, että ei ed. Bremerin puheitten perusteella kannattaisi mitään selvitystä tehdä, koska ei niissä yleensä ole mitään totta, mutta en minä häntä valehtelijaksi sano. Tarkoitan sitä, että ei niissä ole oikein mitään sellaista, mistä pääsisi kiinni, kun ei olla totuuden kanssa missään tekemisissä, pintakuohua vaan ja tämän tyyppistä. Minä kunnioitan hirveästi ed. Bremeriä, mutta näin on, että tyhjästä on huono nyhjästä. Jos kätensä pistää kaljatuoppiin ja siinä on vain vaahtoa, niin eihän siinä edes käsi kastu kunnolla, että tällaista se tahtoo olla.

Mutta kyllä tämä asia nyt selvitetään kuitenkin. Koska hän on kansanedustuslaitoksen jäsen ja täysin järjellisten kirjoissa, niin eihän poliisi voi tietenkään tällaisia asioita hyväksyä. Minäkin sentään jotakin poliisista ja poliisin toimintatavoista tiedän.

Mitä tulee Iltalehden juttuun, niin ed. Bremerhän siinä sai kokosivun jutun ja minun onnettoman nimeni oli siinä vain äärettömän pienellä. Ed. Bremer sai taas huomiota, kuten pakkolaskusta jäälle. Kuinka siihen sattuivatkaan Ilta-Sanomien kuvaajat juuri paikalle kuulemma samanaikaisesti, kun tämä pakkolasku tapahtui? En tiedä, tämä saattaa olla huhua, mutta sellaistakin joskus on näissä julkisuuskuvioissa. Tämä maailma on, rouva puhemies, niin monimutkaista.

Ed. L a x : Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin tämä keskustelukin osoittaa, hallituksen esitys ja lakivaliokunnan mietintö ovat oikeastaan hyvin monen eri näkökohdan, eri osasen yhteensovittamisen summa.

Eräs koko uudistuksen peruslähtökohtia on tietysti se, että hyvin pitkän ajan kuluessa inflaatio on vääristänyt sakotusjärjestelmäämme ja se on monella taholla koettu hyvinkin epäoikeudenmukaiseksi. Tämä on ollut ehkä eräs keskeinen uudistuksen käynnistävä syy, joka on johtanut siihen, että nettotuloihin mennään. Niin kuin on todettu, se, miten nettotulot lasketaan, on jo asia, josta voidaan olla monta mieltä.

Aivan, sanoisinko, lainsäädäntötekninen ja kriminaalipoliittinen ongelma on myös siinä, että pitää kaksi eri rangaistusjärjestelmää sovittaa yhteen: tavanomainen sakotusjärjestelmä toisaalta, joka on tämmöinen, sanoisinko, progressiivinen rangaistusseuraamus. Siihen on nyt sitten haluttu sovittaa ja sen yhteyteen vielä laajentaa tämmöistä kiinteäpohjaista seuraamusjärjestelmää elikkä rikesakkojärjestelmä. Miten nämä vaikuttavat ennalta ehkäisevästi liikennenopeuksiin, niin kuin tässä on puhuttu, jos järjestelmää laajennetaan enemmän tai vähemmän, on myös harkintakysymys, joka ei ole aivan yksioikoinen, yksiselitteinen.

Sitten tähän liittyvät oikeudenmukaisuuskysymykset, varallisuuteen, tuloihin pohjautuva oikeudenmukaisuus, jossa ed. Aittoniemi täällä edusti toista äärilaitaa käyttäen hyvin värikästä puheenvuoroa vedoten perustuslakiin ja todeten, että tämä on perustuslain vastainen. Toki nyt perustuslakivaliokunta on omassa lausunnossaan todennut, että eihän tämä mikään säätämisjärjestyskysymys olekaan. Saman probleeman toisella laidalla on nyt liikkunut myös ed. Bremer. Nämä ovat asioita, joista voidaan eri näkökohtia esittää.

Koko tämän rikesakkojärjestelmän ja sen laajentamisen eräs keskeinen tavoite on tietysti siinä, että poliisin resursseja voitaisiin käyttää myös tehokkaasti, että voitaisiin vapauttaa hyvin monimutkaisesta sakotusjärjestelmästä poliisin resursseja valvontaan, koska on todettu, että kiinnijäämisriski on aivan keskeinen, kun halutaan liikennevalvontaa tehostaa ja liikennekulttuuria ja ennen kaikkea liikenneturvallisuutta kehittää. Samoin tähän koko arsenaaliin liittyy tietysti se, että ajokortti hyllylle, joka on hyvin tehokas ja, sanoisinko, ennalta ehkäisevä väliaikainen seuraamus, joka kuitenkin toteutuu vain, jos kiinnijäämisriski on olennainen.

Tässä muutama näkökohta, jotka osittain vetävät eri suuntiin. Näitä on ollut pakko sovittaa yhteen. Voi sanoa näin, että tuskin kukaan on kokonaan tyytyväinen hallituksen esitykseen ja lakivaliokunnan mietintöön, mutta hyvin harva on kokonaan myös täysin tyytymätön siihen.

Loppujen lopuksi, kun itse olen valiokunnassa kuunnellut näitä eri suuntiin meneviä näkökohtia, olen vain päätynyt siihen, että aika hyvin ehkä sittenkin hallitus onnistui sovittamaan kovinkin ristiriitaisia näkemyksiä yhteen tässä, eikä hallituksen esitys valiokunnassakaan ole muuttunut. Eräs osoitus myös tästä asian luonteesta on juuri siinä, että ei juuri kukaan asiantuntija, minä en ainakaan muista, ollut kokonaan vastaan. Monet ovat osanneet korostaa vain asian yhtä puolta ja halunneet siihen tarkistuksia, mutta se on sitten vaikuttanut muihin tekijöihin tavalla, etteivät muut ole katsoneet sitä tarkoituksenmukaiseksi. Näin ollen olemme nyt päätyneet tällaiseen, ja ed. Aittoniemi jäi valiokunnassa aivan yksin, kun hän ehdotti lain hylkäämistä.

Tämä lain historiasta. Uskon, että tämä kuitenkin vie liikennevalvontaa, liikenneturvallisuutta oikeaan suuntaan ainakin muutaman askelen ja poistaa ainakin joitakin hyvin räikeitä epäoikeudenmukaisuuksia ja kohtuuttomuuksia, joihin inflaatio ajan oloon on vienyt.

Haluaisin oikeastaan päättää tämän toteamalla, erityisesti kun ed. Aittoniemi yrittää väittää, että hyväosaisia kohdellaan paljon lempeämmin tässä kuin huono-osaisia, että tähän liittyy myös se, että sakkovilppi nykyään on säädetty rikolliseksi tai rangaistavaksi teoksi. Sakkovilppi ei ole ollut vielä kovinkaan kauan voimassa, mutta jo nyt voidaan todeta, että kun aikaisemmin ei juurikaan niin sanottuja hyvätuloisia jäänyt poliisin haaviin liikennenopeuksien valvonnassa, niin nyt onkin ykskaks yllättäen tällaisia varsin runsaasti ilmoittautunut, eli he eivät ole uskaltaneet enää valehdella tuloistaan. Tämä tietysti vaikuttaa nyt sakkojen määrään hyvinkin keskeisellä tavalla, ja voimme olla aivan varmoja, että tämän uudistuksen mukaan tuomat verotustiedot lisäävät entisestään oikeiden pohjatietojen soveltamista tässä rangaistuskäytännössä.

Ed. B r e m e r : Rouva puhemies! Onhan se surullista kuulla edistyksellisen ed. Laxin lausuvan puolustavia puheenvuoroja tällaisille lakipaketeille, jotka ovat yhtä kaukana EU:n normeista ja EU:n ajatustavasta kuin meidän autoveromme. Nythän myös EU:n piirissä tullaan pyrkimään siihen, että yhdenmukaistetaan rangaistukset liikenteessä, ja silloin tulee samanlainen jättiremontti meidän eteemme tässä asiassa kuin autoveron kohdalla. Koko meidän ajatuksemme Suomessa on täysin kieroutunut EU:n mielestä, ja sehän tulee kyllä näkymään. En usko, että muutaman vuoden kuluttua ed. Lax kovin ihmeellisesti enää puolustaa tätä, jota hän nyt puolustaa.

Ed. Aittoniemi ja varallisuuteen liittyvä sakkorangaistus: hänen mielestään täytyy olla ankarampi rikkaalle kuin köyhälle. En ymmärrä ollenkaan sitä, kun se ei ole missään muussa EU-maassa tällä tavalla vaan vain Suomessa. Olemmeko me ainoana oikeassa ja kaikki muut EU-maat, sivistysmaat, ovat väärässä; tämä jää sellaiseksi kysymykseksi.

Edelleen, ed. Aittoniemi, kun annoitte ymmärtää, että on vaalikikkailusta ollut kysymys helikopterin pakkolaskussa. Ed. Aittoniemi, tämä vaatii huomattavasti suurempia taitoja kuin mitä teillä on. Se, että saadaan valokuvaaja siihen paikkaan, mihin lennonjohtaja määrää tekemään pakkolaskuharjoituksia, on jo eräs taito. Mutta että vielä pitää sen lisäksi osata upottaa jo 350 lentotuntia aikaisemmin pyrstöroottoriin laakeriksi laakeri, johon on unohdettu tehtaalla panna rasvat, niin että se leikkaa kiinni ja se repii pyrstöroottorin tukirakenteen poikki, ja että sitten se pakkolasku, joka tulee, osuu juuri Ilta-Sanomien valokuvaajan kohdalle, vaatii aika paljon enemmän ilmeisesti.

Ed. L a x : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Bremer on tyytymätön tähän lakiesitykseen ja lakivaliokunnan mietintöön. En ole aivan varma, mutta olin kuulevinani hänen aikaisemmista puheenvuoroistaan, että hän on erittäin tyytyväinen nykytilaan. Ed. Bremer, onko tämä sittenkin parempi vai onko tämä huonompi kuin nykytila?

Ed. B r e m e r : Rouva puhemies! Ed. Lax, tämä on vähintäänkin yhtä huono kuin edellinen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

6) Hallituksen esitys laeiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 9 luvun 8 ja 9 §:n sekä käräjäoikeuslain 19 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 107/1998 vp
Lakivaliokunnan mietintö 26/1998 vp
Lakialoite 7/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys Bulgarian kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 270/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 20/1998 vp

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Hallituksen esitys Filippiinien kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 271/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 21/1998 vp

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Hallituksen esitys Slovenian kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 272/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 22/1998 vp

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Hallituksen esitys Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Jordanian Hasemiittisen kuningaskunnan välisen Euro-Välimeri-assosiaatiosopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely
Hallituksen esitys 279/1998 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 23/1998 vp

Toinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksesta, joka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvästä ehdotuksesta, joka koskee sopimuksen niiden määräysten hyväksymistä, jotka vaativat eduskunnan suostumuksen.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvä ehdotus hyväksytään.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintöön sisältyvä lausumaehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain 76 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 281/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 69/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Hallituksen esitys laiksi verohallintolain 13 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 282/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 70/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Hallituksen esitys henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 96/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 26/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esitykseen sisältyvät kolme lakiehdotusta sekä hallintovaliokunnan mietinnössään ehdottama neljäs lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva lakiehdotus korvaa voimassa olevan henkilötietolain. Tarve tähän on syntynyt paljolti tietosuojadirektiivin soveltamisesta suomalaiseen lainsäädäntöön, sen määräysten huomioon ottamisesta, ja toisaalta myös perusoikeusuudistuksen ja muun kansallisista tarpeista johtuneen lainsäädännön tarkistuksista. Kyseessä ei ole lainsäädännön kokonaisuudistus vaan nykyisen, perustaltaan sinällään toimivaksi ja asianmukaiseksi osoittautuneen lainsäädännön kokonaisvaltainen tarkistus.

Tämä laki on yleislaki. Sitä joudutaan tarkentamaan eri hallinnonalojen osalta erityislainsäädännöllä. Tärkeää on, että kansalaisten kannalta, heidän henkilötietojensa rekisteröinnin kannalta keskeiset asiat säädetään mahdollisimman yksityiskohtaisesti lain tasolla. Tosin asetustasolla on mahdollista antaa tietosisältöä täydentäviä tarkentavia säännöksiä.

On tarpeen, että tämän lainsäädännön uudistuksen, tarkistusten, käytännön toteutusta seurataan ja tarvittaessa tehdään tarkistuksia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toisessa käsittelyssä päätetyt neljä lakiehdotusta hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Hallituksen esitys laeiksi väestötietolain ja rekisterihallintolain 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 192/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 27/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva lakiehdotus merkitsee väestötietolakimme tarkistamista. On huomattava, että väestötietojärjestelmä kaikkinensa on meille koko yhteiskunnan tärkeimpiä perusrekistereitä. Sitä käytetään hyvin monella alalla hallinnossa, ja hallintovaliokunta on mietintöönsä liittänyt lausumaehdotuksen, jossa valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että mahdollisuuksien mukaan kaikissa valtion viranomaistoiminnoissa voidaan käyttää yhtä yhteistä sähköistä henkilökorttia ja että sama kortti on mahdollisimman pitkälle käytettävissä myös kuntahallinnossa.

Arvoisa puhemies! Eri yhteyksissä on kiinnitetty huomiota siihen, että meillä kootaan hyvin paljon eri tarpeisiin tietoa. Tavoitteena tulee olla sen, että kun meillä on tällainen sähköinen henkilökorttimahdollisuus tulossa, tätä kautta koottu tieto olisi mahdollisimman kattavasti viranomaisten käytössä. Tietysti on huolehdittava henkilöiden tietosuojasta, niin kuin äsken hyväksytty henkilötietolaki ja lainsäädäntö kokonaisuudessaan edellyttää.

Tähän sisältyy myös Väestörekisterikeskukselle annettava uusi tehtävä valtionhallinnon sähköisen henkilökortin ja sähköisen asioinnin varmennepalvelujen hoitamisesta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Hallintovaliokunnan mietintöön sisältyvä lausumaehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Hallituksen esitys laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta

Jatkettu toinen käsittely
Hallituksen esitys 82/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 38/1998 vp
Suuren valiokunnan mietintö 4, 4 a/1998 vp
Lakialoite 23/1995 vp, 50/1997 vp, 81, 93/1998 vp
Toivomusaloite 233/1995 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 4 a, josta ilmenee, että suuri valiokunta on päättänyt yhtyä eduskunnan asiassa tekemään päätökseen.

Keskustelu:

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Tupakkalaki on nyt siis loppusuoralla.

Itse olisin toivonut, että käsittely olisi voinut olla sillä tavalla perusteellinen, että kustannusvaikutukset syöpävaarallisuuden osalta olisi voitu eduskuntakäsittelyssä jo selvittää. Nyt seurausvaikutukset voivat olla odottamattomia paitsi kustannusten osalta myös sen osalta, mitä ne vaikuttavat muihin lakeihin.

Myös tuntuu epätarkoituksenmukaiselta tilanne, jossa itse tupakoiva henkilö on oikeutettu pidempään äitiyslomaan sen takia, että hän oman tupakointinsa ohella altistuu tupakansavulle myös passiivisesti työpaikallaan.

Olisin mielelläni myös nähnyt kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten tilanteen toisin kuin tässä, mutta sinänsä laki on erittäin hyvä ja edistää kansanterveyttä. Pidän myös yrittäjiä kohtaan olevana kädenojennuksena sitä, että voimaantuloa saatettiin vähän loppuvaiheessa justeerata.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Käydystä äänestyksestä, mikä toisen käsittelyn yhteydessä täällä oli, ennen kuin asia kävi suuressa valiokunnassa, voi todeta, että tupakkipuolue sen äänestyksen sitten voitti. Olen myös ollut

huomaavinani sen, että Turun suunnassa on erityistä ymmärtämystä tupakka-asiaan. Ehkä se johtuu siitä, että Turun kautta mahdollisesti tupakka Suomeen tuli ja teollisuudellakin on siellä vanhat perinteet.

Mutta itse asia on selvä: Syöpävaarallinen tuote tupakansavu on ja tupakka kokonaisuudessaan. Myös monen muun sairauden edistäjä ja alkusyy löytyy nikotiinista ja yleensä tupakasta ja sen ainesosista, etenkin sen savun ainesosista. Siinä mielessä syöpävaarallisuuden mukaan saaminen lopultakin lainsäädäntöön on hyvin tärkeä asia.

Lopuksi, arvoisa rouva puhemies, kun voimaantulosäännöstäkin muutettiin siitä, mikä oli sosiaali- ja terveysvaliokunnan alkuperäisenä mietintönä, haluaisin todeta, että itse syöpävaarallisuus ei tietysti muutu eikä odota. Se on sitä joka hetki. Siinä mielessä tämä laki omasta mielestäni olisi pitänyt saada kuitenkin sillä lailla voimaan kuin sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä alun pitäen oli.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen tottunut pitämään ed. Hyssälää terveydenalan ammattilaisena. Minun on siksi vaikea ymmärtää hänen puheenvuoroaan ja sen perusteita. Näen tämän ennen kaikkea työsuojelulainsäädäntönä. Tämä on ravintolatyöntekijöiden työsuojelun vuoksi erittäin tärkeätä.

Syöpävaarallisuudesta olen samaa mieltä kuin sosiaali- ja terveysvaliokunnan enemmistö ja myöskin ed. Tiusanen täällä salissa.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Tupakkalain käsittely alkaa olla loppusuoralla. Haluan todeta sen, että se muutos, jonka sosiaali- ja terveysvaliokunta lakiin valiokuntakäsittelyssä teki eli merkitsi tupakansavun syöpävaaralliseksi aineeksi, on itse asiassa tämän eduskunnan ehkä kaikkein tärkein terveyspoliittinen kannanotto, joka tulevaisuudessa vähentää terveydenhuollon kustannuksia. Erityisen tärkeä muutos on ravintolatyöntekijöille, jotka voivat nyt olla siinä mielessä turvallisin mielin, että heidän terveyttään tarkastellaan useammin eikä pelkästään tarkasteta heidän kuuloaan tai sitä, mitä vuorotyö on heidän terveydelleen aiheuttanut, vaan myös sitä, millä tavalla savuinen ilma on heidän terveydelleen riski.

Olen erittäin iloinen siitä, että saan olla mukana eduskunnassa, joka tämän historiallisen päätöksen nyt toivon mukaan mahdollisimman pian lopullisesti hyväksyy.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Olen tässä kysymyksessä samalla linjalla kuin edustajat Tiusanen, Kokkonen ja Rask. Mielestäni on rehellistä myös lainsäädännössä myöntää, että tupakka on syöpävaarallinen aine, ja tehdä siitä seuraavat johtopäätökset työturvallisuuden suhteen. Pidän vahinkona sitä, että tämän edistyksen voimaantuloa lykättiin, koska tupakka on syöpävaarallista jo nyt eikä vasta sitten, kun muutos tulee voimaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tupakan haittojen korostaminen on selvästi ylikorostettua. Minä en väitä sitä, etteikö aktiivinen tupakointi tietysti myötävaikuta tietyn tyyppisissä sairauksissa, mutta sitäkään ei ole todistettu muuta kuin sellaisten puheiden pohjalta, joita voi nyt kuka tahansa lämpimikseen laususkella.

Sen sijaan passiivinen tupakointi, joka tarkoittaa sitä, että jos minua tulee pihallakin, kadulla, vastaan joku, joka vetää tupakkaa, Työmiestä, siinä minun täytyisi panna nenäliina äkkiä nenän eteen, etten minä vain saa syöpää siitä, niin kyllä minä pidän sitä uskomattomana. Monet pitkät naurut, kun ei paljon muuta nauramista ole ollut, olen tällä asialla nauranut, nimenomaan passiivisella tupakoinnilla. Eihän siitä ole mitään näyttöä. Elävän elämän realiteetit sanovat, että passiivisesta tupakoinnista ei ole mitään haittaa normaaliolosuhteissa. On eri asia, jos ihminen joutuu vuorokausikaupalla, on se missä savuisessa tilassa hyvänsä, missä ei metriä näe eteensä, olemaan, mutta eiväthän tällaisia nämä asiat ole.

Koko tupakkahomma, samaten kuin alkoholilain käsittely, on tunteenomaista ja tunneperäistä touhuilua, jota nyt on joutunut surukseen tässä katselemaan, mutta eihän tälle mitään voi. Maailma on tällaista kuin se on.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun käsitykseni mukaan ed. Aittoniemi puheenvuorossaan halveksii koko valiokuntalaitosta. Olisi hyvä, jos te katsoisitte, mitä valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on sanottu. Mielestäni tällaiset puheenvuorot, jotka vain heitetään tunteenomaisesti ilmaan, eivät ole eduskunnan arvon mukaisia.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle on todettava, että kyllä passiivinen tupakointi on vaarallisesta ja se on todettu. (Ed. Aittoniemi: Missä on todettu?) — Siitä on erittäin monta tieteellistä näyttöä. — Se, miksi näin

on, johtuu vain siitä, että kun siinä tupakan toisessa päässä ei ole filtteriä. Siihen päähän, mistä tupakoitsija vetää keuhkoihinsa, pahimmat haitalliset aineet suodattuvat. Ihminen on huono kone, ja se tupakka palaa itsekseen siinä, ja huoneilmaan leviää erittäin paljon niitä haitallisia aineita. Tämä on tieteellisesti todistettu.

Voimaantulon myöhentämisestä ed. Räsäselle sanoisin, että minä en pidä sitä pahana. Kun tästä asiasta käytiin ihan ryhmyreissä keskustelua, voidaanko myöhentää, olin oikein iloinen ja ajattelin, että kyllä voidaan. Muistelin sitä aikaa, jolloin olin lastenneuvolan terveydenhoitajana. Koulupiikkiä kun lapsille annettiin, kysyin aina, että saat nyt valita, pistetäänkö poliotehoste, koulupiikki, käsivarteen vai pyllyyn. Lapsi useimmiten valitsi, että käsivarteen tietysti, sinne se aina pistetään.

Minulla tuli mieleen, että kun tässä eduskunta ja ryhmyrit nyt päättivät, että nyt hyväksytään tämä voimaantulon myöhentäminen, niin sillä periksiantamisella saatiin koulupiikki pistetyksi, saatiin sille lupa. Minä en pidä sitä ollenkaan huonona, on aivan hyvä, että tarkistellaan, mitä tässä nyt tapahtuu ja mitkä ovat ne lainsäädännön vaatimat muutokset.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! On hyvä asia, että syöpähomma on saatu tähän, mutta eivät kaikki passiiviset tupakoitsijat eli ne, jotka altistuvat tupakalle, välttämättä syöpään sairastu, mutta kyllä ihan hetkittäin tai päivittäin voi tulla pääntautia, pahoinvointia ja tällaista, että kyllä on ihan tärkeätä, että näin rajoitetaan. Kyllä minun mielestäni tämä ravintoloissakin on erittäin tärkeätä. Siellä kun vielä on niitä kuulohommia ja muuta eli kun ne kaikki yhdistyvät, niin enemmän ja enemmän ne altistavat. Eli kyllä tässä on erittäin tarkkana oltava. Ei kaikkialla ole sellaisia huomaavaisia tupakoitsijoita, että he huomioisivat toisen ja menisivät jonnekin muualle, ettei tule vahinkoa asianomaisille henkilöille. Tämä on hyvä laki.

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minun mielestäni tämä tupakkalaki on oikean suuntaisesti nyt hallituksen esityksen taholta tuotu tänne päätettäväksi. Kuitenkin näin yrittäjäkansanedustajana olisin sitä mieltä, että kyllä yrittäjän pitäisi itse saada valita, perustaako hän ravintolan, jossa saa tupakoida, vai sellaisen, jossa ei saa, ja asiakkaat saavat valita, haluavatko he mennä semmoiseen ravintolaan, jossa saa tupakoida, vai ei-tupakoitsijoitten ravintolaan. Muualla maailmassa on paljon esimerkkejä siitä, että ei-tupakoitsijoille tarkoitetut ravintolat kuitenkin vetävät asiakkaita enemmän puoleensa kuin tupakoitsijoille tarkoitetut ravintolat. Siinä mielessä tämä laki on puutteellinen, että tässä valinnan mahdollisuus jää pois yrittäjältä, koska yrittäjähän elää bisneksen kautta ja tämä ravintola-alakin on tavallaan bisnes.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kerran aikaisemminkin tiedustellut ed. Kuosmaselta, miten hän sitten suhtautuu ravintolatyöntekijöihin, heidän työsuojeluunsa. He eivät vapaaehtoisesti voi valita, minkälaisessa ravintolassa työskentelevät. En silloin saanut vastausta. Toivon, että nyt saan sen.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kokkoselle vastaan, että tänä päivänä on Suomessa jo ilmastointitekniikka ravintoloissa niin korkeatasoista, että tupakoinnista aiheutuvat savut voidaan todella imuroida pois ravintolasta. Ei työntekijöille minkäänlaista vaaraa tästä enää aiheudu. On hyvät filtterisysteemit kaikissa näissä imureissa, että tämä pystytään hoitamaan. Semmoinen tarjoilija, joka itse tupakoi, varmaan hakeutuu semmoiseen ravintolaan sitten, missä saa tupakoida.

Ed. T i u s a n e n : Puhemies! Ed. Kuosmanen edustaa nyt kyllä sellaista kokoomuslaista uusliberalismia, joka liittyy tällä kertaa kansanterveyteen, ja se on tietysti aivan mielestäni kaiken arkijärjen ulkopuolella, niin kuin kyllä ed. Kokkonenkin täällä jo totesi. Mielestäni ed. Kuosmasen pitäisi olla kyllä huolissaan myös niistä yrittäjätovereistaan, jotka joutuvat passiivisen tupakoinnin kohteiksi, jos ette ole huolissanne työntekijöistä.

Haluaisin vielä, arvoisa puhemies, viitata tuohon ed. Aittoniemen puheenvuoroon. Minä kyllä sen puheenvuoron sisällön ainakin itse laittaisin siihen piikkiin, joka on enemmän viihteen puolella, pitkän illan ikään kuin ratoksi sanottu. Sen lisäksi, että te laitatte tuolla puheenvuorollanne kyseenalaiseksi tämän ed. Kokkosen mainitseman valiokuntalaitoksen ja valiokuntainstituution, niin kyllähän te laitatte myös koko terveydenhoidon tutkimuksen, lääketieteen tutkimuksen, kymmenien vuosien tutkimuksen kyseenalaiseksi yhdellä puheenvuorolla, monella tavalla toteutetut niin sanotut vapaaehtoiset ihmisko-

keet, eläinkokeet, soluviljelmillä tehdyt kokeet, kaiken mahdollisen. Ja sitten, ed. Aittoniemi, on jopa sellainenkin asia kuin hiukan enemmän muistamattomuus, katkokävely jne. Todellakin ehkä itse kukin voi katsoa, miten tupakointi nopeuttaa niitten etenemistä, mikä liittyy taas nikotiinin vaikutukseen.

Ed. Kokkonen: Arvoisa puhemies! Haluan kerran vielä todeta sen, että se, että passiivinen tupakointi on vakava terveyshaitta, on eräs eniten lääketieteellisesti tutkittuja asioita maapallolla. Siitä ei ole minkään näköistä kiistaa ymmärtääkseni. Paitsi että syövälle se altistaa myöskin sydän- ja verisuonitaudeille, ja tässä jo ed. Tiusanen luetteli leegion muita sairauksia ja terveyshaittoja.

Sitten niille, jotka ovat epäilleet, että on kovin kallista ja hankalaa järjestää ravintolan tilat savuttomiksi, voin todeta, että täällä yrittäjäkansanedustaja Kuosmanen juuri todisti, miten mainiosti ja helposti tämä asia on järjestettävissä, että ravintolat saadaan savuttomiksi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! En minä tätä halua jatkaa mutta totean sen, että monessa asiassa on, vaikka nyt puhuttaisiin viihteellisestikin, kymmeniä vuosia oltu täysin epätietoisuudessa ja väärien tietojen pohjalta ratkottu asioita lääketieteellisestikin. Eräänä päivänä huomataankin, että ei se ollutkaan näin, tupakanpoltto ei aiheutakaan mitään syöpää, myöskään aktiivinen tupakanpoltto. Se on vain tämän ajan vouhotusta.

Jos puhutaan siitä, mikä aiheuttaa todellisuudessa syöpää, niin ed. Tiusanen tietää sen: elintarvikkeiden lisäaineet väreistä alkaen. Ne ovat ne, jotka aiheuttavat yhteiskunnassa syöpää, samalla jonkin verran ilmansaasteet. Tupakan osuus on, väitän, suhteellisen vähäinen, ainakin passiivisen tupakoinnin osalta. Nämä puheet ovat täysin huuhaata, mutta huuhaatahan täällä täytyy puhua, kun alkavat asiat loppua.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tiusaselle vastaisin, että täällä eduskunnassa säädetään erittäin paljon turhia lakeja. Meillä alkaa olla sama malli kuin DDR:ssä ja Neuvostoliitossa, että normaalin kansalaisen päivittäiset toimet lainsäädännöllä määrätään täällä, eli aamulla kun heräät, saatko pestä hampaat vai et jne. Eli tämmöistä turhaa lainsäädäntöä meidän pitää karsia, ja onneksi meillä nyt on EU, eli sieltä tulevat lait, joiden mukaan harmonisoidaan. En tarkoita nyt tupakkalakia, mutta muita lakeja meillä on paljon.

Tupakkalaista sanon sen verran, että todella tupakka aiheuttaa syöpää. Me sen tiedämme, mutta ei kansalaisen ja asiakkaan tarvitse mennä ravintolaan, jossa on tupakointi sallittua. Voi olla menemättä sinne, eli vapaaehtoisuuden pohjalta ihmisen elämä pitäisi säädellä ilman lainsäädäntöä.

Ed. Tiusanen: Rouva puhemies! Ed. Kuosmasen puhe voisi siinä mielessä olla looginen, kun hän nyt Neuvostoliiton avulla yrittää vastustaa tupakkalakia. Mutta todellakaan Neuvostoliitossa ei varmasti säädetty eikä edes yritetty säätää tupakkalakia. Mutta toisaalta tuosta teidän viittauksestanne Euroopan unioniin: Kyllä tekin suuren valiokunnan varajäsenenä tiedätte, että varsin paljon sieltä todella tulee erilaista direktiiviä ja monta muuta, ja siinä mielessä ehkä liikaakin aletaan säädellä asioita.

Mutta itse asiaan. Ed. Aittoniemelle, jonka uskon hyväntahtoiseksi ihmiseksi joka tapauksessa, teidän kyseenalaistamisestanne ihan lyhyesti: Ihmisellä todetaan lähinnä kahdenlaista keuhkosyöpää. Toinen on erittäin yleistä, noin 90 prosenttia tapauksista, ja toinen on vähemmän yleistä. Nimenomaan yleinen keuhkosyöpätyyppi on se, joka ei koskaan esiinny muilla kuin tupakoitsijoilla tai niillä, jotka, ed. Aittoniemi, joutuvat passiivisen tupakoinnin kohteeksi. Tämä on nimenomaan hyvin yleinen asia.

Mehän tiedämme, että keuhkosyöpä on ollut miehillä yleisin syöpätyyppi, kunnes eturauhassyöpä on nyt kiilaamassa ykköstilalle. Naisilla nimenomaan yleinen, tupakoinnista riippuva keuhkosyöpätyyppi on tulossa vahvasti kuolinsyyksikin johtuen siitä, että naisten tupakointi on lisääntynyt. Nämä ovat siis tällaisia yksinkertaisia epidemiologisia asioita, joiden ymmärtämiseen ei vaadita mitään lääkärintutkintoja.

Ed. Kokkonen: Arvoisa rouva puhemies! Haluan vielä todeta, että on totta, että lääketieteen historia tuntee monia erehdyksiä. Mutta tämä asia on nyt todellakin tutkittu, enkä ymmärrä, mitä syvällisempää tietoa ed. Aittoniemellä on lisäaineista, jotka olisivat niin paljon paremmin tutkittuja kuin tupakka-asia.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut useampaan otteeseen tämän lain yhteydessä käytyä keskustelua ja haluan joitakin pitkin

matkaa tulleita vääriä lausumia tai väärinkäsityksiä korjata tässä yhteydessä.

Ensinnäkin useampaan kertaan lain aiemmissa käsittelyissä on annettu ymmärtää, että lakia olisi tahallisesti pitkitetty tai että sitä ei olisi haluttu ottaa käsittelyyn. Valiokunnan työjärjestyksestä on helppo nähdä, että tämä on keväällä annettu, kesällä eduskunta on ollut istuntovapaalla, syksyllä aloitimme budjettilaeilla ja vuoden alussa voimaan tulevilla laeilla. Valiokunnan työjärjestyksestä on nähtävissä, että olemme joutuneet valiokunnan kokouksia aikaistamaan, jotta saimme vuoden alussa voimaan tulevat asiat käsitellyiksi. Tämän lain asiantuntijakuulemiset aloitettiin heti näiden lakien jälkeen, ja tämä on asiallisesti käsitelty tämän vuoden puolella.

Olen pahoillani siitä, että lain käsittely on saanut tunnepohjaisia otteita puolesta ja vastaan. Siltä osin on ollut ajoittain asiallisuus kaukana tämän asian käsittelyssä. Enemmän ylilyöntejä on tullut tämän talon ulkopuolelta erilaisin kannanotoin, joiden tyylilajista olen suorastaan ollut hämmästynyt.

Tämän lain osalta pidin hallituksen esitystä linjaltaan aivan asiallisena ja hyvänä. On hyvä, että etenemme tämän asian kanssa. Olen kuitenkin, arvoisa puhemies, sitä mieltä, että ihmisiä ei yleensäkään eikä ehkä varsinkaan suomalaisia voida pakolla ja nopein kääntein muuttaa. Asennemuutokset ovat oleellinen kysymys silloin, kun tehdään terveyskasvatustyötä, muutetaan ihmisten käyttäytymistä ja asenteita. Se vaatii pitkäjännitteisyyttä, se vaatii lyhyitä askelia, jotta tulemme oikeaan maaliin.

Siltä osin en pitänyt välttämättä oikeana sitä, että tämän lain yhteydessä lähdettiin äänestyksin kiristämään hallituksen esitystä. Tupakansavun merkitsemiseen syöpävaaralliseksi aineeksi löytyy varmasti tieteellistä pohjaa. Kukaan ei kertaakaan ole valiokunnan käsittelyn yhteydessä tietenkään esittänyt, etteikö tupakansavu olisi epäterveellistä. Kaikki ovat siitä yksimielisiä. Kaikki ovat yksimielisiä siitä, että työntekijöitä tulee suojata. Mielestäni tulisi suojata tupakoimattomien asiakkaiden lisäksi myös tupakoivia, jotta he voivat ruokailla tupakoimattomassa tilassa.

Paljon kysymyksiä jäi edelleen auki rakennemuutosten osalta. Mikä tulee olemaan niiden tulkinta? Vielä tammikuun loppupuolella, kun pyysimme STM:stä selvityksen, rakennemuutoksista, asia oli auki. Ilmoitettiin, että suunnitelmat ovat kesken, rakennemuutosohjeet ovat kesken.

Pyysimme selvitystä siitä, miten työntekijät mahdollisesti tullaan jakamaan, ketkä tulevat työskentelemään tupakoivien alueella, ketkä tupakoimattomien alueella. Tähän ei kukaan ole vastannut. Olen kysynyt valiokunnassa myös, koska olisin pitänyt sitä hyvin merkittävänä, kun laissa on sanktioita, keneen sanktiot kohdistuvat, kohdistuvatko ne tupakoitsijaan, ravintoloitsijaan vai työvuorossa olevaan työntekijään. Tätä problematiikkaa ei ole ratkaistu. Kun tätä kysyin, se oli lähinnä häiriköintiä.

Olen huolissani myös siitä, mitä tehdään, jos joku alkoholin vaikutuksen alaisena ryhtyy tupakoimaan tupakoimattomalla alueella. Onko tilanne se, että on kutsuttava paikalle poliisi, vai onko vuorossa olevan ravintolatyöntekijän mahdollisesti väkivaltaiselta asiakkaalta otettava savuke pois, vai mikä on menettely? Me tiedämme käytännössä, että ravintoloissa mietitään hyvin pitkään, ennen kuin kutsutaan poliisi vakavissakaan tilanteissa. Tähän on konkreettinen syy. Poliisia ei mielellään kutsuta ravintolaan, koska jos poliisi kutsutaan usein samaan ravintolaan, ravintola luokitellaan levottomaksi paikaksi ja anniskeluoikeus saattaa joutua katkolle. Näin on käynyt joissakin ravintoloissa. Tämä on vain ihan käytännön elämää, miten toimitaan.

Toivon, että rakenteet, joista viimeksi on puhuttu, ovat mahdollisesti kattopalkkeja, ne ovat tehokasta ilmastointia, että nämä ovat ne, joilla toimitaan. Valiokunnassa olen alkuun kuullut puhuttavan myös tiiviistä seinistä ja ovista, joiden kautta ei voi tulla tupakan hajua ravintolan puolelle. Pelkään, että kun tulkinta rakenteista ei ole selvä, olemme tilanteessa, jossa olimme silloin, kun tupakkalaki viimeksi tuli voimaan, jonka jälkeen virallinen tulkinta STM:stä oli alkuun, että ulkona tupakointi tarkoittaa kymmentä metriä tai jonkun mielestä useita kymmeniä metrejä ulko-ovesta, siis ilmeisesti seuraavan firman ovelle. Kyseinen virkamies laitettiinkin sitten STM:stä tiedottamiskieltoon. Tämä oli tulkinta viime tupakkalain jälkeen. Olen itse ollut mukana sitä tekemässä eduskunnassa ja seurannut sen tulkintaa, ja siihen perustuivat epäilyni siitä, mitkä ovat tulkinnat, koska selkeitä rakennemuutoksia ei ollut osoittaa.

Olen iloinen siitä, että lain voimaantulo siirtyi kahdeksalla kuukaudella. Arvoisa puhemies! Kuten kuvasin, asian käsittely ja päätös on kahdeksan kuukautta myöhässä antamisajasta ja syksyn töistä johtuen. On viisasta, että edes se lyhyt valmistautumisaika, jonka hallitus oli ajatellut lakiesitystä antaessaan, tulee olemaan lain

voimaan tullessa käytettävissä. Tietysti ajattelen asiaa myös niin, että ravintolat kaikesta huolimatta, vaikkakin ilmeisesti ovat epäterveellisiä, tarjoavat kuitenkin työpaikkoja erityisesti keväällä ja alkukesästä, joka suomalaisittain on ravintoloiden sesonkiaikaa.

Jos siirtymää ei olisi tullut, se olisi johtanut siihen, että rakennemuutokset ovat valmiit aikaisintaan, koska ne eivät olleet tammikuun lopussa valmiit, helmikuun lopussa. Sen jälkeen, kun ravintoloitsija saa ne käyttöönsä, hän tekee muutossuunnitelmat, rahoitussuunnitelman, urakkatarjoukset ja pääsee mahdollisesti kuumana aikana, kun kaikki tekevät yhtä aikaa, tekemään muutostyön. Se olisi tarkoittanut sitä, että parhaana myyntiaikana, jolloin voidaan työllistää ja saada katetta sisään, touko — kesäkuussa, valtaosa ravintoloistamme olisi ollut remontissa. Työllisyyden ja lain järkevän täytäntöönpanon kannalta on erittäin hyvä, että siirtymäkausi tulee.

Olen pahoillani, että kulttuurihistoriallisia rakennuksia ei voitu ottaa poikkeuksena huomioon. Väite siitä, että poikkeus olisi vesittänyt lain, ei pidä paikkaansa. Me tiedämme kaikki, että kun laki olisi mahdollistanut poikkeuksen vain paikallisen valvovan viranomaisen lausunnosta Tuotevalvontakeskuksen luvalla, se olisi ollut erittäin vaikean kautta saatavissa, mutta olisi joissakin tapauksissa onnistunut. Kaikkeen ei ole vastaus se, minkä kuulin, kun asiasta keskusteltiin, että ehkä on hyvä, että kulttuurirakennukset ovat vain tupakoimattomia varten.

Terveyskasvatuksessa on erotettava pakko ja myönteinen terveyskasvatus, joka tuottaa tuloksia.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluaisin todeta ed. Puistolle, että ministeriön ohjeet eivät yleensäkään ole valmiita ennen kuin laki on säädetty. Meillä on nykyään virkamiehiä sen verran vähän ministeriöissä, että ei heillä ole aikaa valmistella ohjeita reserviin siltä varalta, että eduskunta todella pysyisikin ministeriön valmistelemassa esityksessä, vaan ohjeet täytyy valmistella sen mukaan, kuin lait säädetään.

Velvoitteet ovat tässä ravintoloitsijalle. Ed. Puistokin varmasti ymmärtää, jos ei muuten, niin ehkä opiskeluajalta muistaa, sellaisen asian, että jos joku ryhtyy vaikka omasta pullosta ravintolassa juomaan, niin tarjoilija tulee ja ottaa sen häneltä pois ja kertoo, että se ei ole ravintolassa sallittua. Eli varmasti he voivat tällä tavalla menetellä tupakankin suhteen.

Olen yrittänyt myös kertoa puheenjohtaja Puistolle, kun hän puhui rakenteista, että on olemassa ilmaseiniä, lämpöseiniä. Sellaisiin voi tutustua näinä kylminä päivinä vaikka eduskunnan ulko-ovella, pääovella, ei tarvitse mennä edes Stockmannille saakka, mihin olen häntä aikaisemmin kehotellut menemään tutustumaan ilmaseiniin.

En ymmärrä, miksi kulttuurihistoriallisissa rakennuksissa pitäisi lainkaan savustaa, minä en sitä todellakaan ymmärrä.

Ed. Ihamäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puisto, joka on valiokunnan puheenjohtaja, valitteli sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunnassa kiristettiin hallituksen esitystä eli otettiin 11 a §, jossa ympäristön savu määriteltiin syöpävaaralliseksi aineeksi. Haluan vain kertoa, että jo vuonna 1994, kun tupakkalakia viimeksi tehtiin, otettiin mietintöön vahva klausuuli siitä, että tupakansavu on syöpävaarallinen aine, koska kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä.

Sitten eduskunnassa hyväksyttiin ponsi, jossa edellytettiin, että hallitus selvittää ympäristön tupakansavun syöpävaarallisuuden ja tuo selvityksen tuloksen eduskunnan tietoon. Vastauksessaan eduskunnalle hallituksen kertomuksessa hallitus kertoi aivan selvästi, että tieteellinen näyttö on riittävä, että tupakansavu on syöpävaarallinen aine. Sen takia oli suuri pettymys, että lakiesityksen tekstissä ei kuitenkaan asiaa mainittu. Minusta oli aivan oikein, että eduskunta sen sinne lisäsi, koska se on eduskunnan tahto ja on pikkuhiljaa päästy siihen, että eduskunnan tahto määrää, mikä on oikein.

Vielä haluan tässä todeta sen, että lakihan tehdään aina normaalikansalaisia varten, jotka noudattavat lakia. Siitä huolimatta joku voi toimia lain vastaisesti, mutta todella toivon, että nämä ovat poikkeustapauksia.

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti ensinnäkin ed. Kokkoselle, kun hän sanoi, että rakenneratkaisut päätetään vasta, kun laki on päätetty. (Ed. Kokkonen: Ohjeet!) — Ohjeet nimenomaan. — Esitys on annettu viime keväänä. STM:llä olisi ollut hyvää aikaa tehdä ohjeet, että ne olisivat olleet valmiit, koska he tiesivät, että voimaantuloaika lähenee. Tämä vaan osoittaa, että siellä ei ole edes loppuun ajateltu, mistä on kysymys.

Toinen asia on tämä syöpävaarallisuus. On hyvä tietysti, että eduskunta osoittaa ponnen merkityksen. Tiedän, että osa nyt äänestäneistä olisi ollut ponnen kannalla tässäkin vaiheessa, mutta jyrkempi siipi oli sitä mieltä, että se ei käy, ja näin sitten päätettiin. On järkevää, että lakiin on tullut siirtymäaika, jotta tämän asian kansantaloudellinen ja koko muu merkitys voidaan ottaa huomioon. Toivon, että kaikki ne ponnet, joita sosiaali- ja terveysvaliokunta on esittänyt, tulevat seuraavalla kaudella olemaan ed. Ihamäen sydänasioita, että ne kaikki viedään läpi. Ne ovat eduskunnan ponsia, sosiaalivaliokunnan ponsia. Ne on saatava laiksi.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Yritin vastauspuheenvuoroa ed. Kuosmaselle, mutta en onnistunut saamaan ja sen takia tämä on lyhyt puheenvuoro.

Yleensä hänen puheenvuorojaan ei tarvitse korjailla. Ne ovat hyviä. Mutta tällä kertaa hän minusta teki virheen, kun hän puhui näistä turhista säännöksistä ja antoi ymmärtää, että tulevat Suomen hallituksen kautta. Te sanoitte, että EU tuli pelastajaksi. Kyllä se asia on päinvastoin. Kyllä EU:sta nimenomaan tulee turhia säädöksiä ja direktiivejä nimenomaan maatalouden puolella, ei ehkä niinkään muulla yrityspuolella.

Muuten ravintoloitten valitsemisista puheenollen kyllä on hyvä, jos jollakin paikkakunnalla on yksikin ravintola. Ei siellä ole mitään valinnanmahdollisuutta sen enemmän asiakkailla kuin työntekijöilläkään. Tämäkin on hyvä muistaa.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Puiston puheenvuoron johdosta totean vielä, että minun mielestäni on hyvä, että kulttuurihistorialliset rakennukset eivät saaneet poikkeuksia, koska itse pidän ihmisten terveyttä ja työturvallisuutta kuitenkin tärkeämpänä arvona kuin kulttuurihistoriallisten rakenteiden täsmällistä säilyttämistä, vaikka toki sekin on tärkeää.

Mutta palaan vielä ed. Kuosmaseen, joka piti ihannemallina vapaaehtoisuuteen perustuvaa järjestelmää todeten, että asiakkaanhan ei tarvitsisi mennä ravintolaan, jossa tupakoidaan ja yrittäjälläkin pitäisi olla vapaus valita, perustaako savullisen vai savuttoman ravintolan. Hän sivuuttaa tässä sen näkökulman, että esitys on tarkoitettu hyvin pitkälti nimenomaan parantamaan työntekijöiden työturvallisuutta; he joutuvat savussa oleskelemaan enemmän kuin kuitenkin tilapäiset asiakkaat. Kaiken lisäksi työtön ravintolatyöntekijä ei välttämättä voi valita sitä, meneekö hän savuttomaan vai tupakkaravintolaan työhön. Jos hän tällä hetkellä kieltäytyy tarjotusta työstä tupakan syöpävaarallisuuteen vedoten, niin hän varmasti joutuu sanktioiden kohteeksi, joten valiokunnan tekemät tarkennukset on mielestäni varsin viisaasti kaikkien ryhmien, asiakkaiden, yrittäjien ja työntekijöiden, etua ja ennen kaikkea terveyttä ajatellen harkittu.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Suomi on ollut edelläkävijä terveystavoitteisen tupakkapolitiikan luomisessa. Tupakkalakimme vuodelta 1976 tupakoinnin terveyshaittojen vähentämiseksi on toiminut esikuvana useille muille maille. Keväällä 1995 voimaan astuneen tupakkalain uudistuksen keskeinen tavoite oli suojata väestöä tupakansavulle altistukselta työpaikoilla sekä entistä paremmin julkisissa tiloissa.

Työpaikkatupakoinnin rajoittamisesta käytiin vuonna 1995 välillä varsin tiukkasanaista julkista keskustelua. Erityisesti oltiin huolestuneita tupakoijien asemasta ja työpaikoilla aiheutuvista mahdollisista ristiriidoista. Keskustelu ja tunteenpurkaukset olivat varmaan hyödyllisiä, sillä lainsäädännön voimaantulon jälkeen tupakkalain muutosesitys otettiin vastaan erittäin hyvin. Työpaikkansa tupakointijärjestelyihin oli tyytyväisiä 92 prosenttia tupakoimattomista ja 91 prosenttia tupakoivistakin.

Kansanterveyslaitoksen tekemän suomalaisten terveyskäyttäytymistä koskevan tutkimuksen perusteella vuonna 1998 suomalaisista 64 prosenttia on sitä mieltä, että ravintoloissa ja baareissa pitäisi olla selvästi erillinen osa tupakoiville asiakkaille. Tilojen jakamista vastusti 19 prosenttia ja 18 prosenttia vastasi "vaikea sanoa". Ravintoloiden tupakkarajoituksia kannatti 73 prosenttia tupakoimattomista ja 42 prosenttia tupakoivista. Tupakoivistakin vain 34 prosenttia vastusti rajoituksia, tupakoimattomista vastaavasti 12 prosenttia, eli väestö suhtautuu siis varsin myönteisesti terveyden edistämiseen.

Suomen kokonaisvaltainen, sairauksia ehkäisevään toimintaan painottunut kansanterveystyö on saanut tunnustusta ja on tuloksekkaampaa kuin monessa muussa maassa. Tupakointi on Suomessa EU-maiden vähäisintä, ja vuonna 1940 syntyneiden miesten keuhkosyöpävaara on EU-maiden pienin. Mittavia tuloksia on saatu sydän- ja verisuonisairauksien vähenemisessä nimenomaan työikäisillä suomalaisilla, ja yhtenä

merkittävänä syynä on tupakoinnin vähentäminen.

Kansainvälisen syöpäunionin tutkimuksessa tupakan mainoskielto vähensi tupakan kulutusta Suomessa 37 prosenttia. Jo pelkästään tämä luku kertoo Suomen lukeutumisesta eurooppalaisen terveyden edistämisen kärkimaihin. Tämä tulos liittyy jo yli kaksi vuosikymmentä sitten alkaneeseen ja systemaattisesti jatkettuun tupakoinnin vähentämistyöhön, ja pitkäjänteisen työn tulokset ovat nyt havaittavissa.

Hyväksyessään hallituksen esityksen vuonna 1994 laeiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta eduskunta edellytti, että hallitus tutkii ja tekee selvityksen, olisiko tupakansavu otettava syöpävaarallisten aineiden luetteloon. Sosiaali- ja terveysvaliokunta teki perusteellista työtä ja kuuli lukuisia asiantuntijoita. Lausuntojen sisältö ei antanut sijaa tulkinnanvaraisuudelle. Tupakansavu kuuluu syöpää aiheuttaviin aineisiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta otti jo silloin tämän seikan vahvasti mietinnössään huomioon.

Koska kyse on vakavasti terveyttä vahingoittavasta aineyhdistelmästä ja siitä on käytettävissä riittävästi tieteellistä todistusaineistoa, lisätutkimusten odottaminen tai selvityksien laadinta ihmisten hengen ja terveyden kustannuksella olisi osoittanut melkoista piittaamattomuutta. Kansanterveysjärjestöt, muun muassa Sydäntautiliitto, syöpäjärjestöt ja Keuhkovammaliitto, ovat kansanedustajille lähettämissään kirjeissä korostaneet, että tupakansavu kuuluu syöpävaarallisten aineiden luetteloon. Järjestöt toteavat, että ellei tupakansavua määritellä syöpävaaralliseksi aineeksi eikä ravintolatyöntekijöiden ja ravintoloiden asiakkaiden terveyttä suojella, rikotaan Suomen hallitusmuotoa. Perusoikeuksissa sanotaan 15 a §:ssä, että julkisen vallan on edistettävä terveyttä.

Tupakoinnin kieltoa koskevat säädökset eivät syrji ketään. Sanonta, että yleisillä paikoilla tupakointia rajoittava lainsäädäntö sortaa tupakoijien oikeuksia, on yhtä vähän oikeutettu, kuin jos väitetään, että alkoholia nauttineen oikeuksia loukataan, kun lainsäädäntö kieltää autolla ajon alkoholin vaikutuksen alaisena. (Ed. Aittoniemi: Mitä tekemistä niillä on keskenään?) Vapaaehtoisin toimin ja huomaavaisuudella ei saavuteta yleisten tilojen savuttomuutta. Jos huomaavaisuuden kautta eteneminen onnistuisi, emme tarvitsisi myöskään esimerkiksi liikenneturvallisuutta lisääviä lakeja. Huomaavaisuuteen ei voida luottaa ratkottaessa todellista kansanterveysongelmaa. Kenen mielestä esimerkiksi asbesti- tai hometalojen ongelmat ratkaistaan yleisellä huomaavaisuudella?

Työturvallisuuslaki velvoittaa työnantajaa takaamaan työntekijälle terveellisen ja turvallisen työympäristön. Tupakansavulle altistuminen aiheuttaa työntekijöille terveyshaittoja, joten vastentahtoisen altistumisen ehkäiseminen on nähtävä myös ravintolatyöntekijöiden kannalta työsuojeluasiana. Ravintoloiden asiakkaille savuttomuus on terveyden ohella myös viihtyvyystekijä, ja asiakkaiden suuri enemmistö haluaa savuttomia ravintolatiloja. Asiakkaat voivat aina valita. Kun he tulevat ravintolaan, joka on savuinen, he voivat lähteä pois, mutta työntekijä on siellä kahdeksan tuntia.

On vahvasti liioiteltua väittää, että tupakansavun luokitteleminen syöpävaaralliseksi aineeksi keskeyttäisi työt ravintoloissa. Eiväthän bensaasemillakaan työt ole keskeytyneet, vaikka bensiinissä on syöpää aiheuttavaa bentseeniä. Ravintolatupakoinnin rajoittaminen ei ole myöskään muualla maailmassa aiheuttanut konkursseja eikä lopettanut ravintolatoimintaa. Kun Suomessa rajoitettiin työpaikkatupakointia, eivät työpaikat sulkeneet oviaan. Päinvastoin työntekijät ovat olleet tyytyväisiä työpaikkojensa tupakointijärjestelyihin.

Hyvä esimerkki on tupakointi lentokoneessa. Vielä kymmenkunta vuotta sitten tupakoinnin kieltämisen lentokoneissa pelättiin vievän asiakkaita. Nyt savuttomat lennot ovat lentoyhtiöiden myyntivaltti. Matkustajien enemmistö haluaa savuttomia lentoja. Nyt ravintolatupakointia koskevien rajoitusten pelätään vievän asiakkaita ravintoloista. On tietysti hyvä, että asiasta käydään julkista keskustelua, mutta terveyden edistämisen kannalta tilanne on selvä. Tupakansavussa on syöpää aiheuttavia aineita, ja sille altistumista tulee ehkäistä myös lainsäädännöllisin toimin.

Kun tupakkalain uudistus vuonna 1995 tuli voimaan, tupakointi ja tupakansavulle altistuminen vähenivät erityisesti niillä työpaikoilla, joilla tupakointi kiellettiin kokonaan. Myös tupakoivien työntekijöiden päivittäin polttamien savukkeiden määrä laski, eli tupakoijat eivät korvanneet kaikkea työaikana vähentynyttä nikotiinia muuna aikana. Jo tällainen kehityssuunta on terveydelle edullista ja tukee lopettamisyrityksiä.

Ravintolatyöntekijöistä 37 prosenttia tupakoi päivittäin, kun koko työikäisestä väestöstä tupakoi ainoastaan 24 prosenttia. Lisäksi tupakointi

keskittyy nuorimpiin työntekijäryhmiin. Ravintolatyöntekijät altistuvat tupakansavulle sekä muiden ravintolassa työskentelevien että asiakkaiden tupakoinnin takia. Altistuminen on useimmiten jatkuvaa, koko työvuoron kestävää. Siten ravintoloiden työntekijät saavat työpaikallaan tupakansavulle altistumisesta enemmän terveyshaittoja kuin mikään muu työntekijäryhmä. Altistuminen voi aiheuttaa muun muassa sydän- ja verisuonisairauksia, keuhkosyöpää ja muita keuhkosairauksia.

Kun tupakointia julkisissa tiloissa rajoittanut laki laajennettiin koskemaan työpaikkoja vuonna 1995, ravintolatyöntekijät jäivät tällöin muita työntekijöitä huonompaan asemaan, koska ravintoloiden asiakastilat jäivät silloin lainuudistuksen ulkopuolelle. Ravintolatyöntekijöiden altistuminen työpaikan tupakansavulle on usein jatkuvaa, joten työntekijät saavat savulle altistumisesta enemmän terveyshaittoja kuin mikään muu työntekijäryhmä.

Ratkaisumalleja tupakansavun altistuksen vähentämiseksi ravintoloissa ovat erilaiset tupakointirajoitukset sekä rakenteelliset ja ilmastointitekniset ratkaisut. Näiden toteuttamiseen ei periaatteessa tarvita lainsäädäntöä tai muitakaan säännöksiä. Kuitenkin työpaikkatupakointia rajoittanut edellinen tupakkalain uudistus on osoittanut, että tunnettujen ratkaisumallien käyttöön ottaminen edellyttää käytännössä lainsäädäntöä. Lainsäädäntö antaa perusteet ja ohjaa ratkaisumalleja.

Vapaaehtoiset toimenpiteet on yleisesti koettu tarpeellisiksi, mutta riittämättömiksi. Vapaaehtoisten rajoitusten ongelmana on, että savun kulkeutumisen ehkäisemiseen tupakoivien puolelta savuttomalle puolelle ei yleensä ole kiinnitetty tarpeeksi tai lainkaan huomiota. Toinen epäkohta on, että savuttomia tiloja on osoitettu erikseen vain kahviloissa tai lounas- tai ruokaravintoloissa. Ilta- ja yöaikaan käytettävät tanssi- ja musiikkiravintolat sekä juoma- tai seurusteluravintolat ovat pääsääntöisesti jääneet vapaaehtoisten toimenpiteiden ulkopuolelle.

Vapaaehtoisilla rajoituksilla on kaiken kaikkiaan pyritty ensisijaisesti tupakoimattomien asiakkaiden viihtyvyyden parantamiseen. Tutkimuksessa esitettynä kokemuksena vapaaehtoisista rajoituksista voidaan todeta, että ravintolahenkilökunnan ja asiakkaiden suojaaminen passiiviselta altistukselta ei onnistune toivotussa laajuudessa ilman lainsäädännön antamaa tukea.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. R a s k : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Puisto puheenvuorossaan totesi, että tupakansavun syöpävaarallisuus olisi voitu aivan hyvin kirjoittaa ponteen. Niinhän se viime kerralla kirjoitettiin, ja mitään ei tapahtunut, ja siitä syystä sosiaali- ja terveysvaliokunta ryhtyi nimenomaan terveysvaliokunnaksi ja kirjoitti sen lakiin. Mutta toivon todella, että niille ponsille, mitä nyt tehtiin, käy, niin kuin ed. Puisto totesi, että niistä tulee lakeja. Muistutan siitä, että irtotupakan vero on huomattavasti matalampi kuin tavallisen tupakan ja monille nuorille irtotupakan halvempi hinta mahdollistaa tupakoinnin aloittamisen. Siitä on kirjoitettu ponsi.

Toinen asia on se, että toivomme valiokunnassa ja eduskunnassa, että tupakkaveron tuotosta 1 prosentti käytettäisiin tupakointia ehkäisevään terveyskasvatukseen, niin kuin Who on jo vuosia sitten esittänyt.

Kolmas ponsi, jonka kirjasimme, on se, että kun tämän uuden siirtymäajan jälkeen eli 1.3.2002 puolet ravintolatiloista on savuttomia, toivomme, että tupakointi vähenee siinä suhteessa, että voidaan yhä suurempi osa ravintolatiloista varata tupakoimattomille. Tälläkin hetkellä yli 4 miljoonaa suomalaista ei tupakoi, ja puolet ravintolatiloista on vasta alku. Se on ihan hyvä alku, mutta se ei ole ollenkaan vielä riittävä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Ihamäki käytti merkillisiä vertauksia. Hän vertaili sitä, jos jotakuta kielletään polttamasta tupakkaa, siihen, että kielletään jotakuta ajamasta autoa juovuksissa. Nämä ed. Ihamäen ajatukset muistuttivat aika pitkälti suuresti kunnioittamani ed. Bremerin täällä aikaisemmin liikennerikosten yhteydessä käyttämiä puheenvuoroja.

Minä en ole tupakan ihannoitsija. Minä kolme vuotta sitten lopetin tupakanpolton, koska katsoin, ettei siitä ole sellaisenaan mitään hyötyä, mutta sanon kyllä, että turhaa vouhotusta. Tässä maailmassa minä tiedän lukemattomia ihmisiä, jotka ovat saaneet keuhkosyövän eivätkä ole ikuna maailmassa polttaneet tupakkaa. Yksi esimerkki, koska hän on sen julkisesti sanonut, on kirjailija Kalle Päätalo. Hän on sairastunut keuhkosyöpään. Hän ei ole koskaan polttanut tupakkaa, ei ikänä eläessään. Näitä tällaisia ihmisiä on vaikka kuinka paljon.

Sitten on sellaisia ihmisiä, jotka ovat poltta-

neet koko elämänsä tupakkaa, vanhaan vaariin asti. Vielä kuolinvuoteellakaan ei ole minkäänlaisia seurauksia tällaisesta. Saati sitten nämä passiiviset tupakoijat. Puhutaan siitä, että kun saa jostain tuulen tuomaa hajua vähän nenäänsä, se on heti kuolemaksi.

Kyllä minä ymmärrän nämä asiat ja tietyllä tavalla vastustan tupakointia, mutta on menty mahdottomuuksiin, niin kuin tässäkin tupakkalaissa mentiin sikäli, että aiheutetaan ravintoloille ja yrittäjille valtavia taloudellisia vaikutuksia. Tehdään kovalla hädällä. Onneksi tässä tuli tämä voimaantulosäännös nyt, hiukan helpotti se, etteivät joudu aivan kohtuuttomiin vaikeuksiin yrittäjät näissä asioissa.

Mitään ei ole todistettu. Tupakasta ei ole mitään hyötyä, paitsi tietysti jos pitää tupakan mittaisen tauon ja hermosavut vetää, se saattaa olla hyväksi, mutta turhaa vouhotusta. Mitään ei ole todistettu, ed. Ihamäki, näillä asioilla. Viittaan äsken lausumaani ja mitä on elämänkokemusta.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi väittää, että mitään ei ole todistettu, vaikka aivan valtaisa tieteellinen tutkimusaineisto tukee tupakansavun syöpävaarallisuutta ja tupakan syöpävaarallisuutta.

Tupakka aiheuttaa paitsi syöpää myös sydän- ja verisuonisairauksia ja keuhkosairauksia. Mutta on biologinen totuus, että joku voi saada sairauden, vaikka ei poltakaan, mutta aika moni varmasti on saanut tupakansavusta johtuvan sairauden, kun on joutunut hengittämään passiivisesti tupakansavua.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Siteeraan vielä, mitä asiantuntijat ovat valiokunnassa sanoneet. Siellä on muun muassa Uudenmaan työsuojelupiirin piiripäällikkö Jaakko Itäkannas todennut: "Tupakansavu lienee yleisin ja vaikutuksiltaan mittavin ja haitallisin työilmassa esiintyvä syöpää aiheuttava aine. Tuntuisi oudolta, että sitä ei kohdeltaisi kuten muitakin syöpäaineita eli lähtökohtana terveysperusteet ja työntekijöille aiheutuva vaara, rekisteröinti jne. Nämä eivät tuota sanottavasti kustannuksia."

Sitten totean myös, että syöpäkuolemilla mitaten suomalainen ravintolatyöntekijä on työnsä puolesta suuremmassa syöpävaarassa kuin kukaan muu suomalainen työntekijä, työskentelipä tämä minkä tahansa myrkyllisen aineen parissa.

Vielä totean sen, että tupakka on siitä erikoislaatuinen tuote, että sillä on se ominaisuus, että se sillä tavalla käytettynä, kuin se on tarkoitettu käytettäväksi, tappaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Hallituksen esitys laeiksi lääketieteellisestä tutkimuksesta sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 ja 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 229/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 39/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39.

Keskustelu:

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys laiksi lääketieteellisestä tutkimuksesta on periaatteellisesti hyvin merkittävä ja myös pitkään odotettu linjanveto, joka tuo useita selkeitä parannuksia lääketieteellisen tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden asemaan, ja sosiaali- ja terveysvaliokunta osittain sitä vielä paransi. Käsiteltävät esitykset liittyvät oleellisesti myös toiseen kokonaisuuteen eli lapsettomuushoitoja koskevaan lakiluonnokseen, joka ei ennakkotiedoista ja ennakko-odotuksista poiketen ennättänyt tämän eduskunnan käsittelyyn, vaan siirtyy sitten seuraavalle eduskunnalle.

Etenkin alkio- ja sikiötutkimuksen osalta lakiesitys merkitsee yhteiskunnallisesti hyvin merkittävää linjausta. Erityisesti tästä näkökulmasta pidän ongelmallisena sitä, että esitys tuli eduskunnalle niin myöhään, että sitä ei ennätetty kunnolla käsitellä. Alkio- ja sikiötutkimuksen osalta säädökset sisältävät hyvin kiinteän yhteyden tulevaan lapsettomuushoitolakipakettiin, joten mielestäni olisi ollut parempi, että sama eduskunta olisi voinut ottaa kantaa molempiin.

Hallituksen esitys tuli eduskunnan käsittelyyn niin myöhäisessä vaiheessa, että etenkin ihmis- ja perusoikeuksien käsittely jäi valiokunnassa kevyeksi. Mielestäni esitys olisi tullut lähettää perustuslakivaliokunnan käsittelyyn, mitä muutamat asiantuntijatkin esittivät, mutta tästä valiokunnan enemmistö halusi luopua kiireeseen vedoten.

Esimerkiksi valtio-oikeuden ja kansainvälisen oikeuden professori Martin Scheinin asiantuntijakuulemisessa totesi, että on selvää, että esityksellä on perusoikeus- ja ihmisoikeuskytkentöjä, jotka liittyvät muun muassa ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen ja oikeuteen elämään. Hän jatkoi, että esitys ei sisällä säätämisjärjestysperusteluja, ja näiden puutteiden hän katsoi osoittavan, että perusoikeus- ja ihmisoikeusarviointi olisi tarpeen eduskuntakäsittelyn kestäessä.

Sikiö- ja alkiotutkimuksen osalta lakiesitys ei tuo nykykäytäntöön niitä parannuksia, joita olisin itse siltä odottanut. Tällä hetkellähän tutkimuksen kohteena oleva syntymätön ihmislapsi on käytännössä lainsuojaton. Lainsäädäntömme suojaa koe-eläimetkin paremmin kuin ihmissikiön ja -alkion. Valitettavasti hallituksen esitys ei edelleenkään tuo sitä suojaa, minkä laki voisi antaa syntymättömälle ihmislapselle.

Euroopan eri maihin verrattuna Suomen laki edustaa lähtökohtaisesti varsin liberaalia, sallivaa linjaa, jossa ihmisarvo ja perusoikeuksien näkökulma jää pinnalliseksi ja ohueksi. Eettinen ulottuvuus sivuutettiin mielestäni turhan kevyesti sillä perusteella, että ei rajoitettaisi tieteellisen tutkimuksen vapautta.

Esityksen linjaukset ovat todellakin ihmisyyden kannalta merkittäviä, koska tässä laissa säädellään ensimmäisen kerran ihmissikiön ja -alkion asemasta tutkimuksen kohteena myös rikosoikeudellisessa mielessä. Esitys sallii ihmisalkioiden ja myös ihmissikiöiden hyötykäytön tieteellisen tutkimuksen kohteena, jolloin koeputkihedelmöityksen sivutuotteena synnytetylle alkiolle jää lähinnä välineellinen, elävän ihmismateriaalin arvo. Lakiesityksestähän käy ilmi se tosiseikka, että tutkimukseen käytetyt ihmisalkiot on tutkimuksen jälkeen hävitettävä.

Suomen lainsäädännössä tutkimuksia ei ole myöskään rajattu pelkästään hedelmällisyystutkimuksiin, kuten esimerkiksi Englannissa on sikäläisessä lainsäädännössä selkeästi rajattu, että ihmisalkioita voidaan käyttää vain hedelmällisyystutkimukseen liittyviin kokeisiin, vaan alkioita voidaan käyttää esimerkiksi toksikologisiin tutkimuksiin, erilaisten kemiallisten aineiden, lääkkeiden, jopa kosmetiikan myrkyllisyyden testaamiseen. Tämä avaa mahdollisuuden myös kaupalliseen hyötykäyttöön.

Jos vertaamme Euroopan maita keskenään, todellakin totesin, että tämä linja edustaa liberaalia ja sallivaa maata. Sen sijaan on useita Euroopan maita, jotka ovat ottaneet mielestäni huomattavasti eettisemmän ja ihmisarvoa kunnioittavamman näkökulman ihmisalkioiden asemaan tutkimuksen kohteena. Esimerkiksi Saksa ja Norja kieltävät omissa laeissaan selkeästi ihmisalkioiden välineellisen ja kaupallisen hyötykäytön. Saksan lainsäädännössä todetaan, että alkioiden luominen vain tutkimustarkoituksiin on kielletty samoin kuin ylimääräisten munasolujen hedelmöittäminen keinohedelmöityksen yhteydessä eikä alkioita saa käyttää muuhun kuin alkion hyvinvointiin ja kehitykseen tähtäävään tutkimukseen. Aivan samanlaiset linjaukset on Norjan lainsäädännössä. Itse asiassa Norjan sosialidemokraattinen hallitus yritti aikoinaan tuoda suurkäräjille hyvin saman tyyppisen esityksen, kuin mitä nyt käsittelemme, mutta suurkäräjät syvällisen eettisen keskustelun jälkeen hylkäsi sen. Mielestäni näin olisi tullut ja tulisi menetellä myös tämän esityksen suhteen.

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä vuonna 93 hallituksen esityksen perusteluissa todettiin, että sikiöön ja alkioon kohdistuvat ihmisarvoa loukkaavat lääketieteelliset ja tieteelliset kokeilut ovat hallitusmuodon 1 §:n vastaisia. 1 §:ssähän turvataan ihmisarvon loukkaamattomuus eli meidän perustuslaissamme lähdetään siitä linjasta, että myös syntymättömän lapsen ihmisarvon pitäisi olla lääketieteellisen ja tieteellisen kokeilun kohteena loukkaamaton.

Tässä esityksessä ei määritellä ihmisarvon loukkaamattomuuden rajoja alkion ja sikiön kohdalla, eikä valiokuntakaan ajanpuutteeseen vedoten pystynyt ottamaan tähän kantaa. Kaikki jää sitten eettisten toimikuntien varaan. Pelkään, että sieltä ei tule sellaista asiantuntemusta löytymään, kun sitä ei tuntunut eikä tahtonut valiokunnastakaan löytyä.

Tämän esityksen kohdalla todellakin peruskysymykseksi jää, mikä on ihmissikiön ja -alkion ihmisarvo ja miten se turvataan lääketieteellisessä tutkimuksessa. Lääketieteellisesti ja biologisesti tarkastellen ihmisyksilön elämä alkaa hedelmöittymisessä. Hedelmöittymisen jälkeen ei ole mitään sellaista käännekohtaa, jossa voitaisiin sanoa ihmisyyden tulleen alkioon tai sikiöön. 14 vuorokauden raja, jonka tämä laki asettaa alkioiden hyötykäytölle, on täysin mielivaltainen. Ihmisalkion elämässä ei tapahdu tuossa vaiheessa mitään sellaista, mikä edellyttäisi rikoslain suojan hyppäyksellistä lisääntymistä tai vähentymistä.

Saksalaiset ovat omassa historiassaan kokeneet hyvin syvältä ja hyvin tuskallisesti sen, mitä merkitsee, kun lääketieteellisessä tutkimuksessa

sivuutetaan ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate. He ovat mitä ilmeisimmin oppineet sen, että tieteelliset intressit tulee aina alistaa ihmisyyden kunnioitukselle. Näiden perusteiden vuoksi niin Saksan kuin Norjan laeissa torjutaan myös ihmisalkioiden hyötykäyttö lääketieteellisessä tutkimuksessa.

Olen sosiaali- ja terveysvaliokunnan varajäsen ja osallistuin asian ensimmäiseen käsittelyyn, jossa yhteydessä jo tehtiin erilaisia pykälämuutosesityksiä, ja olin tekemässä yhdessä muotoiluja mietinnössä esiintyvän vastalauseen pykäläehdotuksiksi sekä myös vastalauseen tekstiä, vaikka en sitten toiseen käsittelyyn pystynyt osallistumaan.

Keskustan vastalauseen muutosesitysten lisäksi mielestäni vielä 9 ja 11 § vaatisivat korjausta. Asiantuntijat kiinnittivät huomiota siihen, että 9 § mahdollistaa periaatteessa sellaiset sikiötä vahingoittavat tieteelliset tutkimukset, joista voisi olla odotettavissa hyötyä jollekin toiselle ihmisryhmälle. Tällaisia tutkimuksia on valitettavasti historian varrella tehty, minkä vuoksi mielestäni olisi tarpeen tämä torjua sellaisella tarkennuksella, jossa ehdoksi näille tutkimuksille asetetaan se, että tutkimuksesta on vain vähäinen vahingon vaara tai rasitus naiselle sekä syntyvälle lapselle.

11 §:stä ehdottaisin myös 2 momentin poistoa kokonaan, jossa sallitaan alle 14 vuorokauden ikäisten ihmisyksilöiden hyötykäyttö, jolloin näille alkioille jää vain välineellinen arvo. Mielestäni se tulisi korvata sillä vaatimuksella, että alkioon kohdistuva lääketieteellinen tutkimus sallitaan vain, jos samoja tieteellisiä tuloksia ei voida saavuttaa muilla tutkittavilla ja jos tutkimuksesta on vain vähäinen vahingon vaara tai rasitus alkiolle tai sikiölle. Lisäksi edellytettäisiin, että diagnostisesta tutkimuksesta on odotettavissa suoraa hyötyä kehittyvälle yksilölle tai tutkimuksesta on odotettavissa erityistä hyötyä iältään tai terveydentilaltaan samaan ryhmään kuuluvien alkioiden tai sikiöiden terveydelle.

Eli tulen näitä mitä todennäköisimmin toisessa käsittelyssä vielä esittämään vastalauseessa esitettyjen muutosesitysten lisäksi. Toivon, että eduskunnassa vielä viriää syvällinen eettinen ihmisarvokeskustelu, koska valitettavasti valiokunnassa se jäi varsin pinnalliseksi.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsäsen puheenvuoron johdosta haluan todeta, että on totta, että valiokunnassa esiintyi asiantuntijoitten esille ottamia mutta myöskin jäsenten esille ottamia mielipiteitä, että pitäisi selvittää enemmän perusoikeus- ja ihmisoikeusarviointia. Taas toisaalta monet asiantuntijat olivat sitä mieltä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta on tämän lain kyseessä ollen parempi arvioimaan asiaa kuin jokin muu valiokunta, esimerkiksi perustuslakivaliokunta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta päätti hyväksyä lain, koska tämä laki kaikkinensa on parempi kuin nykytilanne, jossa ei ole lainkaan lainsäädännöllistä sääntelyä.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Ensin muutama kommentti ed. Räsäsen puheenvuoron johdosta. Minusta ei sitä voi kiistää, etteikö olisi ollut tarkoitus alun perin säätää keinohedelmöityslaki ja rikoslain eräitä pykäliä samassa yhteydessä kuin tämä laki säädettiin. Minustakin olisi ollut hyvä, jos näin olisi voitu menetellä. Mutta kun on ollut kova ruuhka sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön alueella, tämä ei näköjään ole ollut mahdollista. Kuitenkin voin todeta sen, että aivan samat ihmiset ovat olleet näitä kolmea lainsäädäntöä valmistelemassa, joten tiettävästi nuo valmisteillakin olevat pykälät ovat olleet synkronissa tämän lainsäädännön kanssa, joten en näe, että tässä nyt kuitenkaan suuria ongelmia olisi syntymässä.

Lisäksi totean, että tämä laki on selvä parannus nykytilaan. Nythän meillä ei ole mitään säädöksiä ja tilanne on siltä osin suhteellisen villi.

Sitten totean myöskin sen, että syntymätöntä ihmislasta suojaa luonnollisesti häntä kantava äiti. Äiti on se, jolta on aina saatava suostumus, jopa kirjallinen suostumus, kaikenlaisiin toimenpiteisiin ja kokeisiin, joten en minä häntä lainsuojattomana voi pitää, kuten ed. Räsänen.

Eikä minun mielestäni tämän lain valmistelu ole myöskään kovin kevyttä ollut, vaikka ed. Räsänen niin väittää. Kuten hän itsekin totesi, hän ei ole kuitenkaan voinut olla läsnä kaikissa käsittelyissä.

Haluan väärinkäsitysten välttämiseksi selostaa hieman perusteellisemmin tämän lainsäädännön taustaa ja sen yhteyttä kansainväliseen keskusteluun, kun näyttää siltä, että näitä yhteyksiä ei oikein hyvin tunneta. Pyydän jo anteeksi, jos tässä ylitän hieman aikasuositusta, mutta pidän tätä asiaa niin tärkeänä kokonaisuuden kannalta, että pidän sitä perusteltuna.

Kävin tätä esitystä lukiessani myöskin vähän vanhempaa aineistoa läpi ja havaitsin, että 2.5.1979 eli 20 vuotta sitten esittelin lääkintöhallituksessa lausunnon, jossa paitsi esitin, että ryh-

dyttäisiin valmistelemaan erityistä lakia potilaan oikeuksista, esitin myös, että olisi tarkoituksenmukaista odottaa Euroopan neuvoston lääketieteen juridisia kysymyksiä käsittelevän asiantuntijakomitean työn valmistumista ennen mahdollisen varsinaisen lääketieteellistä tutkimusta koskevan lakiehdotuksen tekemistä. Näin siksi, että lääkintöhallituksella oli mahdollisuus tuohon aikaan valvoa maamme terveydenhuoltoa ja että kliinisten lääketutkimusten suorittamisesta jo annettujen ohjeitten lisäksi valmisteilla oli tuolloin ohjeet muusta kliinisestä tutkimustyöstä. Lausunto annettiin sosiaali- ja terveysministeriölle eduskunnan oikeusasiamiehen kliinisten hoito- ja lääketutkimusten suorittamista koskevaa lainsäädäntöä koskevan kirjeen johdosta. Euroopan neuvoston edellä mainittu työ, suositus n:o R (93) potilaita koskevasta tutkimustyöstä, hyväksyttiin Euroopan neuvoston ministerikomiteassa 6.2.1990.

Seuraavana vuonna sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ihmiseen, ihmisen alkioon ja sikiöön kohdistuvan lääketieteellisen tutkimuksen oikeudellisen sääntelyn tarve ja tehdä tarpeelliset ehdotukset lainsäädännöllisiksi toimenpiteiksi. Tuo työryhmä jätti mietintönsä tammikuussa 1995. Tämän työryhmän mietinnön pohjalta on STM:ssä valmisteltu hallituksen esitys, josta nyt on kysymys. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että kysymyksessä on hallituksen esitys, joka tuo selkeän parannuksen nykyiseen tilanteeseen.

Euroopan unionin neuvoston käsiteltävänä on parhaillaan kliinisten lääketutkimusten valvontaa ja hallinnointia koskeva direktiivi. Sen luonnoksessa on määräykset muun muassa kliinisen tutkimuksen aloittamisesta, tutkittavan suojelusta ja eettisen komitean lausunnosta. Direktiivi oletetaan hyväksyttävän kuluvan vuoden aikana.

Pääasiassa historiallisista ja organisatorisista syistä on lääketutkimuksia ja muita kliinisiä tutkimuksia käsitelty sekä Suomessa että EU:ssa erillisissä asiakirjoissa. Sen sijaan ei Euroopan neuvoston edellä mainittu suositus eikä Euroopan neuvoston ministerikomitean 19.11.1996 hyväksymä yleissopimus ihmisoikeuksien ja yksilön ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla eli niin sanottu bioetiikkasopimus erottele lääketutkimusta muusta kliinisestä lääketieteellisestä tutkimuksesta.

Lääkelaissa on säädetty kliinisistä lääketutkimuksista, joilla tarkoitetaan ihmiseen kohdistuvaa tutkimusta, jolla selvitetään lääkkeiden vaikutusta ihmisessä sekä lääkkeiden imeytymistä, jakautumista, aineenvaihduntaa tai erittymistä ihmiselimistössä. Lääkelain mukaan ennen kliinisen lääketutkimuksen aloittamista on lääkkeen valmistajan, myyntiluvan hakijan tai haltijan sekä tutkimusta suorittavan lääkärin tai hammaslääkärin tehtävä ennakkoilmoitus Lääkelaitokselle.

Lääkelaitoksen tehtävänä on valvoa kliinisiä lääketutkimuksia ja antaa niistä tarkempia määräyksiä. Lääkelaitos voi tarvittaessa määrätä kliinisen lääketutkimuksen keskeytettäväksi. Lääkelaitos on antanut vuonna 1993 uusitun määräyksen ihmiseen kohdistuvista kliinisistä lääketutkimuksista. Kliinisiä lääketutkimuksia tehtäessä on otettava huomioon myös lääkkeitä koskevat Euroopan yhteisön säädökset ja kansainvälinen ohjeistus hyvistä kliinisistä toimintatavoista.

Myös terveydenhuollon laitteilla ja tarvikkeilla suoritettavista kliinisistä tutkimuksista on terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetun lain 8 §:n mukaan tehtävä ennakkoilmoitus Lääkelaitokselle.

Hallitusmuodon 6 §:ssä säädetystä hengen ja henkilökohtaisen vapauden suojasta on johdettu velvollisuus huolehtia kansalaisen terveydellisestä suojasta ja yksilön oikeudesta määrätä osallistumisestaan lääketieteelliseen tutkimukseen silloin, kun siinä puututaan hänen fyysiseen tai psyykkiseen koskemattomuuteensa.

Eettisten toimikuntien kokoonpanosta ei ole annettu täsmällisiä määräyksiä tai ohjeita. Tämän vuoksi niiden koko ja kokoonpano ovat käytännössä vaihdelleet. Euroopan neuvosto on antanut myös suosituksia geenitekniikasta sekä alkion ja sikiön käytöstä tutkimuksissa. Jo vuonna 1982 parlamentaarisen yleiskokouksen antaman geenitekniikkasuosituksen mukaan oikeus elämään ja ihmisarvoon sisältää oikeuden perimään, jota ei ole muutettu keinotekoisesti. Tämä ei kuitenkaan suosituksen mukaan saisi estää geenitekniikan terapeuttisten sovellutusten kehittämistä.

Vuonna 1986 annettu parlamentaarisen yleiskokouksen suositus koskee ihmisen alkioiden ja sikiöiden käyttöä diagnostisiin, terapeuttisiin, tieteellisiin ja kaupallisiin tarkoituksiin. Suosituksen mukaan ihmisen alkiota ja sikiötä on kohdeltava ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla. Suosituksessa kielletään alkioiden tuottaminen vain tutkimustarkoitukseen. Suosituksen mukaan kiellettyä tulisi olla muun muassa ihmisen alkioiden siirtäminen eläimeen tai päinvastoin, alkioi-

den luominen eri yksilöiden siittiöistä tai eri yksilöiden munasoluista sekä elinkykyisillä alkioilla tehtävä tutkimus. Näiden kaikkien toimintojen kieltäminen on meillä tarkoitus ottaa rikoslainsäädäntöön. Kohdussa tai sen ulkopuolella olevaan elävään alkioon tai sikiöön kohdistuva tutkimus olisi siis sallittua vain diagnostisessa tarkoituksessa.

Vuonna 1989 Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous antoi vielä suosituksen ihmisen alkioiden ja sikiöiden käytöstä tieteelliseen tutkimukseen. Suosituksen mukaan kuolleeseen alkioon tai sikiöön kohdistuvan tutkimuksen tulee olla luvanvaraista. Kohdun ulkopuolella olevaan alkioon voi kohdistaa diagnostisia, ennalta ehkäiseviä ja hoidollisia toimenpiteitä. Tällöinkään ei saisi puuttua muuhun kuin patologiseen perimään. Tutkimus elävällä alkiolla, joka ei ole kiinnittynyt kohtuun, on kielletty, jos alkio on elinkykyinen ja jos on mahdollista käyttää eläinmallia. Tutkimus edellyttäisi raskaana olevan naisen ja tämän aviomiehen tai kumppanin suostumusta. Elävään alkioon tai sikiöön kohdistuva kokeilutoiminta on kielletty siitä riippumatta, onko alkio tai sikiö elinkykyinen vai ei.

Edellä mainituissa asiakirjoissa on raamitettu Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa kysymyksessä olevana ajankohtana hyväksyttävissä oleva tutkimus. Parlamentaarisen yleiskokouksen suositukset eivät ole sellaisenaan meitä velvoittavia.

Kaksi tärkeintä asiakirjaa, jotka meitä sitovat, ovat Euroopan neuvoston suositus n:o R (93), joka koskee potilaita koskevaa tutkimustyötä, ja Euroopan neuvoston bioetiikkasopimus, jonka Suomi on allekirjoittanut vuonna 1997.

Haluan muuten näinä ankeina aikoina huomauttaa siitä, että viimeksi mainitussa sopimuksessa 3 artikla on otsikoitu "Tasapuoliset terveydenhoitopalvelut" ja se sisältää seuraavaa: "Sopimuspuolet, jotka ottavat huomioon terveydenhoidon tarpeet ja käytettävissä olevat voimavarat, ryhtyvät asianmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen toimivalta-alueellaan jokaiselle tasapuolisesti laadukkaat terveydenhoitopalvelut."

Molempien edellä mainittujen asiakirjojen hyväksyminen ja allekirjoittaminen merkitsee sitä, että Suomen tulee saattaa lainsäädäntönsä sopusointuun edellä mainittujen asiakirjojen kanssa. Lisäksi meidän tulee varmistaa, että määräyksiä sovelletaan myös käytännössä. Niin ikään tulee huolehtia siitä, että suositus ja sopimus sekä niitten nojalla hyväksytyt säännökset saatetaan kaikkien asianosaisten tietoon.

Suositusta n:o R (93) laadittaessa todettiin myös Maailman lääkäriliiton Helsingin julistuksen arvo. Mutta samalla todettiin myös se, että se ei ole kansainvälisesti oikeudellisesti sitova asiakirja, joskin monet lääkärit noudattavat sen säännöksiä vapaaehtoisesti myöskin niissä maissa, jotka eivät ole Maailman lääkäriliiton jäseniä. Helsingin julistuksen heikkoutena on pidetty sitä, että tutkimushenkilön itsemääräämisoikeus ei korostu siinä riittävästi.

Molemmat edellä mainitut asiakirjat sisältävät minimisäännökset. Tämä tarkoittaa sitä, että niin halutessamme voimme säätää tiukempia edellytyksiä lääketieteelliselle tutkimukselle, kuin edellä mainitut asiakirjat edellyttävät.

Suosituksen n:o R (93) ja Euroopan neuvoston bioetiikkasopimuksen valmistelussa on otettu huomioon lukuisia kansainvälisiä julistuksia ja yleissopimuksia. Näitä ovat YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus vuodelta 1948, Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskeva sopimus vuodelta 1950, Euroopan sosiaalinen peruskirja vuodelta 1961, Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus sekä Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus vuodelta 1966, Yleissopimus yksilön suojaamiseksi automaattisessa henkilötietojen käsittelyssä vuodelta 1981 ja Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus vuodelta 1989.

Lähtökohtina potilaita koskevan tutkimustyön normittamisessa ja bioetiikkasopimuksen laatimisessa ovat olleet biologian ja lääketieteen nopea kehitys, tietoisuus siitä, että lääketieteen ja biologian kehitys nykyisten ja tulevien sukupolvien hyväksi on riippuvainen tiedosta, joka viime kädessä edellyttää ihmisillä tehtäviä kokeita. Lääketieteellisellä tutkimuksella ei saa loukata ihmisarvoa, ihmistä yksilönä ja ihmiskunnan jäsenenä. Koehenkilöä on suojeltava ihmisarvoa vaarantavilta toimenpiteiltä. Erityisryhmät tarvitsevat erityistä suojelua. Jokaisella on oikeus osallistua tai kieltäytyä osallistumasta lääketieteelliseen tutkimukseen. Lääketieteellisessä tutkimuksessa on otettava huomioon eettiset periaatteet, ja tutkimuksesta olisi säädettävä lailla. Tutkijoitten ja tutkimuksen edistäjän velvollisuudet olisi myös mainittava.

Havainto on se, että jäsenmaitten tieteellistä tutkimusta koskevat säännökset ovat hyvin vaihtelevia tai riittämättömiä ja että lainsäädännön yhdenmukaistamista toivotaan. Kansainvälinen yhteistyö on tarpeen sen varmistamiseksi, että koko ihmiskunta voi nauttia biologian ja lääketieteen tuottamasta hyödystä. On tärkeätä

edistää julkista keskustelua biologian ja lääketieteen sovellutusten herättämistä kysymyksistä ja niihin annettavista vastauksista. Lisäksi on tarkoitus muistuttaa kaikkia yhteiskunnan jäseniä heidän oikeuksistaan ja myös velvollisuuksistaan.

Euroopan neuvoston molemmissa edellä mainituissa asiakirjoissa on korostettu erityisesti seuraavia asioita:

— Yksilön etu ja hyvinvointi ovat tärkeämpiä kuin yhteiskunnan ja tieteen hyöty.

— Tutkittavalle mahdollisesti aiheutuvat riskit ja haitat on pyrittävä minimoimaan.

— Haittojen ja hyötyjen keskinäinen suhde on arvioitava, ja terveydellisen ja tieteellisen hyödyn on oltava selvästi suurempi kuin tutkittavalle mahdollisesti aiheutuvat haitat, jotta tutkimus voitaisiin hyväksyä.

— Tutkimuksen vastaavana henkilönä voi toimia vain lääkäri tai hammaslääkäri, jolla on asianmukainen ammatillinen ja tieteellinen pätevyys.

— Tutkimuksen suorittamista varten on oltava riittävät ja asianmukaiset voimavarat.

— Tutkittavan kirjallinen, tietoon perustuva, vapaa, nimenomainen ja yksilöity suostumus on pääsääntöisesti tutkimuksen suorittamisen edellytys. Tutkittavalle on myös selvästi ilmoitettava, että hän voi peruuttaa suostumuksensa koska tahansa.

— Erityisryhmien, kuten alaikäisten, vajaakykyisten, raskaana olevien ja imettävien sekä vankien tutkimuksiin osallistumisesta samoin kuin hätätilanteissa suoritettavasta tutkimuksesta on olemassa omat selkeät määräyksensä.

— Lääketieteellisen tutkimuksen on perustuttava tieteellisesti pätevään tutkimussuunnitelmaan, jonka on läpäistävä asianmukaisesti kokoonpannun eettisen toimikunnan arviointi.

Bioetiikkasopimus sisältää artiklat myös muun muassa kiellosta syrjiä perintötekijöitten perusteella, ennustavista geenikokeista, ihmisen perintötekijöihin puuttumisesta ja sukupuolen valintakiellosta sekä sikiöitten tutkimisesta koeputkessa.

Arvoisa puhemies! Totean, että meidän nyt käsiteltävänä oleva lainsäädäntömme varsin hyvin vastaa näihin vaatimuksiin. Lisäksi on lueteltu joukko muita vaatimuksia, joitten tulisi täyttyä, mutta nekin ovat mielestäni hyvin synkronissa tuon lainsäädännön kanssa, joka meillä nyt on käsiteltävänä. Tarkoitushan on, että sosiaali- ja terveysministeriö esittelee asetuksen, jolla annetaan tarkempia ohjeita.

Haluan vielä todeta sen, että tämä on selvä parannus nykytilaan, ja puutteineenkin olisin sitä mieltä, että on edullisempaa säätää tämä laki kuin jättää se tässä vaiheessa säätämättä.

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Esitys lääketieteellisestä tutkimuksesta tuo useita selkeitä parannuksia tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden asemaan. Sikiö- ja alkiotutkimuksen osalta lakiesitys sisältää kuitenkin merkittäviä puutteita. Euroopan eri maihin verrattuna se edustaa lähtökohtaisesti varsin liberaalia linjaa, jossa ihmisarvon ja perusoikeuksien näkökulma jää pinnalliseksi ja varsin ohueksi. Eettinen ulottuvuus sivuutetaan kevyesti, jotta ei rajoitettaisi tieteellisen tutkimuksen vapautta. Vaikka itsekin olen tutkija koulutukseltani ja entiseltä ammatiltani, katson, että tässä laissa olisi pitänyt eettinen ulottuvuus ottaa raskaampaan sarjaan kuin tutkimuksen vapaus.

Hallituksen esitys tuli eduskunnan käsittelyyn niin myöhäisessä vaiheessa, että ihmis- ja perusoikeuksien käsittely jäi myös valiokunnassa puutteelliseksi. Siitä selkeänä osoituksena mielestäni on professori Martin Scheininin lausunto, jossa hän toteaa, että tällä esityksellä on perusoikeus- ja ihmisoikeuskytkentöjä. Ne liittyvät muun muassa ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteeseen. Edelleen hän katsoi, että nämä puutteet osoittavat, että perusoikeus- ja ihmisoikeusarviointi on tarpeen eduskuntakäsittelyn kestäessä. Tässä asiassa, jos missä, on vaikea ymmärtää sitä, että kiireeseen vedoten ei voitu tätä käsittelyä suorittaa.

Esityksen linjaukset ovat ihmisyyden kannalta siis merkittäviä, sillä tässä laissa säädellään ensimmäisen kerran ihmissikiön ja -alkion asemasta tutkimuksen kohteena myös rikosoikeudellisessa mielessä. Esitys sallii ihmisalkioiden ja -sikiöiden hyötykäytön tieteellisen tutkimuksen kohteena, jolloin koeputkihedelmöityksen sivutuotteena synnytetylle alkiolle jää vain välineellinen elävän ihmismateriaalin arvo, kuten vastalauseessamme toteamme. Tutkimuksen jälkeen alkio hävitetään. Tutkimuksia ei myöskään rajattu pelkästään hedelmällisyystutkimukseen, vaan alkioita voitaisiin käyttää vaikkapa toksikologisiin tutkimuksiin, erilaisten kemiallisten aineiden, lääkkeiden ja kosmetiikan myrkyllisyyden testaamiseen. Selkeästi, kun tätä valiokunnassa asiantuntijoilta kysyttiin, ainakaan mitään sellaista lausuntoa en kuullut, eikö myöskin tämä voisi avata mahdollisuudet kaupalliseen hyötykäyttöön.

Kuten ed. Räsänen jo totesi, hyvin monet Euroopan maat, muun muassa Saksa ja Norja, kieltävät vastaavissa laeissaan selkeästi ihmisalkioiden välineellisen ja kaupallisen käytön.

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä vuonna 93 hallituksen esityksen perusteluissa todettiin, että sikiöön ja alkioon kohdistuvat ihmisarvoa loukkaavat lääketieteelliset ja tieteelliset kokeilut ovat hallitusmuodon 1 §:n vastaisia, missä turvataan ihmisarvon loukkaamattomuus. Tässä esityksessä ei määritellä ihmisarvon loukkaamattomuuden rajoja alkion ja sikiön kohdalla, ja kuten todettiin, ajanpuute esti syvällisemmän käsittelyn tällä kohtaa valiokunnassa.

Arvoisa rouva puhemies! Näin ollen tulemmekin esittämään jatkokäsittelyssä vastalauseeseen kirjatut muutosehdotuksemme.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Ed. Kokkonen ei hyväksynyt väitettäni ja ajatustani, että tällä hetkellä tutkimuksen kohteena oleva ihmisalkio tai ihmissikiö on lainsuojaton, koska hän sanoi, että syntymätöntä lasta suojaa äiti. Ongelma onkin se, jos äiti ei suojaa syntymätöntä lasta. Lainsuojattomuudella tarkoitan nimenomaan sitä, että lapsella itsellään ei ole subjektiivista suojaa esimerkiksi välttyä häntä vahingoittavalta tutkimukselta, ja otan esimerkin elävästä elämästä.

Tämän lain nojalla olisi mahdollista käyttää raskauden keskeytystä odottelevia sikiöitä lääketutkimuksiin aborttia edeltävällä ajalla, jos äiti antaisi siihen suostumuksen. Siinä tapauksessa äidille annettaisiin mahdollisesti sikiötä vaurioittavaa lääkettä ja sitten abortin jälkeen katsottaisiin, millaisia vaurioita lapselle olisi tullut. Tällöin täilaisen tutkimuksen kohteena olevalle syntymättömälle lapselle jää todellakin hänen elämänsä aikana vain välineellinen arvo. Tällainen tutkimus olisi todellakin 9 §:n rajoissa, koska siinä ei vaadita tutkimuksen vaarattomuutta syntymättömälle lapselle.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiinnitän huomiota siihen, että kaiken tutkimuksen on kuljettava eettisten toimikuntien kautta. Sitä paitsi niillä laitoksilla, joissa näitä tutkimuksia on, pitää olla lupa. En oikein ymmärrä, mitä tällaiset tutkimukset olisivat, joilla tarkoituksellisesti vaurioitettaisiin sikiötä.

Ed. Räsänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni näin syvällisiä linjauksia, ihmisarvoa ja ihmisyyttä koskevia linjauksia, ei tulisi jättää eettisten toimikuntien kokoonpanosta riippuvien harkintojen varaan vaan ne tulisi pystyä tässä talossa säätelemään. Sen vuoksi pidän todellakin vahinkona, että sosiaalivaliokunnalle ei jäänyt aikaa paneutua esimerkiksi tämän tyyppisiin asioihin, ja ed. Kokkosellekin on jäänyt epäselväksi, mitä tämän tyyppiset tutkimukset voisivat olla. Näitä tutkimuksia on todellakin olemassa ja tehty.

Ed. Ihamäki: Arvoisa puhemies! Eduskunnan käsittelyssä on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö hallituksen esitykseen laeiksi lääketieteellisestä tutkimuksesta sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 6 ja 9 §:n muuttamisesta.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden suuri joukko oli sitä mieltä, että lakiesitys on ajankohtainen ja tarpeellinen. Siinä on kirjattu monia asioita, jotka Suomi on allekirjoittanut myös Euroopan neuvoston bioetiikkasopimuksessa, ja lakiesitys on yhdensuuntainen tämän bioetiikkasopimuksen kanssa. Näin lakiesitys on vaikuttamassa Suomen osalta bioetiikkasopimuksen ratifiointiin. Tärkeää on, että säädökset eri maissa ovat mahdollisimman pitkälle yhteneväiset ja saman kaltaiset. Muuten on niinkin, että tieteenteko helposti siirtyy sinne, missä se on sallittua.

Ongelmana ei ole kuitenkaan ollut eettisten periaatteiden riittämätön tuntemus. Suomalaiset lääkäritutkijat ovat tähänkin saakka olleet hyvin perillä ihmiseen kohdistuvaa lääketieteellistä tutkimusta säätelevien eettisten ohjeiden olemassaolosta ja sisällöstä. Lääkintöhallitus ja myöhemmin Sosiaali- ja terveyshallitus ja sen jälkeen Lääkelaitos ovat huolehtineet eettisten periaatteiden tunnetuksi tekemisestä lääketieteellistä tutkimusta tekevissä laitoksissa. Myös Lääkäriliitto on omissa julkaisuissaan ja koulutustilaisuuksissaan pitänyt huolen, että tutkimusta tekevä lääkärikunta ja eettisten toimikuntien lääkärijäsenet ovat olleet perillä Helsingin-julistuksen sisällöstä.

Laki on tarpeellinen ainakin seuraavista syistä: Lääketieteellinen tutkimus on säännelty tällä hetkellä kansallisella tasolla vain lääkekokeiden ja terveydenhuollon rekistereitä hyödyntävän tutkimuksen osalta. Toiseksi, tutkimussuunnitelmien eettinen arviointi on perustunut lähes yksinomaan Maailman lääkäriliiton Helsinginjulistuksen periaatteisiin. Kolmanneksi, eettisten toimikuntien asema on ollut epämääräinen, ja eettisten toimikuntien kokoonpano ei kaikilta

osin ole täyttänyt Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksia ja hallintomenettelylain vaatimuksia, ja vielä tutkimussuunnitelmien eettisen arvioinnin laatu on ollut varsin kirjavaa.

Lailla lääketieteellisestä tutkimuksesta esitetään säädettäväksi paitsi ihmiseen kohdistuvan lääketieteellisen tutkimuksen edellytyksistä myös eettisistä toimikunnista. Nykyiset eettiset toimikunnat perustuvat, kuten on todettu, Maailman lääkäriliiton vuonna 1964 antamaan Helsingin-julistukseen, jossa ihmisiin kohdistuvan lääketieteellisen tutkimustyön edellytykseksi asetettiin se, että tutkimussuunnitelma oli hyväksytty eettisessä toimikunnassa. Eettisiä toimikuntia on maahamme julistuksen perusteella perustettu lukuisia, ja käytännössä kaikki kyseisiin tutkimuksiin liittyvät suunnitelmat on voitu toimikunnissa käsitellä.

Tämän lain merkitys on ennen kaikkea siinä, että eettisistä toimikunnista tulee nyt lakisääteisiä ja toimikuntien jäsenet toimivat virkavastuulla. Laki on epäilemättä omiaan korostamaan tutkimuksiin liittyvän eettisen tarkastelun merkitystä. Tutkimuksen yleiset, lakiin kirjatut edellytykset noudattelevat päälinjoiltaan Helsingin-julistuksen suosituksia ja ovat hyväksyttäviä. Huomion kiinnittäminen vajaakykyiseen, alaikäiseen, vankiin tai raskaana olevaan tai imettävään naiseen, naisen erityisasemaan tutkimuksen kohteena, on paikallaan. Alkio- ja sikiötutkimusta koskevat pykälät ovat tänä päivänä oikeaan osuneita, joskin maailma ja tiede ja käsitykset toki muuttuvat.

Laki rajaa piiriinsä kuuluvan lääketieteellisen tutkimuksen toimiin, joilla puututaan ihmisen psyykkiseen tai fyysiseen koskemattomuuteen, ja toteaa perusteluissa ulkopuolelle jäävän esimerkiksi psykologisten ja liikuntatieteellisten kokeiden. Raja näiden välillä saattaa ollakin osin keinotekoinen. Samoin rajankäynti lain ulkopuolelle jääviin kysely- ja haastattelututkimuksiin sekä pelkästään rekisteritietoihin tai tilastoihin perustuviin tutkimuksiin voi olla osin keinotekoinen, koska myös näissä voidaan puuttua ihmisen koskemattomuuteen. Saattaa kuitenkin olla, että käytännön työn kannalta lakiluonnoksen mukainen rajaus tutkimukselle on tarkoituksenmukainen, joskaan ei ihmisen fyysisen tai psyykkisen koskemattomuuden osalta oikea.

Lopuksi haluan yhtyä ed. Kokkosen esittämään kantaan, että laki on kuitenkin selvä parannus nykytilaan, joten se täytyy senkin takia hyväksyä.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Haluan vielä ed. Räsäselle todeta, että käsittääkseni kaikki viisaus ei istu tässä talossa. Aika paljon on viisautta näissä kysymyksissä myöskin tämän talon ulkopuolella. Meillä on aivan hiljakkoin asetettu valtakunnallinen eettinen neuvosto, jonka puoleen voivat eettiset toimikunnat kääntyä, jos tulee ongelmia muun muassa tämän lain soveltamisen yhteydessä.

Toteaisin, että hallituksen esityksessä koskien lääketieteellistä tutkimusta on käsitelty myös alkio- ja sikiötutkimusta. Esityksessä on omaksuttu malli, jonka mukaan tutkimuspaikka on ensinnäkin luvanvarainen, tutkijan tulee olla laillistettu ja tutkimukseen kohdistuu lisäksi tiettyjä rajoituksia, kuten alkion 14 vuorokauden ikä, kielto tuottaa alkioita yksinomaan tutkimustarkoituksiin, kielto siirtää tutkimukseen käytetty alkio ihmisen elimistöön sekä oikeus varastoida alkioita enintään 15 vuotta.

Alkiotutkimus ja sukusolujen tutkimus, joiden tarkoituksena on kehittää menetelmiä periytyvien ominaisuuksien muuttamiseksi, on kielletty, jollei kysymyksessä ole tutkimus periytyvän vaikean sairauden parantamiseksi tai ehkäisemiseksi. Esitykseen sisältyvät myös säännökset suostumuksesta alkio- ja sikiötutkimukseen.

Kenttäkokemukseni perusteella haluaisin todeta kansainvälisten sitoumustemme perusteella, että erityisesti on syytä kiinnittää huomiota kahteen asiaan. Ensinnäkin on tutkittavan suostumuksen pohjana oleva tieto — tärkeä asia, joka on usein käytännössä jäänyt liian vähälle huomiolle — ja toinen asia on eettisten toimikuntien kokoonpano ja työskentely.

On syytä hylätä mielestäni potilasasiamiesinstituution perustamisen yhteydessä paikoitellen käytetty filosofia "tarkoitus pyhittää keinot". Eettisten toimikuntien kokoonpanoon on syytä kiinnittää vakavaa huomiota. Maassamme on jo 1970-luvun alkupuolelta ollut toiminnassa eettisiä toimikuntia. Lääkintöhallitus antoi aikanaan suosituksia niitten kokoonpanosta, ja osa näistä toimikunnista on ollut täysin kunniallisia kokoonpanoltaan. Ne ovat ottaneet tehtävänsä vakavasti sekä tehneet perusteellista työtä tutkimushankkeitten arvioimisessa. Mutta osa toimikunnista on ollut vain muodon vuoksi perustettuja. Niissä ovat jäsenet saattaneet olla monin sitein toinen toisistaan riippuvia ja päätöksenteko on voinut muistuttaa valtion yksityistämien yhtiöitten osakkeitten lunastamiskäytäntöä.

On tärkeätä mielestäni oman moraalimme mutta myös kansainvälisen uskottavuutemme vuoksi huolehtia siitä, että eettiset toimikunnat muodostetaan kansainvälisten velvoitteittemme hengen mukaisesti sekä asiallisesti että myös optisesti riippumattomiksi. Tärkeätä on myös huolehtia koulutuksen järjestämisestä eettisten toimikuntien jäsenille, että he kykenevät hoitamaan velvoitteensa asianmukaisesti.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! En todellakaan epäile sitä, etteikö näitä esityksiä olisi tämän talon ulkopuolella hyvin monipuolisesti pohdittu useiden asiantuntijoiden toimesta, mutta tosiasia on kuitenkin se, että tässä esityksessä alkio- ja sikiötutkimuksen kohdalla tieteellisen tutkimuksen intressit ovat sivuuttaneet ihmisarvonäkökulman, eli tässä esityksessä painottuu tieteellisen tutkimuksen vapaus ihmisalkion ja sikiön kunnioittamisen kustannuksella. Tässä suhteessa Euroopan maissa on erilaisia painotuksia. Kuten totesin, Norjan ja Saksan laissa on painotettu voimakkaammin ihmisalkion ja sikiön ihmisarvoa, niin että tieteellisen tutkimuksen vapautta on tältä osin rajoitettu, ja mielestäni se olisi ollut oikea linja myös meidän maamme lainsäädäntöön.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa puhemies! Norja ja Saksa ovat nimenomaan poikkeuksia. Muualla on omaksuttu hieman toisenlainen linja. Saksassa tämä lähtee osittain heidän traumaattisista kokemuksistaan, mutta tietysti myös katolisen maailman tavasta hahmottaa ihminen heti hedelmöityksestä, sanoisinko, toisella tavalla ihmiseksi kuin meidän traditiomme on hahmottanut. Ihmiselämä voidaan perustellusti laskea alkavaksi monesta eri hetkestä lähtien. Meillä ei perinteisesti ole hedelmöityshetkeä katsottu sellaiseksi, että siitä lähtien alkio nauttisi absoluuttista suojaa.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Kun ed. Kokkonen totesi, että Norja ja Saksa ovat poikkeuksia, niin se ei pidä paikkaansa. Nimittäin kyllä muissakin maissa on vastaavia rajoituksia. Esimerkiksi Irlannissa on vieläkin tiukempi lainsäädäntö. Samoin Espanjassa on selkeästi tätä meidän lainsäädäntöämme tiukempi linja.

En tiedä, kuulinko oikein, että sanoitte, ed. Kokkonen, että Saksassa olisi katolinen linja vaikuttanut lainsäädäntöön. Sehän ei pidä ollenkaan paikkaansa. Nimittäin Saksa ja Norjahan ovat hyvin vahvasti luterilaisia maita.

Ed. K o k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Totesin, että Saksassa on — en nyt muista sanoinko näin, mutta ainakin ajattelin — natsi-Saksan perintö toisaalta, mutta sitten kyllä siellä on myös katolinen vaikutus ollut tässä taustalla. Olen voinut hyvin paljon aikanaan Euroopan neuvostossa näistä asioista saksalaisten kanssa keskustella ja olen ollut hahmottamassa asian tällä tavoin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Hallituksen esitys laiksi Suomen ja Ruotsin kuntien välisestä yhteistyöstä

Hallituksen esitys 191/1998 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 28/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

18) Lakialoite laiksi kalastuslain 6 a §:n muuttamisesta

Lakialoite 87/1998 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 18/1998 vp
Lakialoite 140/1997 vp, 10/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

19) Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 17 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 285/1998 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 40/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

20) Hallituksen esitys laiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 120/1998 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 17/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

21) Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 121/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 22/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 19.15.

Täysistunto lopetetaan kello 19.05.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen